

Foreldres erfaringer med å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak

- *En kvalitativ intervjustudie*

Ragni Stokke

MASTEROPPGAVE

Master i barnevern

Våren 2022

Det psykologiske fakultet

Institutt for helse, miljø og likeverd (Hemil)

Forfatter: Ragni Stokke

Veileder: Vibeke Samsonsen

Forord:

Jeg har de to siste årene vært student ved Universitetet i Bergen på masterstudiet i barnevern. Studiet har jeg tatt samtidig som jeg har jobbet som kontaktperson i barneverntjenestens førstelinjetjeneste. Masterstudiet har gitt meg mulighet til å tilegne meg mer kunnskap og kompetanse innenfor barnevernsfaget, i tillegg til at jeg fikk mulighet til å fordype meg mer innenfor et område som jeg har særlig interesse for innenfor barnevern.

Selv om det har vært krevende å kombinere et masterstudium med å jobbe fulltid, har det også vært veldig lærerikt. Det har vært flere perioder hvor jeg har lurt på om jeg skulle klare å fullføre, så jeg er veldig glad for at jeg nå endelig er i mål.

Jeg vil gi en stor takk til Organisasjonen for barnevernsforeldre som har vært uvurderlig i rekrutteringen av informanter til masterprosjektet. Deretter vil jeg takke foreldrene som stilte opp på intervju på kort varsel og var villig til å dele sine opplevelser med meg.

Veilederen min Vibeke Samsonsen har vært min viktigste støttespiller i prosjektet og vært med igjennom hele prosessen. Hun fortjener en stor takk for å ha gitt meg god veiledning og kommet med konstruktive tilbakemeldinger.

Til slutt så vil jeg takke mamma som har passet på at jeg har tatt pauser når jeg har trengt det, og min gode kollega Helene som har motivert meg og kommet med gode råd underveis.

Bergen, mai 2022

Ragni Stokke

Sammendrag

For å sikre en god barnevernfaglig vurdering for beslutninger i en barnevernssak kan en barnesakkyndige innhentes av barneverntjenesten, fylkesnemnda, domstolen eller privat part. Bruken av sakkyndige i barnevernssaker er ikke noe nytt, men det er likevel gjort lite forskning på hvordan disse prosessene oppleves av foreldrene. Formålet med denne studien var å få innsikt i, og kunnskap om, hvordan det kan oppleves for foreldre å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak. Dette er kunnskap som er viktig for å kunne utvikle bedre tjenestetilbud i fremtiden.

Studien hadde som mål å undersøke foreldres opplevelser av og erfaringer med å bli sakkyndig vurdert, ved å svare på følgende problemstilling: *«Hvordan oppleves det å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak?»*

Dette er en kvalitativ studie hvor datainnsamlingen ble gjennomført ved hjelp av individuelle semi-strukturerte intervjuer. 7 foreldre med erfaring fra å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak ble rekruttert som informanter. Braun & Clarkes tilnærming til refleksiv tematisk analyse ble brukt til å analysere datamaterialet. Studiens teoretiske rammeverk består av teorier knyttet til makt, brukermedvirkning, anerkjennelse og tillit.

Funnene viser at foreldrene opplevde varierende grad av medvirkning. Foreldrene problematiserer relasjonen mellom barneverntjenesten og de sakkyndige, og er særlig skeptisk til sakkyndige innhentet av barneverntjenesten. Flere av foreldrene forteller om opplevelser hvor de har kjent seg maktesløse. Anerkjennelse av foreldrenes situasjon, opplevelser og synspunkter er viktig for at foreldrene skal ha tillit til den sakkyndige.

Nøkkelord: Sakkyndig vurdering, barnevern, foreldreperspektiv, medvirkning, semi-strukturerte intervju.

Summary

To ensure a good professional assessment in a child welfare cases, a child expert can be obtained by the child welfare service, the county board, the court, or a private party. Little research has been done on how parents experience the use of experts in child welfare cases. The purpose of this study was to gain insight into how parents experience being expertly assessed in connection with a child welfare case. This could be helpful to develop better services in the future.

The aim of the study was to examine parents' experiences of being expertly assessed by answering the research question: "How does it feel to be expertly assessed in connection with a child welfare case?"

This is a qualitative study where the data collection was conducted using individual semi-structured interviews. 7 parents with experience from being expertly assessed were recruited as informants. Braun & Clarke's approach to reflective thematic analysis was used to analyze the data. The study's theoretical framework consists of theories related to power, user participation, recognition, and trust.

The findings show that the parents experienced varying degrees of participation. The parents problematize the relationship between the child welfare services and the experts and are particularly skeptical of experts obtained by the child welfare service. Several of the parents expressed feeling powerless. It is important that the child welfare services and the expert show recognition of the parents' situation, experiences, and views to build trust.

Keywords: Expert assessment, child welfare, parent perspective, participation, semi-structured interviews

Innholdsfortegnelse

Forord:	III
Forord:	III
Sammendrag	IV
Summary	V
1. Innledning	1
<i>1.1 Studiens tema</i>	<i>1</i>
<i>1.2 Bakgrunn for studien</i>	<i>2</i>
<i>1.3 Problemstilling</i>	<i>2</i>
<i>1.4 Bruk av sakkyndig i barnevernssaker</i>	<i>2</i>
1.4.1 Barnesakkyndig Kommissjon (BSK).....	4
1.4.2 Veiledende retningslinjer for bruk av sakkyndig i barnevernssaker	4
1.4.3 Habilitet	5
1.4.4 Informasjon til foreldrene.....	6
1.4.5 Organisasjonen for barnevernsforeldre kritisk til dagens bruk av sakkyndige i barnevernssaker	7
<i>1.5 Begrepsavklaringer</i>	<i>8</i>
1.5.1 Sakkyndig.....	8
1.5.2 Brukermedvirkning	8
1.5.3 Makt	9
1.5.4 Avmakt	9
<i>1.6 Studiens videre oppbygning</i>	<i>10</i>
2. Teoretisk forankring	10
<i>2.1 Barnevernsansatte som bakkebyråkrater</i>	<i>10</i>
<i>2.2 Ulike perspektiver på makt</i>	<i>11</i>
2.2.1 Profesjonsmakt	11
2.2.2 Definisjonsmakt	12
2.2.3 Relasjonell makt.....	13

2.2.4 Produktiv makt	14
2.3 <i>Bevissthet rundt barnevernets maktbruk</i>	14
2.4 <i>Medvirkning i barnevernssaker</i>	14
2.4.1 Brukermedvirkning og makt	15
2.4.2 Skriftlig involvering	16
2.5 <i>Teori om anerkjennelse</i>	16
2.6 <i>Tillit</i>	17
2.7 <i>Den treleddede relasjonen</i>	18
3. Forskningsgjennomgang	18
3.1 <i>Søk etter litteratur</i>	19
3.2 <i>Foreldrenes opplevelse av kontakten med barneverntjenesten</i>	19
3.3 <i>Minoritetsforeldres møte med barneverntjenesten</i>	21
3.4 <i>Forskning på bruken av sakkyndig i barnevernssaker</i>	22
4. Metode	23
4.1 <i>Vitenskapsteoretisk ståsted</i>	24
4.1.1 Sosialkonstruktivisme	24
4.1.2 Fenomenologi	25
4.1.3 Hermeneutikk	26
4.2 <i>Forskningsdesign</i>	26
4.2.1 <i>Kvalitative forskningsintervju</i>	27
4.3 <i>Rekruttering og utvalg</i>	28
4.3.1 <i>Informantene</i>	28
4.3.2 <i>Rekruttering</i>	28
4.4 <i>Forberedelse til intervjuene</i>	29
4.4.1 <i>Intervjuguide</i>	29
4.4.2 <i>Pilotintervju/testintervju</i>	30
4.5 <i>Gjennomføring av intervjuene</i>	30
4.5.1 <i>Transkribering av intervju</i>	31

4.6 Refleksiv tematisk analyse	32
4.6.1 Avgjørelser jeg tok før jeg startet på analysen	33
4.6.2 Analyseprosessens seks faser	34
4.7 Kvalitet i forskningen	36
4.7.1 Gyldighet	36
4.7.2 Pålitelighet	37
4.7.3 Overførbarhet	37
4.8 Forskningsetiske refleksjoner	38
4.8.1 NSD/SIKT	38
4.8.2 Informert samtykke	39
4.8.3 Personvern og konfidensialitet	39
4.8.4 Relasjonen mellom forsker og informant	40
4.8.5 Forsker på eget fagfelt	40
5. Funn	41
5.1 Varierende grad av medvirkning	43
5.1.1 «Samarbeid»	43
5.1.2 Tilgang til informasjon	44
5.1.3 Muligheter for medvirkning	45
5.2 Avmakt	47
5.2.1 Maktforskjeller	47
5.2.2 Foreldrene har alt å tape, lite å vinne	49
5.2.3 Ulik grad av gjenkjennelse i den sakkyndige rapporten	49
5.3 Mistillit til systemet	51
5.3.1 Anerkjennelse viktig for å skape tillit	51
5.3.2 Barneverntjenesten som oppdragsgiver	53
5.3.3 Sakkyndige er på leting etter feil	54
6. Diskusjon	55
6.1 Foreldrenes opplevelse av medvirkning	56
6.1.1 Er det mulig å medvirke i tvangssaker?	56
6.1.2 Hinder for medvirkning i den sakkyndige prosessen	57
6.1.3 Tilrettelegging for deltakelse i den sakkyndige prosessen	58

6.2 Foreldrenes opplevelse av avmakt	60
6.2.1 Foreldrenes reaksjoner på maktbruk	61
6.2.2 Å bli definert av noen andre	63
6.2.3 Maktforskjeller – alltid negativt?	64
6.3 Foreldrenes mistillit til systemet	65
6.3.1 Å bli sett og hørt er viktig for tillitsbygging	65
6.3.2 Tette koblinger mellom sakkyndig og barnevernet	67
6.3.3 Å bli møtt med mistenksomhet er grobunn for mistillit	69
6.4 Studiens styrker og svakheter	71
7. Oppsummering	71
7.1 Studiens viktigste funn	72
7.2 Implikasjoner av studien og videre forskning	73
Litteraturliste	75
Vedlegg	81
Vedlegg 1: Informasjonsskriv og samtykkeskjema	81
Vedlegg 2: Intervjuguide	85
Vedlegg 3: Godkjenning NSD/SIKT	88

1. Innledning

1.1 Studiens tema

Den kommunale barneverntjenesten er tildelt et samfunnsoppdrag om å gi hjelp og støtte til barn, ungdom og familier når ting er vanskelig hjemme. I dette ligger det en forpliktelse om å sikre at barn og ungdom som lever under skadelige eller utviklingshemmende forhold får hjelp og omsorg til rett tid (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, 2021b, s. 22). I 2020 mottok barneverntjenesten 56 802 bekymringsmeldinger om barn og unge under 18 år i Norge, hvor 45 464 av dem førte til undersøkelsessak (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, 2021a). Da arbeidet med barn og familier er krevende blir det i en del saker benyttet eksterne barnesakkyndige for å sikre et godt og barnevernfaglig kvalifisert underlag for beslutningene som skal tas (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, 2017). Formålet med sakkyndig vurdering er at oppdragsgiveren og partene skal få et faglig perspektiv som igjen vil bidra til at saken blir tilstrekkelig opplyst (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, 2017).

Oppnevning eller innhenting av sakkyndig i barnevernssaker er ikke noe nytt. Det finnes kunnskap på feltet om sakkyndighetsordningen og dem som gjennomfører og bestiller dem, men vi vet lite om hvordan den treffer dem som opplever ordningen. Selv om barnet skal stå i fokus i barnevernssakene og barneverntjenesten jobber etter barnets beste, så leveres de fleste tjenestene eller tiltakene rettet mot barn gjennom foreldrene (Tembo & Studsrød, 2019, s. 185). Foreldre i barnevernssaker har en sentral og dobbel posisjon som tjenestebruker og som gjenstand for etterforskning (Tembo & Studsrød, 2019, s. 185). Forskningen viser også at mandatene som gis til sakkyndige i stor grad er rettet mot foreldrene (Melinder et al., 2021), som gjør at behovet for forskning med foreldreperspektiv på bruken av sakkyndige i barnevernssaker er stort.

Organisasjonen for barnevernsforeldre er tydelig på at de opplever at utfordringer som foreldre beskriver knyttet til hvordan de blir møtt av de sakkyndige, de sakkyndiges makt og bruken av sakkyndige blir for lite belyst (Organisasjonen for barnevernsforeldre, 2020, s. 1). Dette er et kunnskapshull som jeg søker å tette med min masteroppgave. Jeg ønsker å kunne bidra med å belyse foreldres opplevelser med å bli sakkyndig vurdert i håp om at dette kan være kunnskap som kan være nyttig for å utvikle et bedre tjenestetilbud i barnevernet.

1.2 Bakgrunn for studien

Studien min springer ut fra et identifisert kunnskapsbehov i et større Nfr (Norsk forskningsråd) finansiert prosjekt [*Expert reports as basis for descisions in Norwegian child welfare services*](#) om bruken av sakkyndige i barnevernet. Prosjektet tar for seg innholdet i de over 8000 arkiverte sakkyndige rapportene knyttet til barnevernssaker og skal i tillegg intervju de som bestiller og bruker rapportene. Hovedfokuset er innholdet i rapportene og hvor formålstjenlige de oppleves for dem som bestiller og bruker dem.

Selve ideen om å se på bruken av sakkyndige i barnevernssaker ut fra et foreldreperspektiv var det prosjektgruppen som kom på ved at de oppdaget et kunnskapsbehov om foreldreperspektiv tidlig i prosjektet.

I oppstartsfasen av masterprosjektet var planen at denne studien skulle knytte seg til det større forskningsprosjektet, men det ble etter hvert bestemt at mitt masterprosjekt skulle være et selvstendig uavhengig prosjekt. Jeg har derfor ikke hatt noe med det større prosjektet å gjøre annet enn at jeg har fått veiledning fra et av medlemmene i prosjektet.

1.3 Problemstilling

Denne studien tar for seg foreldres opplevelse av å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak. Formålet for studiet er å få frem hvordan foreldrene erfarer prosessen rundt å bli sakkyndig vurdert og hvilke tanker de har gjort seg om prosessen og den endelige rapporten i etterkant. Problemstillingen som skal besvares er:

Hvordan oppleves det å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak?

1.4 Bruk av sakkyndig i barnevernssaker

Barneverntjenesten, fylkesnemnda og domstolen bruker eksterne sakkyndige med særlig fagkunnskap i noen barnevernssaker for å vurdere barnets utviklingsnivå, fungering og omsorgsbehov (Barne- og familiedepartementet, 2020, s. 2). Den sakkyndiges oppdrag kan være å gi en barnevernfaglig vurdering av hva som skal til for å gi barnet forsvarlig omsorg på kort sikt og lang sikt, vurdere om foreldrene kan fortsette å ha omsorgen, og ta vurderinger knyttet til samvær (Melinder et al., 2021, s. 53). Sakkyndige kan også benyttes til å foreta personlighetsvurderinger, vurdere hvordan foreldrenes psykiske helse, rusmisbruk, evner,

voldsbruk og lignende kan påvirke omsorgsevnen og barnas omsorgsbehov (Barne- og familiedepartementet, 2020, s. 2).

Barneverntjenesten kan engasjere sakkyndig jamfør Lov om barneverntjenester §4-3, fjerde ledd (Barnevernloven, 1992). For at barneverntjenesten skal engasjere sakkyndig må det vurderes som formålstjenlig at en ekstern ekspert utreder en sak (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 9). Den sakkyndige er ofte en psykolog eller psykologspesialist, men også psykiatere og andre faggrupper med relevant fagkunnskap kan være aktuelle (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, 2017). Når barneverntjenesten har engasjert en sakkyndig så er den sakkyndige underlagt det samme lov- og regelverk som gjelder for barneverntjenesten (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 9). Dette gir den sakkyndige tilgang på taushetsbelagte opplysninger, samt mulighet til å kreve å få snakke med barn i enerom uten at foresatte er tilstede (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 9).

Fylkesnemndas nemndleder kan, i henhold til barnevernlovens §7-12 bokstav d, oppnevne sakkyndig der saken trenger ytterligere opplysning (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 9). Dette gjøres i saker hvor det er behov for å avklare eller belyse enkelte problemstillinger mer før nemnda fatter vedtak. Dersom en barnevernssak har gått videre fra fylkesnemnda kan domstolene oppnevne sakkyndig ved rettslig overprøving av fylkesnemndas vedtak (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 9). I barnevernssaker som behandles av domstolen reguleres saksbehandlingen av Lov om mekling og rettergang i sivile tvister (tvisteloven) av 17. juni 2005 nr. 90 (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 9). Jamfør tvistelovens § 25-3 annet ledd, skal det oppnevnes en sakkyndig som har den nødvendige kyndighet og erfaring (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 9).

Private parter står også fritt til å engasjere en sakkyndig, men de må da selv betale for arbeidet som den sakkyndige gjør. Dette kan være aktuelt dersom den private parten ikke har tillit til barneverntjenestens utredning (NOU 2006:9, s. 19). Privat part kan få refusjon for utgifter knyttet til engasjeringen av en privat sakkyndig dersom den sakkyndiges arbeid har hatt en vesentlig rolle for sakens opplysning (NOU 2006:9, s. 19).

1.4.1 Barnesakkyndig Kommissjon (BSK)

Barnesakkyndig kommissjon (BSK) ble etablert i 2010, i et forsøk på å styrke den private parts tillit til de sakkyndige utredningene (Barne- og familiedepartementet, 2020, s. 3).

Opprettelsen av BSK ble anbefalt i *NOU: 2006:9 Kvalitetssikring av sakkyndig rapporter i barnevernssaker* etter en utredning om det bør opprettes en kommissjon og de økonomiske og administrative konsekvensene for en slik ordning (*NOU 2006:9, s. 7*). Bakgrunnen for forslaget var at det å bli sakkyndig vurdert oppleves som svært inngripende for familiene, det ble observert store variasjoner i kvaliteten på sakkyndig arbeid og at det var mistanker om uheldige bindinger mellom oppdragsgivere og sakkyndige (*NOU 2006:9, s. 30*).

BSK har i henhold til Lov om barneverntjenester § 2-5 i oppgave å vurdere de sakkyndige rapportene før rapportene kan legges til grunn for vedtak eller avgjørelser i barnevernssaker (Barne- og familiedepartementet, 2020, s. 3). Kommissjonen skal se på om de faglige vurderingene gjort av sakkyndig henger sammen med informasjonen som gis, og om arbeidet er gjort på en faglig og metodisk allment akseptert måte (Barne- og familiedepartementet, 2020, s. 3).

Agenda Kaupang (2015) fikk i oppdrag av Barne-, likestillings og inkluderingsdepartementet å evaluere om etableringen av BSK har vært i tråd med dens formål og hensikt. Funnene tyder på at tilliten til sakkyndige og sakkyndige rapporter er svak blant private parter (Agenda Kaupang, 2015, s. 10). Foreldrene uttrykker at de opplever at de sakkyndige gjennomfører for lite egne undersøkelser og baserer seg for mye på dokumentasjon fra barnevernet (Agenda Kaupang, 2015, s. 59). Rapporten peker samtidig på at foreldrene opplever at de ikke fikk tilstrekkelig informasjon om den sakkyndiges mandat, rolle, arbeidsmetoder og om når rapporten skulle foreligge (Barne- og familiedepartementet, 2020, s. 7). Agenda Kaupang (2015, s. 52) er tydelig på at det er behov for økt transparens rundt habilitet, og det problematiseres at det psykologfaglige miljøet som innehar roller som sakkyndige og fagkyndige er lite (Agenda Kaupang, 2015, s. 52)

1.4.2 Veiledende retningslinjer for bruk av sakkyndig i barnevernssaker

Det er utarbeidet veiledende retningslinjer for bruk av sakkyndige i barnevernssaker som gjelder for sakkyndig, barneverntjenesten, fylkesnemnda og domstolene. Veilederen redegjør for saksgangen i en barnevernssak og bruken av sakkyndige, rammene for det sakkyndige

arbeidet, mandatet til sakkyndige, Barnesakkyndig kommisjon og framstillingen til nemnd og domstol.

Det er ifølge retningslinjene den sakkyndiges ansvar å gi oppdragsgiver og parter et faglig perspektiv på de spørsmålene utredende eller oppnevne myndighet har bedt om å få belyst i mandatet som er gitt (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 22). Den sakkyndige jobber ut fra et mandat som legger premisser for den sakkyndiges arbeidsprosess, vurderinger og råd (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 21). Hvem som har engasjert sakkyndige har betydning for utformingen av mandatet. Det framgår i retningslinjene at den som har engasjert den sakkyndige er den som har ansvaret for å utforme mandatet (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 12). Dersom den sakkyndige er oppnevnt av fylkesnemnda kan nemnda pålegge barneverntjenesten og foreldrene å komme med forslag til mandatet, men det er nemnda som har ansvaret og skal godkjenne det før det gis til sakkyndig (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 12). Retten har også som hovedregel å innhente partenes uttalelse og forslag til mandat før mandatet utformes (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 22)

1.4.3 Habilitet

Spørsmålet om habilitet er sentralt i forbindelse med tilliten til den sakkyndiges arbeid og avgjørelsen som tas på bakgrunn av den sakkyndiges rapport (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 14). Habilitetsspørsmålet dreier seg om et spørsmål om den sakkyndige foretar en uhildet og uavhengig vurdering (NOU 2006:9, s. 31). Inn under habilitet og uavhengighet til private parter og det offentlige, ligger også en forventning om at den sakkyndige er oppmerksom på egne normer og holdninger (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 26).

Det er den sakkyndige selv som skal vurdere sin habilitet, så foreldres innsigelser er ikke grunn til inhabilitet i seg selv (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 14). Den sakkyndiges rolle er knyttet til myndighetsutøvelse og innebærer inngripen i privatlivets fred og de mest sentrale livsområdene for barnet og foreldrene (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 14). Relasjonen mellom sakkyndig og de som skal utredes er asymmetrisk, noe som kan resultere i at de som utredes har en opplevelse av liten kontroll over utfallet av utredningen og beslutningene som tas på bakgrunn av den (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 14). Habilitetsspørsmålet blir derfor svært viktig.

Engasjeringen av sakkyndige i barnevernssaker går ut på at den sakkyndige engasjeres og betales av den offentlige parten i saken, samtidig som at den sakkyndige skal være en upartisk aktør (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 15). Fagpersoner som jobber som sakkyndige kan også ha andre roller og oppgaver knyttet til det offentlige, for eksempel i form av veiledningsoppdrag i den kommunale barneverntjenesten (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 15). Det er derfor viktig at den sakkyndige vurderer de ulike bindingene han/hun har til både foreldre, offentlig part og beslutningsorgan før oppdraget påbegynnes (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 16).

1.4.4 Informasjon til foreldrene

Veilederen er tydelig på at den sakkyndige skal tilstrebe at de som utredes er godt informert om rammene for en utredning, hva som skal gjennomføres og hensikten med dette (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 15). Den sakkyndige bør skissere hele arbeidsprosessen for dem som skal utredes og innholdet i det sakkyndige oppdraget, forståelsen og implikasjonen av utredningen bør klargjøres med foreldre og barn så langt det er mulig (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 22). Foreldre og barn bør orienteres om hva, hvordan og fra hvem den sakkyndige ønsker å innhente informasjon (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 22). Det må opplyses om at utredningen vil gjennomføres selv om de motsetter seg prosessen, men da på best mulig måte ut ifra dokumenter og komparentopplysninger (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 25).

Retningslinjene nevner ikke noe om barn eller foreldres medvirkning, men peker på at den sakkyndige må bære lydør for foreldre og barns ønsker om hvor og når møter skal avholdes, reaksjoner på metodevalg og lignende (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 22). Retningslinjene anbefaler også at alle avtaler bør gjøres direkte med de involverte om mulig (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 22).

Barnevernssakene som den sakkyndige er inne i er ofte preget av konflikt eller en form for uenighet. Det er derfor viktig at forhold som kan bedre gjensidig forståelse og samarbeid til barnets beste belyses (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 15). Veilederen peker på viktigheten av å fremme samarbeid mellom partene uten at dette overskygger hensynet til barnets beste, da barneverntjenesten og foreldrene i de fleste tilfeller skal samarbeide også etter eventuelle tvangsinngrep (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 15).

Den sakkyndige må passe på at den svakeste part, som i disse sakene vil være barnet, skal vises særlig oppmerksomhet i arbeidet (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 30). Ved motsetningsforhold mellom barnet og foreldrenes behov skal den sakkyndige sette barnets beste først i likhet med barneverntjenesten (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 30).

I slutten av prosessen skal den sakkyndige avlevere en sakkyndig rapport. Rapporten skal være skrevet på en slik måte at de som leser den skal kunne følge med i hva som er gjort og forstår sammenhengen mellom informasjonen som ble innhentet og vurderingene til den sakkyndige (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 30). De teoretiske avveiningene må være synlige og partenes sentrale synspunkter må komme tydelig fram (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 30).

1.4.5 Organisasjonen for barnevernsforeldre kritisk til dagens bruk av sakkyndige i barnevernssaker

Organisasjonen for barnevernsforeldre (OBF) har vært tydelig de siste årene på at de ser på sakkyndige rapporter som et stort problem som ikke ble løst av opprettelsen av BSK (Organisasjonen for barnevernsforeldre, 2019, s. 20). Det stilles spørsmål til vurderingsgrunnlaget til sakkyndige da organisasjonens medlemmer opplyser at de sakkyndige tilbringer lite tid med familiene (Organisasjonen for barnevernsforeldre, 2019, s. 20).

I høringsnotat knyttet til arbeidet med den nye barnevernloven har bruken av sakkyndige i barnevernssaker vært et tema som har kommet opp flere ganger. Det som fremgår er at det fremdeles er behov for å øke tilliten til sakkyndige, at den sakkyndiges bindinger til barneverntjenesten gjør at den sakkyndige ikke fremstår som uavhengig nok, og at sakkyndige sitter med stor makt over barna og foreldrenes liv (Barne- og familiedepartementet, 2020, s. 4).

OBF etterlyser økt fokus på problemstillinger knyttet til bindinger mellom involverte, økonomiske fordeler ved å sitte på «rett side» av bordet, sakkyndiges manglende kliniske tilknytning, og manglende evne til å redegjøre for hvordan de har kommet fram til konklusjonene sine (Organisasjonen for barnevernsforeldre, 2020, s. 1). OBF rapporterer

videre at foreldre på ingen måte har tillit til sakkyndige eller de sakkyndiges arbeid i barnevernssaker (Organisasjonen for barnevernsforeldre, 2020, s. 2).

1.5 Begrepsavklaringer

I denne studien er det viktig å ha en forståelse for begrepene sakkyndig, brukermedvirkning, makt og avmakt. Teori knyttet til begrepene vil bli redegjort for i det neste kapittelet.

1.5.1 Sakkyndig

En sakkyndig forstås i denne studien som en person som i kraft av sin utdanning, oppøvde ferdigheter eller erfaring forventes å ha kunnskap om et spesifikt fagområde ut over det som kan regnes som allmennkunnskap (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 7). Den sakkyndige skal opptre som selvstendig fagperson og er uavhengig av parter og beslutningsorgan (Barne- og familiedepartementet, 2020, s. 2). De fleste sakkyndige er psykologer eller psykologspesialister, men også psykiatere og andre faggrupper kan søke om opptak til utdanningsprogrammet for barnefaglige sakkyndige (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, 2017).

1.5.2 Brukermedvirkning

Brukermedvirkning er et sentralt tema i barnevernssammenheng og bygger på idealer om at aktivt medvirkende og medansvarlige klienter øker muligheten for å løse problemene (Uggerhøj, 2011a, s. 50). Brukere er i denne studien foreldrene som forteller om sin opplevelse av å bli sakkyndig vurdert. Da barnevernet også har en kontrollerende funksjon så må brukermedvirkning i barnevernssammenheng ha en litt annen utforming enn innenfor andre offentlige organ (Nordstoga, 2011, s. 83). Slettebø og Seim (2007, s. 28) er tydelig på at i barnevernssammenheng bør betegnelsen brukermedvirkning kun brukes på former for samarbeid som innebærer både deltakelse og innflytelse fra klientene. Deltakelse blir i denne studien forstått som det å være med og bli hørt i beslutningsprosesser, mens innflytelse er knyttet til selve beslutningene som blir tatt (Nordstoga, 2011, s. 84). Blikket i denne studien er rettet mot om foreldrene har vært passive tjenestemottakere eller om de opplever å ha hatt en aktiv rolle i den sakkyndige vurderingen.

1.5.3 Makt

En definisjon på makt som er mye brukt er Max Webers som definerte makt som evnen til å få sin vilje gjennom tross motstand fra en annen part (Rønning & Lesjø, 2015, s. 27). Makt sier noe om personer og gruppers evne og mulighet til å nå sine mål og interesser (Skorstad, 2014a, s. 206). Makt trenger ikke å utøves direkte, men kan utøves indirekte både i vennegjengen, i forhold til familie og i politikken (Rønning & Lesjø, 2015, s. 28). Den som innehar minst makt, har en tendens til å prøve å innnynde seg hos den sterke part ved å gjøre det som en tror at vedkommende ønsker (Rønning & Lesjø, 2015, s. 28).

Felles for flere av tilnærmingene til makt er at makt ikke skal forstås som en «ting» enkelte besitter, men heller som en sosial relasjon som gjerne vil være asymmetrisk ved at den er preget av ulikhet mellom dem som inngår i den (Rønning & Lesjø, 2015, s. 28).

Maktdimensjonene mellom foreldrene, barnevernsansatte og de sakkyndige blir i dette studiet forstått som en del av prosessen og noe som tidvis er gjenstand for forhandlinger (Nordstoga, 2011, s. 78). Familiene vil også ha innflytelse og mulighet for å påvirke både de barnevernsansatte og den sakkyndiges definering og problemforståelse, men graden av innflytelse og medvirkning vil variere.

1.5.4 Avmakt

Mens det å ha makt vil si at en oppnår ønskede utfall i en sak så er maktens motstykke avmakt, som er et uttrykk for manglende evne til å nå sine mål (Rønning & Lesjø, 2015, s. 31). I arbeid med barnevernssaker møter sosialarbeidere individer og grupper som ofte er marginalisert og avmektige i samfunnet (Rugkåsa et al., 2017, s. 27). Både familiene og barnevernsansatte kan kjenne på avmakt. Familiene når barnevernsansatte bruker makt til å kontrollere ressurser og akseptere eller avvise definisjonene og behovene som foreldrene uttrykker, og barnevernsansatte som kjenner på administrative krav fra politikere, ledere og kollegaer (Rugkåsa et al., 2017, s. 28). Opplevelsen av avmakt kan også skyldes krysspress mellom hjelp og kontroll som kan utløse både faglige og etiske dilemma (Rugkåsa et al., 2017, s. 28). Som en respons på avmaktsfølelsen eller maktbruken til barnevernsansatte generelt kan foreldrene utøve motmakt mot barneverntjenesten og tjenestens ansatte, noe som kan føre til at den barnevernsansatte kan kjenne på avmakt i sin rolle (Rugkåsa et al., 2017, s. 87).

1.6 Studiens videre oppbygning

Studien består av 7 kapitler. I kapittel 2 presenteres relevant nasjonal og internasjonal forskning. Videre i presenteres studiets teoretiske forankring i kapittel 3. I kapittel 4 redegjøres det for studiens vitenskapelige tilnærming, metodevalg, forskningsdesign, etikk og kvalitet i forskningen. I kapittel 5 gis det en presentasjon av studiens funn, som videre drøftes i lys av studiens teoretiske forankring og relevant forskning i kapittel 6. Til slutt blir det gitt en oppsummering av studien og dens hovedfunn i kapittel 7, samt implikasjoner av studien og forslag til videre forskning.

2. Teoretisk forankring

I dette kapittelet blir det teoretiske grunnlaget for studiens problemstilling presentert. Jeg har valgt å rette blikket mot ulike perspektiver på makt i tillegg til foreldrenes involvering og medvirkning i prosessen rundt å bli sakkyndig vurdert. Innledningsvis blir det gitt en presentasjon av barnevernsansatte som bakkebyråkrater, før ulike perspektiver på makt som kan være relevant for foreldrenes opplevelse av å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak. Deretter gjøres det rede for viktigheten av foreldres medvirkning i egen barnevernssak. Til slutt presenteres teori om anerkjennelse, tillit og den treleddede relasjonen.

2.1 Barnevernsansatte som bakkebyråkrater

De ansatte i barneverntjenesten blir i denne studien sett på som bakkebyråkrater. Lipsky kom i 1980 med betegnelsen bakkebyråkratiet for barnevernstjenesten og andre sosialtjenesters organisasjonstype som skulle bli mye brukt. Teorien om bakkebyråkratiet representerer et nedenfra-og opp-perspektiv på offentlig politikk og tjenesteyting og er viktig for å få en forståelse for kompleksiteten av barnevernsarbeidet (Kojan & Christiansen, 2016, s. 31). Bakkebyråkratene skiller seg fra en del andre byråkrater med at arbeidet utføres i ansikt-til-ansikt-kontakt med brukerne og ikke bare gjennom dokumenter og sakspapirer (Kojan & Christiansen, 2016, s. 30). Målsetningene som bakkebyråkratene er satt til å realisere er ofte vage og kan være motsetningsfylte ved at barnas behov for eksempel kan komme i konflikt med å hjelpe foreldrene (Kojan & Christiansen, 2016, s. 30). Motsetningsfylte og vage mål gjør at rommet for barnevernsansattes skjønnsutøvelse er stort (Kojan & Christiansen, 2016,

s. 30). Dette gjør at det kan være et stort handlingsrom i barnevernssaker og dermed potensielt betydelig makt og innflytelse til den barnevernsansatte (Kojan & Christiansen, 2016, s. 31).

Barnevernsansatte er i en nøkkelposisjon ved at deres forståelse og handlinger blir vesentlige i beslutninger i barnverntjenestens myndighetsutøvelse (Kojan & Christiansen, 2016, s. 30). De kan sile, forsterke og nedtone informasjon, noe som vil ha betydning for hvilken informasjon familiene får når det gjelder ulike beslutningsalternativer, tiltaksalternativer, rettigheter og klagemuligheter (Kojan & Christiansen, 2016, s. 31). Den enkelte barnevernsansatte vil også ha innflytelse på hvilken informasjon som bringes videre fra samtaler og møter, og hva som rapporteres i journalnotater, rapporter, saksframlegg og under beslutningsmøter (Kojan & Christiansen, 2016, s. 31).

Bakkebyråkraten har en sentral rolle i hvordan informasjonen blir kategorisert og hvilken institusjonell identitet foreldrene får. Kategorisering av informasjon og tildeling av institusjonell identitet er en strategi som bakkebyråkrater bruker for å gjøre familiens komplekse situasjon mer håndterbar (Kojan & Christiansen, 2016, s. 31). Dette vil ha betydning for den videre saksgangen i barnevernssaken ved å påvirke hvordan barnevernsansatte snakker om barn og/eller foreldre seg imellom.

2.2 Ulike perspektiver på makt

2.2.1 Profesjonsmakt

I møte med familier representerer barnevernsansatte ikke bare seg selv og sin profesjon, men også tjenesten som en helhet. Makten i den profesjonelle organisasjonsformen er relatert til spesielle fagkunnskaper og yrkesgrupper (Skorstad, 2014a, s. 207). Barnevernsansatte har i tillegg til yrkesspesifikke kunnskaper og ferdigheter også maktmidler til rådighet, blant annet muligheten til legalisert bruk av tvang (Skau, 2015, s. 38). Gjennom sin måte å opptre på som person i relasjonen til foreldre kan den enkelte barnevernsansatte bidra til å forsterke eller svekke klientenes følelse av avmakt (Skau, 2015, s. 38).

Opplevelsen av ulikhet i form av kunnskap og ferdigheter vil også gjøre seg gjeldende i foreldres møte med den sakkyndige. De fleste sakkyndige er psykologer og psykologspesialister (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, 2017) som er en profesjon som er høyt ansett i samfunnet. Dette kan ses på som en form for posisjonsmakt, som innebærer at

den sakkyndige, men også den barnevernsansatte, har makt gjennom sin posisjon og rolle (Nordstoga, 2011, s. 78). De sakkyndige har lang utdanning og en forståelse for fagfeltet som kan stå i kontrast til en del av foreldrene som gjerne kjenner på at de er marginaliserte og avmektige i samfunnet (Rugkåsa et al., 2017, s. 27).

Forholdet mellom foreldrene og barnevernsansatte, og mellom foreldrene og den sakkyndige vil være preget av at barnevernsansatte og sakkyndige har bedre formelle forutsetninger for å forstå foreldrenes problemfelt i et større perspektiv enn foreldrene selv (Skorstad, 2014b, s. 196). Barnevernsansatte og sakkyndige har et teoretisk begrepsapparat som foreldrene ofte ikke har grunnlag for å forstå (Skorstad, 2014b, s. 196). I kontakten med barnevernet er foreldrene dermed i stor grad er prisgitt den barnevernsansattes vurderinger da de ikke faglig kan bedømme de handlingsvalgene som foretas (Skorstad, 2014b, s. 196). Mangelen på teoretisk kunnskap og forståelse for barnevernssystemets begrepsapparat kan gjøre det vanskelig å vurdere ytelsene eller hjelpen man har fått, og klargjøre og begrunne de problemene en står oppe i (Skorstad, 2014b, s. 196). Dette vil også gjelde for de sakkyndige som kommer inn i saken for å gjøre en vurdering.

2.2.2 Definisjonsmakt

I dette studiet brukes begrepet definisjonsmakt til å beskrive makten sosialarbeideren og/eller den sakkyndige har til å ramme inn en forståelse av familiens situasjon som danner grunnlag for videre tiltak eller ikke (Nordstoga, 2011, s. 77). Definisjonsmakten er i barnevernssammenheng forankret i lovhjemlene om å sikre barn og unge en trygg oppvekst og kunnskapen og erfaringen som barnevernsansatte og de sakkyndige har fra arbeid med barnevernssaker (Nordstoga, 2011, s. 77).

Forskjellen mellom sakkyndige, barnevernsansatte og foreldrene gjør seg gjeldene her i form av at det er forskjeller i evnen til å tale sin sak (Læret & Skivenes, 2016, s. 45). Dette er en utfordring i forbindelse med at det skal vær tid og mulighet for å diskutere og reflektere sammen i en barnevernssak, både mellom de barnevernsansatte og familiene og mellom familiene og sakkyndig. Hennem (2016, s. 58) trekker frem at mennesker som har en forståelse av virkeligheten som faller utenfor den dominerende kommunikasjonsstruktur i samfunnet kan ende opp med å bli brakt til taushet ved at de ikke blir hørt eller tatt hensyn til. Dette kan for eksempel gjøre seg gjeldende i en barnevernssak hvor foreldre blir sett på som å ha manglende forståelse av situasjonen fordi de ikke er enig med vurderingene i rapportene,

noe som kan føre til at innspill og innvendinger ikke blir tatt hensyn til (Hennum, 2016, s. 58).

Det er et problem at det fattes beslutninger i barnevernet og i barnevernssaker som i ettertid viser seg å ha klare mangler eller å ikke være riktig (Backe-Hansen et al., 2016, s. 227). Barneverntjenesten vil alltid ha begrenset informasjon, og kompleksiteten i barnas situasjon og i oppgavene som situasjonen utløser hos barnevernet gjør beslutningsprosessen vanskeligere (Backe-Hansen et al., 2016, s. 227). Begrensinger i den barnevernsansattes evne til å håndtere informasjonen som de sitter med, tilbøyeligheten til å feste blikket på enkelte deler av informasjonen og vansker med å justere seg etter førsteinntrykk er blant mekanismene som kan føre til mangelfulle eller feilaktige beslutninger (Backe-Hansen et al., 2016, s. 227). Dersom det er barnevernsansattes forståelse av situasjonen som blir vektlagt av den sakkyndige så kan den feilaktige informasjonen også overføres til den sakkyndiges rapport.

2.2.3 Relasjonell makt

Et annet perspektiv er å se på makt som relasjonell, noe som går ut på at makt ikke er en fast tilstand, men heller noe som er til stede i ulik grad og former i alle relasjoner som vi inngår i (Samsonsen & Willumsen, 2015, s. 9). Den som har minst interesse i en relasjon er som regel den som har mest makt og kan definere mye av innholdet i relasjonen (Rønning & Lesjø, 2015, s. 35). Det vil være umulig å unngå at makt og maktforskjeller preger samarbeidsrelasjonen når det er snakk om samarbeid mellom mennesker i ulike posisjoner (Uggerhøj, 2011a, s. 49). Fordelingen av makt og medvirkning mellom aktørene og hvordan partene posisjonerer seg er avhengig av hvordan samspillet mellom dem reguleres (Backe-Hansen, 2004, s. 205). Foreldrenes villighet til å akseptere eller tilpasse seg en institusjonell identitet og gjøre som barnevernet ber om er sentralt for hvordan samarbeidet mellom barneverntjenesten og foreldrene vil være (Uggerhøj, 2011a, s. 53).

Slettebø (2007, s. 106-107) trekker frem at foreldre som ikke har klart å medvirke eller få til et samarbeid ofte legger mye av skylden på sosialarbeideren. Tildelingen av kontaktperson i barnevernet blir beskrevet som et sjansespill hvor de kan være heldig eller uheldig med hvem de ender opp med. Saksbehandlerbytte kan føre til endring i samarbeidsrelasjonen og kompensere for tidligere dårlige opplevelser (Slettebø, 2007, s. 106-107). Dette kan tyde på at

det er en personlig dimensjon i samspillet mellom foreldre og barnevernsansatte som vil ha betydning for hvordan samarbeidet utspiller seg i en barnevernssak (Nordstoga, 2011, s. 81).

2.2.4 Produktiv makt

Makt kan også være nødvendig for å hjelpe barnet og foreldrene. Makt kan brukes produktivt i barnevernssaker, men at det fordrer bevissthet om maktens eksistens, løpende analyser, diskusjoner og kritisk refleksjon (Uggerhøj, 2011a, s. 55). Den produktive makten kan oppstå i et samspill mellom barnevernsansatte og foreldre hvor relasjonene forhandles, testes og gradvis omformes som et resultat av dette samspillet (Uggerhøj, 2011a, s. 57).

Barnevernsforeldrenes tilpasning til systemet som et resultat av barnevernets bevisste eller ubevisste maktbruk, kan føre til positive endringer i foreldrenes liv.

2.3 Bevissthet rundt barnevernets maktbruk

Innenfor sosialt arbeid så er det mye snakk at det foregår et såkalt skjult maktspill som foregår i møte mellom barneverntjenesten og familiene. Maktspillet kan sies å være skjult da barnevernsansatte ikke nødvendigvis er oppmerksom på egen makt og dens betydning i møte med barn og foreldre (Uggerhøj, 2011a, s. 52). Maktforskjellen er gjerne skjult bak gode hensikter, hjelp og støtte, og er en del av pakken som foreldrene kjøper som klient i barneverntjenesten (Uggerhøj, 2011a, s. 52).

Tilsløringen av makten i barneverntjenesten gjør det vanskeligere for hjelpere å erkjenne mulighetene og grensene for sin makt, i tillegg til at det gjør det vanskelig for foreldrene å beskytte seg mot maktmisbruk (Skau, 2013, s. 31). Foreldrene kan ikke ta utgangspunkt i den tradisjonelle måter å ta tilbake makt på som protester, foreningsdannelse, politisk press da dette vil være for risikabelt for dem (Uggerhøj, 2011a, s. 54). Foreldrene kan være nervøse for å gjøre motstand og protestere mot vurderinger og beslutninger de er uenig i grunnet redsel for at det vil ha konsekvenser for mulighetene for å motta hjelp eller føre til tvangstiltak (Uggerhøj, 2011a, s. 54).

2.4 Medvirkning i barnevernssaker

Offentlige myndigheter uttrykker jevnlig ønsker om at barnevernet skal hjelpe familier ut ifra deres egen forståelse av problemstillingene og muligheter (Uggerhøj, 2011a, s. 50). Tanken er at idealer som å aktivt legge til rette for medvirkning og ansvarliggjøring av klienter fremfor å

skape passive og avhengige klienter, vil øke mulighetene til å løse problemene i barnevernssakene (Uggerhøj, 2011a, s. 50). Foreldrenes rett til medvirkning er ikke direkte regulert gjennom barnevernloven, men inngår som en del av partsrettighetene som de har som foreldre (Havnen, 2016, s. 171). I tillegg til det rettslige grunnlaget er foreldrenes involvering og deltakelse et faglig ideal og politisk kvalitetskrav (Uggerhøj, 2011a, s. 49). Det vil kunne oppstå motstridende interesser mellom foreldre og barn i en barnevernssak, så graden og innholdet i foreldrenes medvirkning må fange opp dette.

2.4.1 Brukermedvirkning og makt

Et sentralt dilemma i mange av drøftingene om brukermedvirkning er motsetningsforholdet mellom brukermedvirkning og ekspertmakt (Havnen, 2016, s. 171). I denne studien ses de sakkyndige på som eksperter på fagfeltet. Eksperter har ansvar for å gjøre vurderinger og ta beslutninger ut ifra retningslinjer, lovverk og faglige vurderinger, mens foreldrene derimot må håpe og tro at denne beslutningen blir det beste for dem (Havnen, 2016, s. 171). Tanken er at medvirkning i egen sak skal være med på å minske litt av avmakten som foreldrene kan kjenne på når det kommer inn en ekspert i barnevernssak. Foreldrenes medvirkning innebærer at eksperten må gi fra seg litt av makten, noe som fordrer tillit til foreldrenes evne til å handle til det beste for seg og sine (Havnen, 2016, s. 171). Alle partene i samarbeidet må både gi å ta så langt det er mulig når alle parter skal høres og barnevernet må ta hensyn til det de tenker for å komme fram til best mulig resultat (Backe-Hansen et al., 2016, s. 225).

For at det skal være reelle forhandlinger mellom barnevernstjenesten og foreldrene må det tilrettelegges for reell medvirkning (Backe-Hansen et al., 2016, s. 225). I tvangssaker hvor foreldre opplever at de har blitt lyttet til og hørt, men likevel hatt liten mulighet til å forhandle om resultatet er det ikke snakk om reell innflytelse (Nordstoga, 2011, s. 83). Nordstoga (2011) refererer til dette som skinninnflytelse, som ikke vil være reell medvirkning, men heller en form for illusjon. Foreldrene må ha makt for å kunne medvirke i egen sak og i den sakkyndige prosessen. Dette fordrer at foreldrene får mulighet til medvirkning uavhengig av deres etnisitet, funksjons nivå, kjønn eller sosioøkonomisk status (Backe-Hansen et al., 2016, s. 226).

Ordninger som tals- og tillitsperson for barn og advokathjelp for foreldre og barn med partsrettigheter er med på å medvirke til at skjevheter i makt- og ressursfordelingen skal utjevnes litt (Læret & Skivenes, 2016, s. 44). Advokater mestrer fagspråket som brukes innad

i barnevernssystemet og er for mange foreldre viktig for at de skal føle seg hørt eller bli tatt hensyn til (Hennum, 2016, s. 58). Målet er at barn og foreldre skal kunne få frem sine syn og interesser i beslutningsprosessen på så lik linje som mulig med fagpersoner og barnevernsansatte (Læret & Skivenes, 2016, s. 44).

2.4.2 Skriftlig involvering

Skriftlige dokumenter kan brukes til å involvere og informere foreldrene i prosessen ved at de får tilsendt referater og rapporter innen rimelig tid og får mulighet til å komme med tilbakemelding (Uggerhøj, 2011a, s. 67-68). Samtidig kan mangler på involvering i form av at innholdet i dokumentene bare blir presentert for dem eller at dokumentene ikke sendes ut i det hele tatt kan føre til at foreldrene ikke føler de har innflytelse på innholdet (Uggerhøj, 2011a, s. 69). Manglende skriftlig involvering kan føre til at foreldrene opplever dette som en bekræftelse på en allerede eksisterende opplevelse av å bli holdt utenfor, og at mangelen på innsyn i dokumentene bekrefter informasjonsutveksling mellom offentlige samarbeidspartnere som de ikke får ta del i (Uggerhøj, 2011a, s. 72). Innsyn og involvering i skriftlige dokumenter kan være med på å redusere litt av gapet i den asymmetriske maktfordelingen, samtidig som man passer på at foreldrene får den informasjonen og har innsyn i de dokumentene som de har rett på (Uggerhøj, 2011a, s. 72).

2.5 Teori om anerkjennelse

Anerkjennelse kan brukes som et synonym for respekt, og trekkes ofte frem som viktig i møte mellom barneverntjenesten og familier. Axel Honneth har utviklet en anerkjennelsesteori basert på tre grunnleggende former for anerkjennelse: Kjærlighet, rettigheter og solidaritet (Ellingsen & Skjefstad, 2015, s. 99). Teorien går ut på at mennesker kjemper for anerkjennelse i den private sfæren, den rettslige sfæren og den solidariske sfæren (Ellingsen & Skjefstad, 2015, s. 99). Anerkjennelse i kjærlighetssfæren er mest relevant for familiens privatliv, mens den rettslige sfæren innebærer å ha en rettsstatus i samfunnet og å bli respektert som et selvstendig individ (Ellingsen & Skjefstad, 2015, s. 100). Innenfor den solidariske sfæren handler anerkjennelse om at den enkelte blir verdsatt som en del av felleskapet med egenskaper og ressurser som er verdifull for andre (Ellingsen & Skjefstad, 2015).

Motsatsen til anerkjennelse er krenkelse. Å bli krenket i den rettslige sfæren kan innebære løgn, tyveri, marginalisering av grupper eller offentlig diskriminering (Ellingsen & Skjefstad, 2015). Dette kan gjøre seg gjeldende ved at foreldre opplever at de ikke får tjenester de har krav på eller ikke får medhold i en barnevernssak. Krenkelse i den solidariske sfæren kan innebære manglende anerkjennelse av visse livsstiler og virkelighetsoppfatninger (Ellingsen & Skjefstad, 2015, s. 101). Det å bli møtt med mistenksomhet i systemet kan oppleves som nedverdiggende og være en form for krenkelse i den solidariske sfæren (Ellingsen & Skjefstad, 2015, s. 101).

2.6 Tillit

Et konstruktivt forhold mellom foreldrene og barnevernsansatte er avhengig av tillit i relasjonen som må skapes og gjenskapes i en vedvarende prosess (Skorstad, 2014b, s. 197). Tillitsforholdet omhandler ikke bare at klientene skal ha tillit til den barnevernsansatte, men også om at den barnevernsansatte viser tillit til klienten. Dette kan være en viktig faktor for å sikre en god relasjon og et godt samarbeid. Tillit er knyttet til forventinger om å bli behandlet som et medmenneske, bli lyttet til og søkt forstått (Skorstad, 2014b, s. 196).

Tilliten til barnevernet vil være påvirket av tjenestens rykte som henger sammen med folks tidligere erfaringer med tjenesten og kan derfor ses på som et relasjonelt fenomen (Skorstad, 2014b, s. 196). Tjenestens rykte og tillitsforhold er avhengig av de barnevernsansatte som forvalter tjenesten. Kojan og Christiansen (2016, s. 27) trekker frem at forskning viser at ansatte i barneverntjenesten ofte møter familier med en grunninnstilling som enten er preget av tillit eller mistillit. Barnevernsansatte plukker lettere opp informasjon som bygger opp under grunninnstillingen, mens informasjon som peker i motsatt retning har en tendens til å bli oversett eller bagatellisert (Kojan & Christiansen, 2016, s. 27).

Tillit kan bli mistillit dersom klienten føler seg krenket. Denne krenkelsen kan oppstå ved at klienten opplever å bli objektivert eller degradert (Skorstad, 2014b, s. 198). I dette ligger den en opplevelse av å bli behandlet som en sak fremfor å bli sett som en person. Mistillit kan også være et resultat av tvil knyttet til den barnevernsansattes profesjonelle kunnskap og evne til å foreslå løsninger (Skorstad, 2014b, s. 198). At foreldrene får uttrykt sine behov er forte det første steget for å få hjelp og legger grunnlaget for å bygge opp tillit (Skorstad, 2014b, s. 198).

2.7 Den treleddede relasjonen

Filosofen Hans Skjervheim (1926-1999) har vært tydelig på at respekt, toleranse, anerkjennelse og rettferdighet ikke bare utvikles fordi den profesjonelle har et respektfullt, tolerant, anerkjennende og rettferdig sinnelag (Wyller, 2011, s. 57). Dette forutsetter at den profesjonelle legger vekt på å forstå, lytte og forholde seg til klientens saklige anliggender (Wyller, 2011, s. 57). Her kommer teorien om «den treleddede relasjonen» inn, som går ut på at når en person forholder seg til en annen, skal den ene personen høre etter og forholde seg til det den andre personen sier (Wyller, 2011, s. 56). Dette er ikke alltid så lett å få til i barnevernssammenheng da fokuset ofte kan være rettet mot den andres motiver og det som ikke blir fortalt.

Skjervheim argumenterer for at det alltid vil være tre ledd i forholdet mellom to personer: De to personene og saken den ene personen tar opp med den andre (Wyller, 2011, s. 56). Dersom den profesjonelle legger fokus på motivene som ligger bak det forelderen sier så vil dette være et tegn på at den profesjonelle ikke egentlig hører på hva forelderen sier, noe som fører til at den treleddede relasjonen oppløses og blir til en to-leddet relasjon (Wyller, 2011, s. 56). Det har da skjedd en objektivisering av den andre, og vi har det som kalles en subjekt/objekt relasjon, istedenfor en samtale mellom to subjekter (Wyller, 2011, s. 56). Den profesjonelle behandler da forelderen som en gjenstand profesjonsutøveren kan omdanne og gjøre noe med etter eget hode (Wyller, 2011, s. 56). For å få til en treleddet relasjon, eller subjekt/subjekt-relasjon er det forelderens sak og ikke vedkommende sine motiver som blir satt i sentrum (Wyller, 2011, s. 56)

3. Forskningsgjennomgang

I dette kapitlet presenteres tidligere forskning, både nasjonal og internasjonal, som er relevant for studiens forskningsfelt. I forskningsgjennomgangen har jeg hatt hovedfokus på forskning som er gjort på foreldrenes erfaringer og opplevelser med barnverntjenesten. Jeg har ikke funnet forskning på foreldres opplevelse av å bli sakkyndig vurdert, så av den grunn rettet jeg fokuset til bruken av sakkyndig i barnevernssaker.

En del av den norske forskningen er rettet mot minoritetsforeldres opplevelse med norsk barnevern. Dette gir mening da minoritetsforeldre er overrepresentert i norsk barnevern og

behovet for kunnskap om hvordan man kan møte disse foreldrene på en god måte er stort. Fokuset i forskningen ellers har vært nokså likt nasjonalt og internasjonalt. Følelser, makt, medvirkning og utfordrende samarbeidsrelasjoner går igjen i flere av bidragene. Den internasjonale forskningen må tolkes ut ifra barnevernssystemet og konteksten som studiene er gjort innenfor, men flere av studiene i denne forskningsgjennomgangen tyder på at det er en del likheter mellom opplevelsene til foreldrene i Norge og i andre land.

3.1 Søk etter litteratur

For å finne relevant forskning ble det utført litteratursøk i databasene Google Scholar, Web of Science, JSTOR, Oria og Idunn. I tillegg til dette har jeg også benyttet meg av litteraturlistene til relevante studier.

Jeg har søkt på både norsk og engelsk, og åpnet opp for svenske og danske kilder i tillegg. I søk etter litteratur søkte jeg både etter nøkkelbegreper, forfattere, titler og ord i titler som kunne være relevant. Søkeordene jeg har brukt er ulike versjoner av: *foreldres møte med barnevernet, foreldrenes opplevelse av barnevernet, foreldres syn på barnevernet, foreldreperspektiv på barnevernet, brukermedvirkning i barnevernet, involvering av foreldre i barnevernet, sakkyndig vurdering barnevern, sakkyndig barnevernssaker, parents participation in child protection, user participation in child welfare, user involvement, child protective services.*

3.2 Foreldrenes opplevelse av kontakten med barneverntjenesten

I en studie av Studsrød og kollegaer (2012) av hvordan foreldre opplever kontakten med den norske barneverntjenesten kommer det frem at 40,6% rapporterer om bare positive erfaringer, 30,7% bare negative erfaringer og 24% beskriver både positive og negative erfaringer (Studsrød et al., 2014, s. 314). Foreldre som hadde mindre enn 6 måneders erfaring med barneverntjenesten var mer positiv til kontakten enn de som hadde vært i kontakt med barneverntjenesten over en lengre periode (Studsrød et al., 2014, s. 319).

Dale (2004) fant i sin studie av familier i Storbritannia, at de to hovedområdene for misnøye med barnevernets evalueringspraksis omhandlet uenigheter om konklusjonene i vurderingene og at foreldrene opplever at det er en del forsinkelser i prosessen (Dale, 2004, s. 145). Foreldrene opplevde i stor grad at barnevernet hadde en «i verste fall» tilnærming til sakene

og flere var redd for å si ifra om feil eller klage på mangler med oppfølgingen fra barnevernet grunnet redsel for negative konsekvenser for dem selv og barna (Dale, 2004, s. 152).

Thrana og Fauske (2014) setter lys på at foreldrenes følelser ofte reflekterer deres første opplevelser med barneverntjenesten. Følelsene kunne være positive og negative, alt ettersom hvor respektert og anerkjent foreldrene opplevde at de ble i møtet med barnevernsansatte. Funnene fra studien tyder på at foreldrenes følelser kan skape en barriere mellom familiens hjelpebehov og barnevernets hjelp (Thrana & Fauske, 2014, s. 233).

Samsonsens og Willumsens (2015, s. 1) fant i sin studie av norske og engelske foreldre at foreldrene er mer opptatt av følelser enn rammer og prosedyrer for undersøkelsen. Foreldrene er i en stressende situasjon preget av makt da et mulig utfall av undersøkelsen er at de kan miste omsorgen for barnet sitt. Videre argumenteres det for at foreldrenes tilknytning til barna sine kan være tilstedeværende uavhengig av foreldreferdigheter, og at de sterke reaksjonene til foreldrene må sees i lys av dette (Samsonsens & Willumsens, 2015, s. 15)

Tembo og Studsrød (2019) gjennomførte en systematisk oversikt over forskning på foreldrenes emosjonelle opplevelse av sin kontakt med barneverntjenesten. Datamaterialet ble bestod av femten artikler fra fem land: Norge, Australia, Canada, USA og Storbritannia. Forskningen viser at foreldrene i de fem landene på tvers av datasettet forteller om hjelpsomme og uhjelpsomme relasjoner, tillit og mistillit til barneverntjenestene, negative og positive følelser og opplevelser (Tembo & Studsrød, 2019, s. 194). Karakteristikk med de barnevernsansatte, kvaliteten på relasjonen, hjelpen foreldrene fikk tilbudt samt tidligere opplevelser av usikkerhet og frykt trekkes frem som avgjørende for foreldres helhetsopplevelse av kontakten (Tembo & Studsrød, 2019, s. 185).

Dumbrill (2006) har gjennom 18 dybdeintervju med foreldre i Canada funnet at foreldrene opplever at makt ble bruk over dem som en slags kontroll, men også at makt ble brukt med dem som en form for støtte (Dumbrill, 2006, s. 27). Foreldrenes respons på maktbruken var enten å gjøre motstand mot de barnevernsansatte, «spille spillet» ved å late som de samarbeidet, eller jobbet sammen med barnevernet i en samarbeidsrelasjon (Dumbrill, 2006, s. 33).

Bundy-Fazioli, Briar-Lawson & Hardiman gjennomførte i 2009 en kvalitativ studie på makten mellom barnevernsansatte og foreldre. Bundy-Fazioli et al. (2009, s. 1448) fant at relasjonen mellom barnevernsansatte og foreldre blir påvirket av institusjonelle maktstrukturer som er styrende for barnevernspraksisen. Både barnevernsansatte og foreldre uttrykte at de kjente på avmakt i møte med den autoritære maktstrukturen til barnevernssystemet (Bundy-Fazioli et al., 2009, s. 1455). For foreldrene var avmaktsfølelsen knyttet til de hierarkiske maktstrukturene i barnevernssystemet. Måten barnevernsansatte utøvde sin makt i relasjonen og foreldrenes reaksjon på denne ubalansen i maktfordelingen kunne komplisere og belaste relasjonen (Bundy-Fazioli et al., 2009, s. 1458).

Kildedal, Uggerhøj, Nordstoga & Sagatun (2011) har forsket på hvordan norske og danske foreldre erfarte undersøkelsesprosessen. Kildedal et al. (2011) stiller seg kritisk til manglende prosedyrer for involvering av familiene i egen sak og viser til at involvering bærer preg av å være tilfeldig. Mange av familiene forstod ikke hva undersøkelsen innebar og rammene for undersøkelsesprosessen. Dette skyldes blant annet for lite informasjon og lite involvering av familien i prosessen. Samarbeidsrelasjonene preges av skjev maktfordeling selv om samarbeidet i utgangspunktet ble sett på som godt.

3.3 Minoritetsforeldres møte med barneverntjenesten

Fylkenes og kolleger (2015) har som en del av et større forskningsprosjekt intervjuet foreldre med flyktning bakgrunn om deres erfaringer fra kontakt med barnevernet. Minoritetsforeldre har både positive og negative opplevelser, tillit og mistillit og en generell frykt for barnevernet (Fylkenes et al., 2015, s. 87). Frykten for barnevernet ble ikke primært relatert til informantenes egne negative erfaringer, men til en rekke oppfatninger av barnevernet som ble beskrevet som vanlige blant etniske minoritetspersoner generelt (Fylkenes et al., 2015, s. 87). Oppfatningen som gikk igjen var at barnevernet bare tar barn, at barnevernet ikke går i dialog med foreldrene og at barnevernet diskriminerer.

I et senere studie fant Fylkenes og kolleger (2018, s.198) at foreldre som har opplevelser med omsorgovertakelser deler mer emosjonelle og ambivalente historier enn foreldre som kun har mottatt hjelpetiltak. Uavhengig av alvorlighetsgrad opplever foreldrene at de mangler et norsk normativt sett med kunnskap og ferdigheter, både når det gjelder foreldrenormer og byråkratiske normer i møte med barneverntjenesten (Fylkenes et al., 2018, s. 196). Foreldrene

spiller med for å unngå tiltak fra barneverntjenesten og har en oppfatning om at enkelte ferdigheter og ressurser knyttet til det å være en god klient kan føre til deltakelse eller medvirkningsmuligheter (Fylkenes et al., 2018, s. 201).

Tembo og kollegaer (2021) fant i sin studie av innvandrerforeldres oppfatninger av velferdstjenester at immigrantfamiliene følte seg kontrollert formelt og uformelt gjennom samfunnet, noe som resulterte i en type selvreguleringsatferd for å unngå negativ oppmerksomhet fra barneverntjenesten. Interaksjonen og tiltakene til barneverntjenesten opplevdes som svært kontrollerende og foregikk gjennom forventninger, råd, instruksjoner og krav til oppdragelsen og foreldreskapet, som opplevdes som et inngrep i den private sfæren (Tembo et al., 2021, s. 496).

Videre har Tembo (2022) også forsket på minoritetsforeldres opplevelse og oppfatninger av barnevernstjenesten. Funnene tyder på at foreldrene har en oppfatning om at barnevernsansattes tolkning av følelsesuttrykket til foreldrene har innvirkning på avgjørelser og synet barneverntjenesten har på foreldrene. Rettsapparatets involvering var generelt møtt med lite tillit, men som kontrast så var det noen foreldre som rapporterte om positive opplevelser med bruken av ekspertuttalelse fra psykolog. Foreldrene opplevde psykologene som støttende og objektive og at vitneutsagnet gikk i foreldrenes favør (Tembo, 2022, s. 260).

3.4 Forskning på bruken av sakkyndig i barnevernssaker

Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet gav Agenda Kaupang (2015) i oppdrag å gjennomføre en evaluering av Barnesakkyndig kommisjon (BSK). Funnene deres tyder på at den Barnesakkyndige kommisjonen har bidratt til økt rettsikkerhet i barnevernssaker og vært positiv for kvaliteten på de sakkyndige rapportene (Agenda Kaupang, 2015, s. 9). Private parter medvirkning i forbindelse med utnevning av sakkyndig og utredningen av rapportene varierer og det pekes på et økt behov for transparens om habilitet da tilliten til sakkyndige utredninger er svak hos private parter (Agenda Kaupang, 2015, s. 10).

Melinder, Koch og Bernt (2021) har gjennomført en eksplorativ studie av innholdet i mandater som blir brukt i barnevernssaker. Funnene tyder på at barneverntjenesten ønsker fokus på foreldrene når en sakkyndig utredning bestilles. Mandater som omhandler foreldrenes endingspotensial er kun gitt i en fjerdedel av sakene, noe som kan tyde på at

barneverntjenesten er tilbakeholden når det kommer til planer for tilbakeføring (Melinder et al., 2021, s. 72). I mandatene hvor det bes om å få vurdert foreldrenes omsorgsevne opp mot barnets behov, er fokuset som oftest lagt på mor, og det er bare i halvparten av mandatene at det bes om en vurdering av den dyadiske relasjonen mellom forelder og barn.

Dickens og kollegaer (2017) gjennomførte en studie på sosialarbeideres syn på bruken av sakkyndige i barnevernssaker. Funnene er basert på en større internasjonal komparativ studie av beslutningstaking i saker som går i retning omsorgsovertakelse i Finland, Norge, England og USA. Studien viste at det i Norge og England er større forventning om at bruken av sakkyndig skal lede til en skriftlig rapport som kan brukes i rettsapparatet enn i de andre landene. Rapport må også vanligvis bekrefte og ikke avkrefte bevisene og analysen som barnevernstjenesten har gjort for at barnevernssaken skal gå videre til rettsapparatet. Studien tyder på at det norske barnevernet hovedsakelig bruker sakkyndige til å bekrefte at barneverntjenestens vurderinger og betraktninger er riktig, til å få en bedre forståelse av familien og barnet, og/eller som et hjelpemiddel i beslutningstaking, for eksempel i en vurdering av om barnet kan fortsette å bo hjemme (Dickens et al., 2017, s. 1030).

Masson (2010) har skrevet en artikkel om rollen til den sakkyndige i barnevernssaker og hvorfor Wales og England har så høy bruk av sakkyndige i omsorgsovertakelser. Funnene tyder på at bruken av sakkyndige i England og Wales reflekterer den juridiske kulturen knyttet til omsorgsovertakelser. Videre argumenteres det for at de sakkyndige ikke bidrar med den informasjon som rettsinstansen krever i omsorgsovertakelsessaker, men heller at den sakkyndige vurderingen produserer beslutningene om omsorgsovertakelser (Masson, 2010, s. 17). Dette kan tyde på at de sakkyndige har stor definisjonsmakt i England og Wales.

4. Metode

Frem til nå har jeg presentert det teoretiske grunnlaget og bakgrunnskunnskapen for studien. I dette kapitlet presenteres og redegjøres det for metodiske valg som er tatt, fra prosjektets start da prosjektplanen først ble skrevet til fullførelsen av masteroppgaven. Grønmo (2016, s. 89) peker på at studiens problemstilling er det viktigste grunnlaget for hvilken fremgangsmåte, data, analyse og tolkning som er relevant for forskningen. Valgene har derfor

blitt gjort ut ifra studiets problemstilling og hvordan jeg best mulig kan få besvart den og forskningsspørsmålene.

I første delen av kapittelet tar jeg for meg mitt kunnskapssyn og studiens vitenskapelige ståsted. Så begrunnes studiens forskningsdesign og metodevalg. Jeg har deretter valgt å gjøre rede for utvalg, rekruttering og gjennomføringen av datainnsamlingen. I analysedelen presenteres tematisk analyse og jeg gir en beskrivelse av hvordan datamaterialet har blitt analysert. Etter dette tas det stilling til studiens forskningsetiske vurderinger, før jeg til slutt gjør rede for kvaliteten til masterprosjektet.

4.1 Vitenskapsteoretisk ståsted

Vitenskapssyn kan beskrives som hvordan vi forstår, forklarer eller tilnærmer oss den sosiale virkeligheten (Brottveit, 2018e, s. 17). Studiets vitenskapsteoretiske forankring har betydning for hva det som søkes informasjon om og danner et utgangspunkt for forståelsen som forskeren utvikler (Thagaard, 2018, s. 34). Mitt vitenskapssyn vil ha betydning for hvilke spørsmål jeg stiller og hvordan spørsmålene utformes og avgrenses i dette forskningsprosjektet. Dette masterprosjektet har et overordnet sosialkonstruktivistisk kunnskapssyn. I tillegg har jeg hatt en fenomenologisk-hermeneutisk tilnærming til intervjuene og det transkriberte materialet.

4.1.1 Sosialkonstruktivisme

Sosialkonstruktivismen ser på virkeligheten som sosialt konstruert og som samfunnsskapt. Mennesker konstruerer sin egen virkelighet gjennom språklige interaksjoner med andre, i relasjon til den kulturelle konteksten de befinner seg i, og ved å gi ord til opplevelser og erfaringer (Brottveit, 2018c, s. 43). Menneskers virkelighetsforståelse blir betraktet som en kontinuerlig prosess som formes av deres opplevelser og livssituasjon (Brottveit, 2018c, s. 43)

Kunnskap blir sett på som konstruert av dem som deltar i bestemte sosiale sammenhenger (Thagaard, 2018, s. 40). I mitt prosjekt er jeg på leting etter kunnskap om hvordan det er å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak. Denne kunnskapen og denne vitenen blir konstruert av meg og informantene som deltar under intervjuene, men vil også være påvirket av kulturen og samfunnet rundt. Informantene og forskeren bidrar i fellesskap til å utforme kunnskap gjennom sosial interaksjon (Thagaard, 2018, s. 40). Konstruktivismen

fremhever at mennesket forstår omverdenen gjennom kategorier i kulturen (Thagaard, 2018, s. 40). I dette ligger det en forståelse av at informantenes opplevelse av å bli sakkyndig vurdert er påvirket av kulturen og samfunnet som de er en del av, samtidig som at min forståelse av deres historier også vil være påvirket av dette.

4.1.2 Fenomenologi

Fenomenologien er sentral for prosjektet da jeg ønsker å oppnå en forståelse av hvordan det kan oppleves å bli sakkyndig vurdert som forelder i forbindelse med en barnevernssak. Innenfor fenomenologisk vitenskap rettes blikket mot hvordan det mennesket erfarer oppstår. Fenomenologien søker etter en forståelse av den dypere meningen i enkeltpersoners erfaringer (Thagaard, 2018, s. 36). Forskerens subjektivitet er et vesentlig element da forventninger om hva som trer fram er med på å konstituere selve fenomenet (Wifstad, 2018, s. 114).

Forskning med en fenomenologisk tilnærming beskriver også en felles mening for flere individer som har opplevd det samme fenomenet (Creswell & Poth, 2018, s. 75). Det generelle formålet med fenomenologi er å redusere individets opplevelser med et fenomen til en beskrivelse av den universelle essensen (Creswell & Poth, 2018, s. 75). For å kunne gi en beskrivelse av hvordan det kan oppleves å bli sakkyndig vurdert reduseres foreldrenes opplevelser ned til essensen. Dette betyr ikke at deres opplevelser har vært identiske, men at man forsøker å beskrive hva alle deltakerne, som har opplevd samme fenomen, har til felles (Creswell & Poth, 2018, s. 75).

Enkeltmenneskets subjektive opplevelse er også sentral for fenomenologisk tilnærming til vitenskap (Dalen, 2011, s. 18). Formålet med masterprosjektet har ikke vært å stille seg kritisk til foreldrenes fortellinger eller å stille spørsmål til om utsagnene stemmer. Fokuset har vært på å legge til rette for at foreldrene skulle få mulighet til å fortelle om sine opplevelser med å bli sakkyndig vurdert, og å stille spørsmål som gjør det mulig å få en forståelse av hvordan dette har vært for hver enkelt av dem. Innenfor fenomenologien er det en underliggende antakelse om at realiteten er slik folk oppfatter at den er (Thagaard, 2018, s. 36). Målet i fenomenologisk forskning er å innhente opplysninger om informantenes erfaringer i lojalitet med deres versjon av sine opplevelser (Malterud, 2018, s. 134).

4.1.3 Hermeneutikk

Dette forskningsprosjektet har også en hermeneutisk tilnærming. Moderne hermeneutikk har utviklet seg til en allmenn teori om forståelse, hvor fortolkning og forståelse blir sett på som et universelt aspekt ved enhver kunnskapsdannelse (Wifstad, 2018, s. 127).

Sentralt for hermeneutikken er å fortolke utsagn ved å se etter et dypere meningsinnhold enn det som først blir oppfattet for å få tak i en dypere mening (Dalen, 2011, s. 18). I dette ligger det en forventning om en grundig analyse av datamaterialet for å oppnå en dypere forståelse enn det som først kommer til syne. I min analyse av det transkriberte datamaterialet søker jeg å forstå og fortolke foreldrenes utsagn for å så konstruere nye meningssammenhenger ut ifra dette.

Hermeneutikken danner et vitenskapsteoretisk fundament for den kvalitative forskningens sterke vekt på forståelse og fortolkning (Dalen, 2011, s. 17). Forståelse vil si at den enkelte delen ikke bare forstås ut ifra helheten, men helheten søkes også tilpasset den enkelte delen (Dalen, 2011, s. 18). Med andre ord, datamaterialets helhet forstås ut fra den meningen den gir datamaterialets enkelte deler og omvendt. Fortolkningen av datamaterialets helhet påvirkes av hvordan enkeltdelene forstås (Brottveit, 2018a, s. 129). Intervjuene jeg har hatt med foreldrene fortolkes enkeltvis, i lys av hverandre og i relasjon til teori og tidligere forskning.

4.2 Forskningsdesign

Jeg har valgt et kvalitativt forskningsdesign da jeg vurderer at et slikt design vil kunne hjelpe meg å fremskaffe den empirien som jeg trenger til å belyse studiens tema. Det er ikke gjort mye forskning på foreldres opplevelser av å bli sakkyndig vurdert, og ut ifra rammene til prosjektet og målet med studien så vil ikke et kvantitativt forskningsdesign gi meg det datamaterialet som jeg har behov for. Forskningsprosjektet vil således ikke føre til eksakte eller objektive funn, slik som i kvantitativ forskning, hvor forskningstemaene som regel er komplekse og kontekstspesifikke og utvalget begrenset (Brottveit, 2018d, s. 68), men det er heller ikke hensikten med studien.

Jeg ønsker gjennom min studie å få en dypere innsikt i hvordan det oppleves for foreldre å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak. En kvalitativ tilnærming til forskning kan hjelpe meg med dette da målsetningen med kvalitativ forskning er å oppnå en forståelse

av sosiale fenomener (Thagaard, 2018, s. 11). Det dreier seg i stor grad om å utvikle forståelsen av fenomener som er knyttet til personer og situasjoner i deres sosiale virkelighet (Dalen, 2011, s. 15). Om å få en dypere innsikt i hvordan mennesker forholder seg til sin livssituasjon, både opplevelsesdimensjonen og deres beskrivelse av gitte fenomener (Dalen, 2011, s. 15).

4.2.1 Kvalitative forskningsintervju

For å få tak i datamaterialet har jeg valgt å bruke kvalitative forskningsintervju og intervju foreldre som har opplevd å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak. Forskningsintervju er en profesjonell samtale hvor både forsker og informant deltar aktivt (Brottveit, 2018d, s. 65). Intervjuenes formål er å fremskaffe fyldig og beskrivende informasjon om hvordan andre mennesker opplever ulike sider ved sin livssituasjon (Dalen, 2011, s. 13). Godt gjennomførte forskningsintervjuer kan være en god måte å få innsikt i informantens egne erfaringer, tanker og følelser knyttet til et fenomen.

I prosjektets startfase var det snakk om å gjennomføre fokusgruppeintervjuer. Etter å ha drøftet dette med veileder la jeg fra meg den tanken da det kunne bli vanskelig å få gjennomført grunnet utfordringer med å få prosjektet godkjent grunnet konfidensialitet, og om deltakerne ville tørre å åpne seg om et slikt tema i en gruppesammenheng. Det var i tillegg var jeg bekymret for om det ville være mulig å få gjennomført gode fokusgruppeintervju grunnet covid-19. Valget falt da på enkeltintervju da dette er en metode for datainnsamling som med stor sannsynlighet ville gi meg det datamateriale jeg trengte, og er mer gjennomførbart under en pandemi. Gjennom enkeltintervjuer vil jeg kunne gi informantene tid og rom for å hente frem erfaringer og overveielser som krever trygghet og ettertanke for å deles (Malterud, 2018, s. 133). Jeg vurderte også at enkeltintervjuer ville gjøre det lettere å sikre konfidensialitet rundt et tema som er såpass sensitivt.

Kvalitative forskningsintervju kan være strukturerte, ustrukturerte og halvstrukturerte/semi-strukturerte (Thagaard, 2018, s. 90). I denne studien har jeg valgt å benytte meg av semi-strukturerte intervju. Semi-strukturerte intervjuer er fruktbare når forskeren er opptatt av å gå mer i dybden på et tema, men samtidig ønsker å ha rom for individuell utdypning og oppfølgingstemaer (Brottveit, 2018b, s. 92). Semi-strukturerte intervju har faste hovedspørsmål, men gir rom for utdypning og tilleggsspørsmål underveis (Brottveit, 2018b, s. 89). Dette vurderte jeg som helt nødvendig ut ifra studiens problemstilling og målsettinger.

4.3 Rekruttering og utvalg

Utvalget i kvalitativ forskning er som regel lite da hensikten er å fremskaffe detaljrik informasjon og kunnskap om bestemte fenomener, enkeltindivider eller grupper (Brottveit, 2018d, s. 66). For å sikre at jeg har informanter som kan bidra med informasjon om det å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak har jeg foretatt et strategisk utvalg av informanter (Brottveit, 2018b, s. 86). Utvalgskriteriene var at informantene måtte være foreldre som har opplevd å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak. Det ble ikke satt noen kriterier for når de gikk igjennom prosessen, antall sakkyndige vurderinger, bosted eller kjønn på deltakerne. Antallet informanter må passe sammen med fokuset for studiet som er på tema, mønstre og mening på tvers av de ulike intervjuene, for at det skal være mulig å kunne peke på et mønster (Braun & Clarke, 2022, s. 11). Det var derfor i samråd med veileder satt mål om at jeg skulle gjennomføre 5-7 intervju.

4.3.1 Informantene

Jeg har gjennomført intervjuer med 7 foreldre som har opplevd å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak. Jeg fikk tilgang til informantene gjennom Organisasjonen for barnevernsforeldre (OBF). Dette er en interesse- og støtteorganisasjon for foreldre som har eller har hatt barna sine under omsorg av barnevernet. I tillegg til informantene fra OBF ble jeg kontaktet av en deltaker som hadde hørt om prosjektet fra en av de andre deltakerne som ville stille til intervju.

En jevn fordeling av informanter i forhold til kjønn, alder, geografisk bosted, stillingstype og arbeidssted er viktig i vurderingen av undersøkelsens relevans og overføringsverdi (Brottveit, 2018b, s. 87). Jeg har derfor intervjuet både mannlige og kvinnelige informanter. Mens noen kun hadde blitt sakkyndig vurdert en gang, hadde andre opplevd å bli sakkyndig vurdert i flere omganger. I starten av rekrutteringen var jeg litt spent på om jeg ville få til god nok spredning av informanter, men dette endte opp med å ikke være et problem da informantene jeg fikk tilgang til var spredt rundt omkring i landet. Det er derfor ikke fare for at alle sitter med erfaring fra samme barnevernkontor og med de samme sakkyndige.

4.3.2 Rekruttering

I studier som mitt, hvor forskeren er avhengig av marginale grupper, må man være forberedt på at rekrutteringsprosessen kan være langstrekkelig og at man må bruke lang tid på å etablere

kontakt med informanter (Thagaard, 2018, s. 12). Jeg tok hensyn til dette da jeg lagde fremdriftsplanen for prosjektet og satt av god tid til rekruttering og gjennomføring av intervju. Jeg fikk hjelp av veileder med å ta kontakt med Organisasjon for barnevernsforeldre (OBF) ved at hun undersøkte om det var interesse fra organisasjonens medlemmers side til å delta i studien og gav litt informasjon til portvaktene som jeg hadde formulert på forhånd. Responsen fra OBF var utelukkende positiv. Jeg tok så kontakt med dem selv og gav litt mer informasjon om studiet og hvor mange informanter jeg ønsket å intervju. Etter noen uker fikk jeg tilsendt en liste med navn på foreldre som hadde meldt interesse for å delta. Jeg tok så kontakt med en og en.

Etter å ha gjennomført en innledende informasjonssamtale over telefon sendte jeg informasjonsskriv og samtykkeskjema (Vedlegg 1) til foreldrene som sa ja til å delta. De fleste ønsket informasjonsskriv og samtykkeskjema tilsendt over e-post, mens noen få unntak ønsket å få det tilsendt i posten. Det var viktig for meg å legge til rette for deltakerne og gjøre prosessen så lett og så mulig. Jeg prøvde derfor å være fleksibel både i forhold til metode for innhenting av samtykke, tidspunkt for intervju og om intervjuet skulle gjennomføres ansikt til ansikt eller over Microsoft Teams/telefonintervju.

4.4 Forberedelse til intervjuene

For å sikre gode intervjusituasjoner for deltakerne og et rikt datamateriale var forberedelsen for hånd av intervjuene sentral. Forberedelsen startet i juni 2021 med utarbeidelsen av intervjuguiden og varte frem til selve intervjuprosessen som startet i oktober samme år.

4.4.1 Intervjuguide

Jeg skrev ferdig intervjuguiden (Vedlegg 2) i forbindelse med at jeg skulle sende SIKT (tidligere NSD) søknaden i juni 2021. Valget om å gjennomføre semi-strukturerte forskningsintervju la føringer for utarbeidelsen av intervjuguiden (Dalen, 2011, s. 28). Forskningsdesignet gav rom for både hovedspørsmål og oppfølgingsspørsmål i intervjuguiden som jeg stilte ved behov/relevans. Intervjuguiden starter med et innledende åpningsspørsmål som er åpent og som hadde som formål å hjelpe informantene å stille seg inn på temaet, samtidig som de får en litt myk start. Dette spørsmålet gjorde det mulig for meg å lage meg et bilde over situasjonen. Midtdelen av intervjuguiden omfatter sentrale tema for prosjektet. Hvert tematisk hovedpunkt hadde sine egne overskrifter, hovedspørsmål og

oppfølgingsspørsmål som ble brukt ved behov. Intervjuguiden avslutter med oppsummeringss spørsmål og spørsmål som åpner opp for at deltakerne kan legge til noe som ikke ble dekket av spørsmålene tidligere i intervjuet.

Det var viktig for meg da jeg skrev intervjuguiden at de fleste hovedspørsmålene skulle være åpne og gjøre det mulig for informantene å svare med egne ord og begreper. Deltakerne var veldig forskjellig, så det var ikke alle oppfølgingsspørsmålene som var like aktuelt å bruke på alle deltakerne selv om de fikk de samme hovedspørsmålene. For å prøve å sikre at jeg hadde med de «riktige» spørsmålene i intervjuguiden brukte jeg en del tid på å lese meg opp på aktuell litteratur.

4.4.2 Pilotintervju/testintervju

Jeg gjennomførte et testintervju på forhånd for å få testet ut intervjuguiden, utstyret og øve meg på å stille spørsmål. Da jeg ikke ville «bruke opp» foreldrene jeg hadde fått tilgang til på et testintervju, valgte jeg å intervju en barnevernsansatt med snart 30 års erfaring fra kommunal barneverntjeneste. Selv om testpersonen ikke oppfylte utvalgs kriteriene opplevde jeg testintervjuet som svært vellykket da jeg fikk testet ut det tekniske utstyret, intervjuguiden og øvd meg på å intervju.

Jeg opplevde det også som svært nyttig å få tilbakemeldinger i etterkant på hvordan spørsmålene var utformet og hvordan jeg fremstod under intervjusituasjonen. Lærdom som jeg tok med meg fra testintervjuet var blant annet at det var behov for flere oppfølgingsspørsmål, at jeg må ta i bruk flere av oppfølgingsspørsmålene og at jeg med fordel kan snakke saktere. Det ble gjort noen endringer på intervjuguiden i etterkant i form av å legge til noen ekstra oppfølgingsspørsmål. Etter å ha drøftet endringene med veileder kom vi frem til at endringene ikke var store nok til at det var behov for å sende oppdatering til SIKT da oppfølgingsspørsmålene kun ville føre til svar som var utdypelse av det som hovedspørsmålet allerede handlet om.

4.5 Gjennomføring av intervjuene

Intervjuene ble gjennomført i oktober og november 2021. Jeg spurte deltakerne før jeg startet lydopptaket om de hadde noen spørsmål eller behov for mer informasjon. Vi snakket også litt om samtykke og at de fritt kan trekke seg i etterkant dersom de angrep på deltakelsen. Flere av

deltakerne uttrykte at de hadde vært deltakere i intervjuer i forbindelse med masteroppgaver tidligere og at de hadde hørt dette før. Jeg fortsatte likevel å informere om dette da det er viktig at de er klar over at deltakelse er frivillig og at de kan trekke seg uten at det skal ha noen konsekvenser for dem. Jeg opplevde alle deltakerne som veldig motiverte for å delta i studiet.

For å få gjennomført intervjuene tok jeg i bruk digitale verktøy som diktafon, data, programmet Microsoft Teams til å holde videosamtaler og mobiltelefon. Alle intervjuene ble gjennomført digitalt enten over Teams eller over telefon. Dette grunnet ønske fra enkelte deltakere, store avstander mellom deltakerne og meg og det faktum at intervjuene ble holdt under en pandemi. Jeg tok lydopptak av intervjuene ved hjelp av diktafon og datamaskin, men jeg tok ikke videoopptak selv om enkelte av deltakerne presiserte at jeg kunne gjøre det. I meldeskjemaet mitt til SIKT var jeg tydelig på at jeg kun kom til å ta lydopptak og jeg fulgte dette gjennom hele intervjuprosessen. Det oppstod litt dataproblemer under enkelte av intervjuene. Disse intervjuene endte jeg opp med å gjennomføre over telefon samme dag. Dette kan ha påvirket datamaterialet da vi ikke kunne se hverandre under intervjusituasjonen, men lyd kvaliteten ble omtrent den samme som ved videosamtale så jeg tror ikke at det har hatt for stor påvirkning på transkriberingen.

På slutten av alle intervjuene spurte jeg deltakerne om hvordan de opplevde intervjuet og intervjusituasjonen, om det var noen spørsmål som de synes var ubehagelige å få og som de tenkte at jeg skulle kutte og om det var noe som jeg ikke hadde spurt dem om som de gjerne kunne tenkt seg å bli spurt om. Alle deltakerne meldte at de synes at intervjuet gikk fint. Flere av dem uttrykte at de hadde hatt et veldig stort ønske på forhånd å snakke om dette og at det ikke var noen av spørsmålene som var ubehagelige å få. Det kom ikke noen forslag til spørsmål som jeg burde vurdere å legge til, men det var flere av dem som ønsket muligheten til å ta kontakt med meg dersom de kom på noe mer i etterkant.

4.5.1 Transkribering av intervju

Lengden på intervjuene var på 13-46 minutter. Jeg transkriberte alle de 7 intervjuene selv, og endte opp med 54 sider med transkribert materiale. To av deltakerne spurte om en kopi av sine transkriberte intervjuer og fikk dette tilsendt etter at intervjuene var transkribert.

Selv om transkriberingsprosessen var tidskrevende opplevde jeg prosessen som svært lærerik og viktig for videre bearbeidelse av datamateriale. Jeg fikk med meg nye ting når jeg lyttet på

lydfilene igjen i etterkant i forbindelse med transkriberingen. Det ble likevel ikke gjort noen endringer på intervjuguiden i løpet av intervjuprosessen da spørsmålene fungerte bra. Det jeg derimot var litt oppmerksom på i de neste intervjuene var å gi mer rom for stillhet og at jeg mer aktivt tok i bruk oppfølgingsspørsmål i de senere intervjuene når jeg opplevde at deltakeren egentlig satt med mer å fortelle om et tema. Mer aktiv bruk av oppfølgingsspørsmål tror jeg også kom av at jeg hadde blitt varm i trøyen og gjennomført noen intervjuer allerede.

Etter transkriberingen av intervjusamtalen til tekst sitter man igjen med en begrenset rekonstruksjon av intervjusituasjonen (Thagaard, 2018, s. 111). For å prøve å beholde så mye av intervjusituasjonen som mulig tok jeg i tråd med Thagaard (2018, s. 111) så fyldige notater som mulig om intervjusituasjonen som helhet. For å unngå at tanker jeg gjorde meg under og i etterkant av intervjuene skulle bli glemt, satt jeg av tid i etterkant av hvert intervju til å loggføre mine opplevelser, tanker og refleksjoner fra intervjusituasjonen. Jeg skrev også ned tanker jeg gjorde meg da jeg lyttet til lydopptaket i etterkant av intervjuene. Jeg opplever at loggboken gjorde det lettere for meg å redegjøre for metodevalg som jeg har tatt underveis i prosjektet.

4.6 Refleksiv tematisk analyse

Jeg har valgt refleksiv tematisk analyse da denne metoden egner seg godt for å analyse semi-strukturerte intervjuer og kan benyttes på tvers av en rekke teoretiske rammer og forskningsparadigmer (Clarke & Braun, 2017, s. 297). Studiets epistemologi vil likevel gi noen føringer for hva jeg som forsker kan si om dataene og om hvordan jeg teoretiserer mening (Braun & Clarke, 2006, s. 85).

Jeg har tatt utgangspunkt i Braun og Clarkes artikkel fra 2006, i tillegg til at jeg har satt meg inn i oppdateringer de har kommet med de senere årene. Refleksiv tematisk analyse går ut på at man bruker koder til å identifisere mønstre på tvers av datamaterialet i relasjon til forskningsspørsmålet (Braun & Clarke, 2014, s. 1). Informasjon kodes og sorteres under bestemte temaer og forskeren analyserer av hva som sies, fremfor hvordan ting sies (Brottveit, 2018a, s. 146). Dette innebærer at jeg har fokus på ett bestemt tema eller en bestemt problemstilling, fortolker og analyserer datamaterialet og legger alle informantsvarene til grunn for analysen (Brottveit, 2018a, s. 146). Jeg har sammen med veileder vurdert at

refleksiv tematisk analyse kan gi et viktig oversiktsbilde av informantenes opplevelse av og erfaringer med sakkyndig vurdering. Dette er ønskelig da det ikke er gjort mye forskning på dette feltet med denne vinklingen før.

4.6.1 Avgjørelser jeg tok før jeg startet på analysen

Før jeg startet analysen tok jeg stilling til hva som skulle regnes som et tema og hvor store de ulike temaene skulle være. Jeg har fulgt Braun og Clarke (2006, s. 82) anbefaling om å ikke sette for strenge kriterier til hva som skal være et tema, men heller prøve å være fleksibel slik at jeg ikke går glipp av essensen i foreldrenes opplevelser av å ha blitt sakkyndig vurdert. Jeg forestilte meg på forhånd at jeg skulle ende opp med 3-4 hovedtema som igjen hadde 2-4 undertema. Temaene skulle fange opp flere observasjoner eller erfaringer som foreldrene beskrev og være en videreutvikling av kodene jeg hadde brukt.

Jeg har valgt å benytte en abduktiv tilnærming til analyse av datamateriale ved at jeg arbeidet ut fra empiriske fakta, men ikke avviser teoretiske forestillinger. Det dialektiske forholdet mellom teori og data fremheves i abduktive tilnærminger til analyse, og vil kunne bidra til at vi kan utvikle teoretiske perspektiver samtidig som at den teoretiske forankringen til studiet gir innspill til hvordan man kan utvikle en forståelse av dataen (Thagaard, 2018, s. 184). Jeg er åpen for det som informantene i studiet mitt har fortalt samtidig som jeg tar i bruk teori for å belyse informantenes svar.

Videre har jeg valgt å gi en rik beskrivelse av datasettet fremfor en detaljert redegjørelse av et spesielt aspekt, da jeg vurderer at det er dette som passer best sammen med studiets problemstilling. Braun og Clarke (2006, s. 83) peker på at dette kan være nyttig i forskningsprosjekt som omhandler fenomen som det ikke er gjort mye forskning på tidligere, slik som mitt.

Til slutt har jeg tatt et valg angående hvilket nivå temaene skal dannes ut fra. Tematisk analyse kan fange opp både semantisk (åpenbar/eksplisitt) og latent (underliggende) mening (Clarke & Braun, 2017, s. 298). I dette prosjektet har jeg vært innom både den latente og semantiske tilnærmingen da jeg tolket foreldrenes opplevelser opp mot relevant teori og forskning, samtidig som jeg organiserte datasettet for å kunne se mønstre som ble synlig ved gjennomlesning og har prøvd å tolke disse

4.6.2 Analyseprosessens seks faser

Analyseprosessen i Braun og Clarkes tilnærming er delt inn i seks faser. Disse har blitt oppdatert flere ganger i etter de først publiserte sin første artikkel på emnet i 2006. Jeg har valgt å forholde meg til versjonen som ble artikulert i Braun og Clarke (2021, s. 331). Her presiseres det at de seks fasene ikke skal ses som fastsatt og rigide, men at de vil flyte over i hverandre (Braun & Clarke, 2021, s. 331). Selv om jeg i første runde begynte med å følge fasene i kronologisk rekkefølge så oppdaget jeg at det var nyttig å gå tilbake til noen av de tidligere fasene da jeg stadig oppdaget nye ting og ville forsikre meg om at jeg ikke hadde oversett viktige tema.

1. Data familiarisering og notatskriving

Familiariseringsfasen fordrer at forskeren bruker tid på å bli kjent med datamaterialet ved å lese, reflektere, undre, notere og trekke seg unna for å så komme tilbake igjen (Braun & Clarke, 2021, s. 332). Braun og Clarke (2006, s. 87) er tydelige på at den første fasen starter allerede under transkriberingen. Etter at alle intervjuene var transkribert, fortsatte jeg prosessen med å bli kjent med materialet gjennom å lese igjennom det transkriberte materialet flere ganger. Jeg tok meg god tid og tok notater underveis.

2. Systematisk datakoding

Koder innenfor refleksiv tematisk analyse blir sett på som den minste enheten for analyse som fanger opp interessante funksjoner i datamaterialet som kan være relevant til forskningsspørsmålet (Clarke & Braun, 2017, s. 297). Braun og Clarke legger vekt på en organisk tilnærming til koding og temautvikling hvor forskeren har en aktiv rolle (Clarke & Braun, 2017, s. 297). I denne fasen kodet jeg interessante trekk ved datamaterialet som hadde relevans for prosjektet. Jeg brukte ark, Post-it lapper og fargekoder for å gjennomføre kodingen min. De samme fargekodene ble brukt på koder uavhengig av hvilket intervju de ble funnet i. God koding er et resultat av dyp og langvarig bearbeidelse av datamaterialet (Braun & Clarke, 2022, s. 7). Jeg brukte god tid og så på likheter og ulikheter i de ulike intervjuene, skrev ned gjennomgående elementer i de ulike intervjuene og så på sammenhenger og motsetninger i de ulike svarene.

3. Generering av innledende temaer fra kodede og sammenstilte data

Generering av innledende temaer går ut på at man arbeider videre med kodene fra fase 2 og videreutvikler dem til temaer. Temaer er større meningsmønstre som er underbygget av et

sentralt organiserende konsept, og gir et rammeverk for å organisere og rapportere forskerens analytiske observasjoner (Clarke & Braun, 2017, s. 297). Temaene kan ikke eksistere separat fra forskeren fordi de er generert av forskerens arbeid med datamaterialet og påvirket av alt som forskeren bringer med seg inn i denne prosessen (Braun & Clarke, 2020, s. 39).

I analysen av kodene for å finne større og mer overordnede temaer synes jeg det var nyttig å lage tankekart. Kodene som ikke passet inn under noe tema ble lagt til side, men kunne trekkes frem igjen ved behov. Etter å ha plassert materialet jeg satt igjen med under relevante temaer så la jeg til side det som ikke passet til problemstillingen og forskningsspørsmålene. Etter denne sorteringsprosessen satt jeg igjen med 9 tankekart noen midlertidige temaer som var relevante for problemstillingen min. De midlertidige temaene jeg satt igjen med var «samarbeid», *privat versus offentlig sakkyndig, opplevelse av medvirkning, opplevelse av anerkjennelse, makt/avmakt, mangel på gjenkjennelse i rapportene, sterke følelser/opplevelser, vektlegging av barneverntjenestens vurderinger og et ønske om endring*. Jeg sendte så tankekartene til veileder for innspill.

4. Utvikling og gjennomgang av tema

Her gikk jeg igjennom de midlertidige temaene og satte dem opp mot hverandre. Jeg trakk frem de mest relevante temaene i lys av problemstillingen fra forrige steg og så på om dataene innenfor hvert tema gav mening i relasjon til hverandre og om de skiller seg ut fra andre temaer. Det ble viktig å få sjekket at temaene fungerer i forhold til de kodede utdragene fra datamaterialet og datasettet som en helhet (Braun & Clarke, 2006, s. 87). Innspillene fra veileder ble nyttig i denne prosessen da det hjalp meg en del med sorteringsprosessen. Denne fasen bestod i stor grad av rydding i materialet, flytting av undertemaer og hopping frem og tilbake mellom fasene for å sikre at jeg ikke hadde gått glipp av noe. Jeg lagde så nye tankekart for å få en oversikt over hva som var innholdet i de ulike temaene jeg satt igjen med.

5. Raffinering, definering og navngiving av temaer

Her gikk jeg igjennom hovedtemaene og undertemaene som jeg hadde kommet frem til og så etter svakheter. Denne fasen består av en pågående analyse for å avgrense detaljene for hvert tema og den overordnede analysen i sin helhet, i tillegg til at temaene blir tydeligere definert og navngitt ut ifra innholdet (Braun & Clarke, 2006, s. 87). Jeg sendte så 3 hovedtema med 2-3 undertema til veileder for innspill: *medvirkning/fikk ikke medvirke, makt/avmakt og*

tillit/mistillit. Etter å ha fått tilbakemelding fra veileder på disse hovedtemaene så satt jeg igjen med 3 hovedtema som alle hadde 3 undertema.

6. Skrive rapport

I sjette og siste fase velges de mest betydningsfulle utdragene og sitatene fra datamaterialet ut som er relevant til studiets problemstilling (Braun & Clarke, 2006, s. 87). Sitatene som ble brukt for å synliggjøre funnene er anonymisert. Målet har vært å presentere temaene og undertemaene jeg har kommet frem til på en ryddig og forståelig måte. Funnene fra analysearbeidet ble drøftet opp mot relevant teori i et eget drøftingskapittel.

4.7 Kvalitet i forskningen

I kvantitativ forskning er det stor enighet rundt begrepene reliabilitet, validitet og genrealiserbarhet for å sikre studiens kvalitet. Braun og Clarke (2021, s. 334-335) peker på at det innenfor kvalitative paradigmer, og ved bruk av reflektiv tematisk analyse, er ulogisk og meningsløst å demonstrere reliabilitet og objektivitet, da mening og kunnskap forsås som situert og kontekstuell. Istedenfor å se på forskerens subjektivitet som en trussel for studiens troverdighet, blir den sett på som en ressurs for kunnskapsproduksjon da den er med på å forme kunnskapen som studiet produserer (Braun & Clarke, 2021, s. 335). I denne studien har jeg valgt å bruke de kvalitative begrepene gyldighet, pålitelighet og overførbarhet for å kunne si noe om kvaliteten til forskningsprosjektet.

4.7.1 Gyldighet

Gyldighet blir brukt som et begrep for å si noe om kvaliteten på kvalitativ forskning.

Gyldighet vil i kvalitativ forskning handle om at en studie er troverdig dersom funnene er nøyaktige eller sanne, ikke bare fra forskerens ståsted, men fra deltakernes og leserne av studien (Yilmaz, 2013, s. 319). Prosjektets gyldighet sikres ved å håndtere datamaterialet på en måte som gir pålitelige, nøyaktige og autentiske svar, i tillegg til at prosjektet og resultatene beskrives i detalj (Yilmaz, 2013, s. 319).

I metodekapittelet har jeg gitt en detaljert beskrivelse av de metodiske valgene som har blitt gjort underveis i tillegg til at jeg har gitt en grundig beskrivelse av datainnsamlingsprosessen og analysen av datamaterialet for å øke gyldigheten til prosjektet. Jeg har brukt lang tid på transkriberingsprosessen for å sikre meg at det transkriberte materialet er gjengitt så tett opp

mot det som deltakerne sa under intervjuene. Det er i tillegg benyttet anerkjent teori for å drøfte funnene i drøftingskapittelet. Veileder har blitt brukt som en nyttig sparringspartner under hele prosjektet, fra prosjektplanen ble skrevet til sluttresultatet ble ferdigstilt. Ut ifra dette vurderer jeg at gyldigheten til prosjektet er høy.

4.7.2 Pålitelighet

Forskningsprosjektet vurderes som pålitelig dersom prosessen er konsistent over tid slik at man unngår at resultatene er basert på tilfeldigheter eller kun forskerens subjektive meninger (Yilmaz, 2013, s. 319). Dette betyr ikke at et forskningsprosjekt som mitt, hvor forskerens subjektive fortolkning vil ha påvirkning på analysen og resultatene, ikke er pålitelig. Forskerens subjektive fortolkning av datamaterialet og forskerens subjektive meninger om temaet er ikke det samme.

For å sikre påliteligheten til prosjektet må forskeren være åpen og tydelig rundt prosessen med å velge, rettferdiggjøre og anvende forskningsstrategier og metoder (Yilmaz, 2013, s. 320). Jeg vurderer påliteligheten til studien som høy da jeg har vært tydelig i metodekapittelet på hvilke avgjørelser som har blitt tatt underveis, fra forskningsprosjektets start og til analysen var gjennomført. Jeg gjør også rede for hvordan jeg som forsker kan ha hatt innvirkning på prosjektet og resultatet, og jeg har som nevnt ovenfor fått veiledning fra veileder underveis. I drøftingskapittelet blir funnene sammenlignet med lignende funn fra annen relevant forskning, som vil være med på å øke påliteligheten og gyldigheten til studiet og resultatet som jeg har endt opp med.

4.7.3 Overførbarhet

Overføringsverdien til en kvalitativ studie er en vurdering på i hvilken grad og på hvilken måte undersøkelsen kan ha relevans for egne informanter og andre beslektede fagfelt (Brottveit, 2018d, s. 68). Masterprosjektet har overførbarhet når funnene i prosjektet kan overføres til andre lignende settinger (Yilmaz, 2013, s. 320). Dette masterprosjektets resultat er basert på intervju av 7 foreldre som har erfart å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak. Dette er et for lite antall foreldre til at kunnskapen fra dette prosjektet kan direkte overføres til resten av foreldrene i den norske befolkningen, men det var aldri det som var hensikten med studiet. Studiets formål har fra start av vært å få en mer utdypende innsikt i 7 barnevernsforeldres erfaringer med å bli sakkyndig vurdert.

Flere av foreldrene som jeg snakket med fortalte om lignende opplevelser av å bli sakkyndig vurdert. Det kan derfor ikke utelukkes at det er andre foreldre som har erfaring fra å bli sakkyndig vurdert i en barnevernssak, eller i en barnefordelingssak for den saks skyld, som vil kunne kjenne seg igjen i funnene til dette prosjektet. Fokuset har vært på å få frem hvordan det kan oppleves å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak, og kunnskapen fra dette prosjektet vil i hovedsak være relevant innenfor barnevernsfeltet. Da dette masterprosjektet ikke er tilstrekkelig til å si noe allment om det å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak, så må selve teoriutviklingen være basert på flere undersøkelser på samme eller et beslektet tema (Brottveit, 2018d, s. 68).

4.8 Forskningsetiske refleksjoner

Min studie fordrer kontakt med mennesker som tilhører en utsatt gruppe, og jeg får igjennom mine intervjuer tilgang til informantenes nære personlige livsfortellinger. Dette utløser et ansvar om å ivareta deltakerne på en god måte, og det må derfor tas stilling til en rekke etiske dilemmaer og problemstillinger knyttet til å designe og gjennomføre et kvalitativt forskningsprosjekt (Del Busso, 2018, s. 118).

4.8.1 NSD/SIKT

Forskningsrelatert arbeid hvor man skal intervjuer personer og registrere personidentifiserbare opplysninger er underlagt strenge anonymitets og sensitivitetskrav, og kan ikke gjennomføres uten godkjenning fra NSD (Brottveit, 2018b, s. 96). NSD skiftet navn til SIKT under prosjektperioden, jeg har derfor valgt forholde meg til det nye navnet.

SIKT mottok meldeskjemaet den 30.06.21. Vedlagt i søknaden var informasjonsskriv til informantene og intervjuguide. Den 04.08.21 fikk jeg tilbakemelding fra SIKT om at grunnet prosjektet utvalgskriterier og intervjuguide så var det vanskelig å unngå at det registreres helseopplysninger. De anbefalte derfor å krysse av for dette og uttrykkelig samtykke. For å sikre at jeg hadde forstått dem riktig så ringte jeg SIKT og fikk snakket med en rådgiver. Oppdatert meldeskjema ble sendt den 15.08.21. SIKT godkjente søknaden den 16.08.21 da prosjektet ble vurdert til å være i samsvar med personvernlovgivningen (se vedlegg 3).

4.8.2 Informert samtykke

Det stilles strenge krav til informert samtykke til prosjekt som dette da det er basert på kvalitative data som bærer med seg menneskers livserfaringer og tanker (Malterud, 2018, s. 214). Minimumskravet for informert samtykke under et forskningsprosjekt er at deltakerne er fullt informert om formålet, metodene, risikoen og fordelene med prosjektet og at de har samtykket til å delta av egen fri vilje (Mackenzie et al., 2007, s. 301). Deltakerne må få riktig og tydelig informasjon om hva deltakelse i studien innebærer og bli informert om at de kan trekke seg fra studien uten å gi en forklaring (Del Busso, 2018, s. 118). Deltakerne har fått informasjon om prosjektet før de sa ja til å delta. Etter informasjonssamtalen sendte jeg de deltakerne som viste interesse for prosjektet et informasjonsskriv som har blitt godkjent av NSD på forhånd. Der står det hva prosjektet handler om i tillegg til at deltakernes rettigheter er tydelig forklart. Jeg hadde så en kort samtale med deltakerne i forkant og etterkant av intervjuene.

4.8.3 Personvern og konfidensialitet

Jeg har som forsker i forbindelse med et masterprosjekt taushetsplikt, og det er min oppgave å sikre deltakernes anonymitet gjennom hele forskningsprosjektet og i publiseringen av resultatene (Del Busso, 2018, s. 118). Dalen (2011, s. 19) peker på at Norge er et lite land med små miljø, og at dette kan føre til at enkeltpersoner og grupper lett kan identifiseres. Jeg har derfor vært svært nøye med å anonymisere datamaterialet så mye som mulig, og prøvd å passe på at sitatene som har blitt brukt ikke er skrevet på en slik måte at informantene skal føle seg utlevert.

For å sikre at informantene ikke skulle oppleve uheldige ringvirkninger som følge av deltakelsen i prosjektet anonymiserte jeg intervjuene allerede i transkripsjonsprosessen slik at informantens navn og sensitive opplysninger ble erstattet med kode. Jeg opplevde også at flere av informantene anonymiserte svarene deres selv med at de unngikk å bruke navn på barna sine og heller omtalte dem som han/hun eller min sønn/datter. Jeg var tydelig på at dette ikke var nødvendig, men det gjorde det lettere å transkribere materialet. I presentasjonen av studiens funn har informantene fått navnene F1, F2, F3 osv. for å kunne skille hvem de ulike sitatene kommer ifra, men samtidig sikre anonymisering.

4.8.4 Relasjonen mellom forsker og informant

Opplevelsen som deltakerne sitter igjen med etter intervjuene er viktig fordi jeg som forsker og informantene i prosjektet står i en asymmetrisk maktrelasjon til hverandre (Del Busso, 2018, s. 119). Det er jeg som har planlagt temaene for intervjuet, definert intervjusituasjonen og driver intervjuet fremover (Thagaard, 2018, s. 91). Videre så tolker jeg og publiserer dataene uten videre samarbeid med informantene i etterkant av intervjuene (Del Busso, 2018, s. 119). Da det ikke finnes en enkel løsning på å hindre at informantene føler seg krenket av min tolkning av datamaterialet, har fokuset blitt lagt på å at deltakerne ikke skal ta skadet av å være med på forskningsprosjektet og å arbeide med å nyansere den teoretiske forståelsen av datamaterialet.

Avstanden som informantene hadde til den sakkyndige vurderingen, både knyttet til tidspunktet for vurderingen og graden av bearbeidelse av opplevelsene knyttet til dette, er svært ulik. Mens noen av dem hadde blitt sakkyndig vurdert for mange år siden så stod andre midt oppi det nå. For å sikre at ingen av deltakerne utsettes for skade ved å delta på mitt studentprosjekt tok jeg hensyn til dette under intervjuene ved å gi dem tid til å hente seg inn og tilby dem om å gå videre eller avslutte. Jeg spurte alle informantene mine om hvordan de opplevde intervjusituasjonen og om jeg skulle fjerne noen spørsmål. Målet har vært at informantene mine skal sitte igjen med en opplevelse av å ha blitt forstått.

4.8.5 Forsker på eget fagfelt

Som forsker på eget fagfelt er det ekstra viktig å redegjøre for egen forforståelse av feltet da mitt forhold eller nærhet til undersøkelsesfeltet vil påvirke forskningsprosessen (Brottveit, 2018b, s. 85). Jeg arbeider i kommunal barneverntjeneste og vil derfor ikke være nøytral i forhold til det som denne studien undersøker. Jeg hadde på forhånd drøftet med veileder om jeg skulle aktivt informere informantene om min barnevernserfaring og vi ble enig om at jeg skulle ha fokus på at jeg er masterstudent da masterprosjektet ikke er tilknyttet arbeidsplassen min og jeg ikke har rekruttert gjennom den. Jeg valgte likevel å være åpen om min barnevernserfaring til de foreldrene som spurte om dette da jeg følte at det ville være feil å legge skjul på det. Da det var få deltakere som spurte om dette, så ble ikke dette et tema i mange intervju. Jeg fikk ingen negative tilbakemeldinger fra dem som ble informert om dette, men det kan likevel ha påvirket hvilken informasjon de valgte å dele.

Som forsker tar jeg med meg mine erfaringer, forutinntattheter og mitt faglige ståsted inn i studien. Min forståelse er bestemt av min førforståelse som omfatter meninger og oppfatninger som jeg har i forhold til barnevernet og bruken av sakkyndige på forhånd (Dalen, 2011, s. 16). Etter noen år som kontaktperson i kommunal barneverntjeneste er min oppfatning at barnevern, fylkesnemnd og domstolene viser stor tillit til sakkyndige, og at rapporten og vitneutsagn fra sakkyndige ofte blir vektlagt i større grad enn foreldrenes, barnas og barneverntjenestens uttalelser. Det å gå igjennom en sakkyndig utredning/vurdering er en stor påkjenning, noe som øker behovet for økt forståelse og god oppfølging.

Dalen (2011, s. 16) peker på at en forskers tilknytning til feltet kan gi en spesiell innsikt i fenomenet som studeres, men at det også kan medføre en for sterk personlig involvering. Det er viktig at forskeren klarer å identifisere og håndtere sine egne samt informantenes følelser i forskningsprosjekter der deltakerne skal dele sensitiv informasjon (Del Busso, 2018, s. 126-127). Dette var en av grunnene til at jeg skrev notater i etterkant av intervjuene som omhandlet egne inntrykk, opplevelser og følelser knyttet til erfaringer jeg gjorde i forskningsprosessen. Jeg stilte også jevnlig meg selv kritiske spørsmål angående valg og vurderinger som jeg gjorde i løpet av forskningsprosessen (Del Busso, 2018, s. 127). Det gjorde stort inntrykk på meg å få snakke med foreldrene og dette kan selvfølgelig ha farget mitt syn på enkelte ting, men jeg har prøvd å være så nøytral som mulig.

Jeg tror det har vært en fordel for meg at jeg har erfaring fra kommunal barneverntjeneste og at jeg er vant med å snakke med foreldre som er eller har vært i kontakt med barnevernet. Jeg har en forståelse av hvordan systemet fungerer, både i teorien og gjennom egen erfaring. Jeg opplevde det også nyttig å ha god kjennskap til barnevernets begreper og rutiner under transkriberingen da foreldrene brukte disse hyppig gjennom intervjuene.

5. Funn

I dette kapittelet presenteres studiens hovedfunn. Studiens mål har vært å få frem hvordan det kan oppleves å bli sakkyndig vurdert som forelder i forbindelse med en barnevernssak. Gjennom refleksiv tematisk analyse kom jeg frem til tre hovedtema. Under hvert hovedtema har jeg funnet tre undertema som presenteres i tabell 1 nedenfor:

Hovedtema	Undertema
Variierende grad av medvirkning	<ul style="list-style-type: none"> • «Samarbeid» • Tilgang på informasjon • Muligheter for medvirkning
Avmakt	<ul style="list-style-type: none"> • Maktforskjeller • Alt og tape, lite å vinne • Gjenkjennelse i rapportene
Manglende tillit til systemet	<ul style="list-style-type: none"> • Anerkjennelse • Barneverntjenesten som oppdragsgiver • Sakkyndige leter etter feil

Tabell 1: Foreldres opplevelser med sakkyndig vurdering i forbindelse med en barnevernssak

Temaet *Variierende grad av medvirkning*, handler om foreldrenes opplevelse av medvirkning i det prosessuelle rundt den sakkyndige vurderingen. Undertemaene er «samarbeid», tilgang til informasjon og muligheter for medvirkning.

Avmakt omhandler foreldrenes opplevelse av makt og avmakt i prosessen med å bli sakkyndig vurdert, fra oppnevningen av sakkyndig til den ferdige rapporten legges frem. Undertemaene er maktfordeling, alt og tape, lite og vinne og graden av gjenkjennelse i den sakkyndige rapporten.

Det tredje og siste hovedtemaet *Manglende tillit til systemet* omhandler faktorer som er med på å skape tillit eller mistillit under en sakkyndig vurdering. Undertemaene er anerkjennelse, barneverntjenesten som oppdragsgiver og sakkyndige leter etter feil

Jeg har valgt å presentere ett og ett hovedtema med påfølgende undertema om gangen. Funnene illustreres ved hjelp av sitater fra foreldrene i kursiv. Funnene vil bli drøftet videre i et eget kapittel.

5.1 Varierende grad av medvirkning

Informantene opplevde ulik grad av medvirkning i prosessen under den sakkyndige vurderingen. Mens noen av deltakerne opplevde å ha deltatt i prosessen, så sitter andre igjen med en følelse av at de må gjøre som de får beskjed om. Flere av informantene hadde gjennomgått flere sakkyndige vurderinger med ulike sakkyndige og uttrykte at det var forskjeller på graden av medvirkning i de ulike prosessene som de hadde gjennomgått. Foreldrene som hadde fått medvirke mest i prosessen begrunnet dette med gode advokater.

5.1.1 «Samarbeid»

Ingen av foreldrene som jeg snakket med hadde opplevelsen av å ha hatt et godt samarbeid med barneverntjenesten, hverken før den sakkyndige vurderingen, eller under den sakkyndige vurderingen. Flere av dem forteller om at den sakkyndige har kommet inn grunnet uenighet mellom foreldrene og barnverntjenesten og behovet for å finne ut hvem som har rett. De fleste foreldrene uttrykker at de i utgangspunktet var åpne for et samarbeid med barnverntjenesten og sakkyndig, men at dette tidlig i prosessen viste seg å være vanskelig.

Samarbeidet med barneverntjenesten ble ikke lettere for foreldrene da den sakkyndige kom inn. Flere forteller om at barnverntjenesten ble mindre tilgjengelige eller forsvant under perioden for den sakkyndige vurderingen. En forelder beskriver dette på følgende måte: *«Sakkyndige bare kom inn og styrket barnevernet. Barnevernet trakk seg ut av kontakten med meg...»*(F2). En annen forelder beskriver samarbeid med barnevernet og den sakkyndige slik: *«Altså samarbeid med barneverntjenesten og sakkyndige er jo egentlig mer at du blir fortalt at sånn og sånn er det. Dette forventer vi av deg og du må gjøre det som vi sier»* (F7).

Foreldrene setter ord på en frykt for å bli stemplet som lite samarbeidsvillig og forteller at de unngikk å ta opp ting og rette opp feil underveis da de var redd for at dette ville føre til at barneverntjenesten trakk seg ut av dialogen eller samarbeidet med familien. Samtlige av foreldrene i utvalget opplevde at måtte gi fra seg den informasjonen som barneverntjenesten og/eller sakkyndig ba om ellers så tok barneverntjenesten barna. Dette gjorde seg også gjeldene for flere av foreldrene i forbindelse med at den sakkyndige ba om samtykke til å innhente informasjon.

Hyppig skifte av saksbehandler går igjen i de fleste intervjuene som noe som foreldrene opplever gjør det vanskelig å få til et samarbeid med barneverntjenesten. En av foreldrene trakk også frem at sykemeldinger og hyppig skifte av saksbehandler gjorde prosessen med å bli sakkyndig særlig vanskelig da det var vanskelig å få tak i informasjon og avtale møtetidspunkt og observasjonssamvær. Flere av foreldrene satt også med opplevelsen av at kontaktperson ikke vill samarbeide med dem fordi de stilte spørsmål som barneverntjenesten ikke ville svare på.

En stor andel av foreldrene opplevde også å bli utelatt av samarbeidet rundt den sakkyndige vurderingen. De ble vitne til et samarbeid som de selv ikke deltok i: «*Det ble sånn samarbeid de to imellom og de utelot meg, som var en av hovedpersonene*» (F2). Foreldrene uttrykte at de hadde lite innsyn i kommunikasjonen mellom barneverntjenesten og sakkyndig, men at de likevel opplevde at de hadde tett kontakt.

Det var to av foreldrene som opplevde å ha hatt et godt samarbeid med den sakkyndige. De begrunnet dette med at den sakkyndige virket nøytral, de fikk medvirke litt i planleggingen av prosessen og de fikk tilbakemeldinger underveis. Disse foreldrene uttrykte under intervjuet at de selv så at barnet ikke kunne bo hjemme, og at uenighetene de hadde med barnevernet omhandlet tilbudet som barnet skulle få og samværsordningen som ble foreslått.

5.1.2 Tilgang til informasjon

Foreldrene hadde ulikt utgangspunkt da de gikk inn i prosessen. Enkelte hadde kunnskap om hva en sakkyndig var og kunne si noe generelt om rollen til den sakkyndige og formålet med sakkyndig. Andre visste knapt nok hva en sakkyndig var og følte på en stor usikkerhet rundt hva de skulle igjennom. De som oppgav at de fikk informasjon fra sakkyndig og/eller barnverntjenesten beskrev ulik grad av forståelse for prosessen de skulle igjennom.

Foreldrene hadde ulike erfaringer ifra hvordan de fikk informasjon om prosessen og hvem som gav dem denne informasjonen. Enkelte fikk informasjon fra advokaten sin, noen fikk muntlig eller skriftlig fra kontaktperson, mens de fleste som fikk informasjon fikk denne fra sakkyndig.

Det var på første møte vi hadde hjemme hos meg. Da kom han hjem og gikk igjennom hva mandatet hans var... Han gav meg egentlig ren informasjon om hvordan det fungerer

og så var det skjemaet [samtykke til innhenting av opplysninger]. Det brukte han kanskje toppen 10 minutter på, så han brukte ikke så veldig mye tid på det (F2).

Flere av foreldrene satte ord på at de hadde hatt nytte av råd og veiledning i forbindelse med sakkyndig vurdering. Da særlig på hvordan de kan forberede seg, hvordan det er lurt å tenke og hva som det kan være lurt å ha fokus på under prosessen:

Jeg skulle ønske at en fikk mer informasjon. Jeg skulle ønske at man fikk mer hjelp og veiledning opp imot hva som kan være lurt å tenke på, sånn at du forbereder deg litt og er litt mer med i hva som egentlig foregår fordi at dette er så viktig (F7).

Mens noen av foreldrene hadde god forståelse for hvorfor det ble satt inn sakkyndig og hva som var oppdraget til den sakkyndige, så var det enkelte foreldre som fortalte at de ikke forstod hva de skulle igjennom og fremdeles ikke helt vet hva de har vært med på. De fikk beskjed om at de skulle ha samtaler med sakkyndig, at sakkyndig skulle observere under samvær og snakke med barna, men opplevde ikke at dette var nok til at de forstod hva de skulle igjennom og hvilke konsekvenser den sakkyndige utredningen kunne ha.

Det går også igjen i intervjuene at flere av foreldrene opplevde at de hadde en generell forståelse for hva en sakkyndig vurdering ville bestå av og innebære, men at de opplevde at prosessen ikke ble slik de hadde blitt fortalt. Foreldrene viser til tidsbruk, fokuset for vurderingen og hva som blir vektlagt i rapporten.

De to foreldrene som var fornøyd med arbeidet som den sakkyndige hadde gjort fortalte at de hadde fått informasjon direkte fra sakkyndige om hva utredningen bestod av og at de fikk være med på å lage en plan for når og hvordan ting skulle foregå.

5.1.3 Muligheter for medvirkning

Graden av opplev medvirkning var også svært varierende blant de ulike foreldrene. Mens noen opplevde at de fikk medvirke i prosessen og utfallet av den sakkyndige vurderingen, opplevde samtlige å bli overkjørt eller oversett. En av foreldrene forteller følgende om oppnevningen av sakkyndig:

Jeg hadde jo ingenting jeg skulle sagt. Jeg hadde ingenting. Jeg hadde jo ikke noe medbestemmelse på hvem det skulle bli. Jeg skulle ønske det hadde vært to navn som jeg kunne valgt mellom sånn at man fikk litt medbestemmelse da (F6).

Samtlige foreldre uttrykker at de kunne tenkt seg og deltatt mer i prosessen, mens enkelte uttrykker at de ikke kunne nok om systemet og prosessen til å kunne ta gode valg. Enkelte av foreldrene problematiserer likevel at dersom de fikk mer valgmuligheter og muligheten til å delta mer i selve valget av sakkyndig så hadde de ikke visst hvem de skulle ha valgt.

Foreldrene i utvalget opplevde i liten grad at de ikke fikk være med på å utforme mandatet til den sakkyndige eller at det var noe reell mulighet til å komme med innspill til hvem den sakkyndige skulle snakke med. Det var noen av foreldrene som fortalte at de likevel prøvde å komme med innspill til hvem den sakkyndige kunne snakke med for å bli kjent med familien og få en forståelse av barna, men at dette ikke ble tatt stilling til av den sakkyndige.

Foreldrene som fikk medvirke på mandatet begrunner dette med at de har hatt en god advokat. De fortalte under intervjuene at de fikk være med på å sette premissene for hva den sakkyndige skulle undersøke og komme med innspill og forslag til hvordan ting skulle gjøres. En av dem var med på et møte hvor dette ble drøftet, mens to deltok gjennom at advokaten deres var tilstede. En av foreldrene trakk frem det å få medvirke som viktig for deres helhetsopplevelse av prosessen:

Altså dette med vår sak at vi fikk være med å sette mandatet for den sakkyndige opplevde vi som veldig positivt. Det var på en måte ja, første prosessen vi var i egentlig i løpet av det året hvor vi følte at OK her får vi være med å ha litt medbestemmelse (F4).

Flere av foreldrene prøvde likevel å komme med innspill og forslag underveis, men opplevde ikke at dette ble tatt til følge. En av foreldrene fortalte følgende om medvirkning på informasjonsinnhenting:

De spør deg gjerne om du har noen de skal innhente informasjon hos, og så har jeg gjerne nevnt opp mange: lege, psykologer, statens barnevern, kommunen jeg bor i osv... Så får man som svar at de bare vil ha nav og politi (F5).

En av de andre foreldrene fikk beskjed om at de som ønsket å uttale seg kunne sende epost til barneverntjenesten isteden. Mailene endte opp med å bli arkivert i mappen, men der ble de liggende uten å bli brukt.

En stor andel av foreldrene satte ord på at det var vanskelig å delta i prosessen da de ikke hadde tilgang eller fikk tilgang til dokumentene sine. De var klar over at de hadde krav på innsyn i dokumentene sine, men fikk ikke tilgang til disse under den sakkyndige vurderingen. Et annet hinder for deltakelse er at barneverntjenesten og den sakkyndige ikke legger til rette for at foreldrene skal få delta i prosessen. Flere av foreldrene uttrykker frustrasjon rundt barneverntjenestens oppfølging av dem under den sakkyndige utredningen og at de opplever at de ikke har fått kommet med innspill før det er tatt viktige beslutninger.

5.2 Avmakt

Makt og avmakt er tema som går igjen mye i intervjuene og som alle informantene uttrykker at de ha kjent på en form for avmakt i løpet av prosessen med å bli sakkyndig vurdert. Enkelte har opplevd å nå frem med ønsker eller opplevd at de har fått medhold i sin sak etter sakkyndig vurdering, likevel skildrer alle informantene ulike opplevelser hvor makt og avmakt har vært et sentralt tema.

5.2.1 Maktforskjeller

Alle informantene er enig i at det er en skjev maktfordeling og at muligheten til å påvirke sluttresultatet i saken ikke er lik mellom foreldrene, barnevernstjenesten og den sakkyndige. Foreldrene har likevel litt ulikt syn på hvordan makten er fordelt.

Den sakkyndiges makt trekkes frem av alle foreldrene. Det pekes blant annet på de sakkyndiges utdanning og synet på sakkyndige som eksperter: *«Jeg føler de sitter med all makt. Man føler seg liten. De kommer som psykologer»* (F1). Alle foreldrene uttrykker at den sakkyndige vurderingen har vært svært viktig for resultatet i barnevernssaken, selv om ikke alle forstod alvoret da prosessen rundt den sakkyndige vurderingen startet. Samtlige foreldre opplevde at den sakkyndiges rapport var det som avgjorde saken og at det ble viktigere for utfallet enn det de først hadde trodd.

Flere foreldre forteller om at det er ulik status mellom offentlig og privat sakkyndig selv om de private sakkyndige også har hatt offentlige oppdrag. Foreldrene som hadde erfaringer med å leie inn privat sakkyndig opplevde ikke at privat sakkyndig sine uttalelser blir vektlagt like mye som de offentlige. Det var også noen av foreldrene som hadde bestemt seg for å engasjere privat sakkyndig, men fikk beskjed fra de sakkyndige som de henvendte seg til at de

ikke tok private oppdrag. Disse foreldrene opplever at de sakkyndige er redd for å miste offentlige oppdrag dersom de påtar seg oppdrag fra foreldrene.

Samtlige foreldre sitter også med en opplevelse av at det er barneverntjenesten som sitter med makten, og at den sakkyndige er en slags forlenging av dette. Det at en del sakkyndige har referert til barneverntjenesten dersom de har fått spørsmål eller henvendelser fra foreldrene underveis, forsterker denne mistanken. Flere av foreldrene opplever at den sakkyndige forholder seg til barneverntjenesten som en slags sjef under den sakkyndige utredningen.

Foreldrene sitter også igjen med en sterk avmaktsfølelse etter å ha blitt sakkyndig vurdert. Flere av foreldrene følte på at de ikke strakk til under den sakkyndige vurderingen og begrunnet dette med at de ikke hadde riktig utdanning. På spørsmål om hvorfor en forelder opplevde at sin mening ikke var like viktig som sakkyndige og barneverntjenesten kom følgende svar:

For di jeg ikke klarer å fag vurdere, jeg klarer ikke se... Ikke var jeg veiledningsbar. Jeg klarte ikke se barnets behov. Jeg klarte ikke se hva jeg gjorde galt. Altså jeg var ikke en fagperson [...] Avmakten som jeg føler er jo at de ikke hører på hva jeg sier, de ignorerer det jeg sier fordi jeg ikke er fagperson (F7).

Det er barneverntjenesten og de sakkyndige som produserer mesteparten av det skriftlige materialet i sakene og fagspråket som blir brukt er ikke alltid så lett å forstå. Dette gjør det vanskelig for foreldrene å uttale seg om ting når de først får muligheten til det. Det skaper også avstand mellom foreldrene og systemet og en del av foreldrene setter ord på at dette gjør at de kjenner på avmakt.

Det var svært tydelig for flere av foreldrene at deres mening ikke ble verdsatt på samme måte som barnevernstjenestens vurderinger under den sakkyndige prosessen:

Man ble liksom stoppet hele tiden når en prøvde å si noe. Så ble det bare: «Ja, men barnevernet sier det, barnevernet sier datt» Jeg hadde nok sett for meg at vi alle skulle komme dit, og alle skulle få si sin mening og at det da skulle bli en konklusjon, men jeg følte ikke det når jeg var der...(F2).

Samtlige foreldre fortalte om lignende opplevelser av at det de sa ble vektblåst eller fnøse av.

5.2.2 Foreldrene har alt å tape, lite å vinne

Samtlige uttrykker at det var vanskelig for dem å si nei til henvendelser de fikk fra barneverntjenesten og sakkyndig under prosessen fordi de var redd for at det ville det gå utover barna og deres mulighet til å treffe dem. Flere av foreldrene forteller om at de føler seg presset til å si ja til barneverntjenestens krav fordi at den sakkyndige har uttrykt at dersom de ikke gjør dette så forstår de ikke barnets behov. Foreldrene beskriver tap-tap situasjoner hvor de ender opp med å være en forelder som ikke evner å se hva som er til barnets beste dersom de fortsetter å kjempe for barna sine. En forelder forteller om følgende tap-tap situasjon: «*De vil at jeg skal gå med på å adoptere barnet bort frivillig slik at barnet kanskje en gang skal forstå at jeg gjorde det av kjærlighet*» (F6). Foreldrene som kommer med disse beskrivelsene har hatt lite eller ingen samvær, og føler seg presset til å frivillig gå med på å redusere enda mer eller at barnet skal adopteres vekk. De ender da selv opp med ingenting.

Dette gjorde seg også gjeldende under selve samtalen med sakkyndige, hvor flere uttrykte at de følte seg presset til å svare på alt av spørsmål, uansett hvor privat de var, i frykt for hvilke konsekvenser det ville få dersom de ikke svarte. Flere av foreldrene beskriver prosessen som svært utleverende og at de var redd for å rette opp feil eller gi beskjed om mangler i oppfølgingen da dette kunne få konsekvenser for saken deres. En av foreldrene kommer følgende råd til andre foreldre: «*Vei ordene dine på gullvekt. Alt blir brukt mot deg*» (F7).

Noen av foreldrene hadde opplevd at så fort som de klarte å motbevise en av påstandene til barneverntjenesten eller vise at de hadde fått orden på ting hjemme så endret barneverntjenesten begrunnelsen for at de ikke fikk tilbakeføring. En av foreldrene kaller dette for «å dra tilbakeføringskortet». Det er derfor lite å hente på å motbevise barneverntjenestens forestillinger om ting for barneverntjenesten kommer bare med en ny begrunnelse for at foreldrene ikke kan ha omsorgen eller få det antallet samvær som de ønsker. En av foreldrene forteller følgende: «*Når sakkyndig konkluderte med at jeg hadde omsorgsevne og samværsevne så endret barneverntjenesten begrunnelsen til at jeg ikke hadde emosjonell omsorgsevne, så det er jo ganske frustrerende*» (F5).

5.2.3 Ulik grad av gjenkjennelse i den sakkyndige rapporten

Det går igjen i intervjumateriale fra de ulike intervjuene at foreldrene har opplevd ulik grad av gjenkjennelse i den sakkyndige rapporten. Foreldrene som ikke kjenner seg igjen i rapportene har ulike forklaringer på hva som er grunnen til dette blant annet tidsmangel, at rapportene er

basert på andes vurderinger og at de ikke har blitt hørt. En forelder beskriver opplevelsen av å få rapporten på følgende måte:

I starten trodde jeg ikke at den utredningen skulle være så skummel og når man ser hvordan resultatene blir og man ikke kjenner seg igjen i resultatene da sier det jo seg selv at det er noe galt et sted. [...] Jeg sitter med den følelsen av at det barnevernet mener måtte den sakkyndige bekrefte i rapporten og det vi mente det hadde ikke... det trengte ikke å stå det (F3).

Samtlige intervjuer med foreldre understøtter denne uttalelsen. Over halvparten av foreldrene setter ord på at den sakkyndige rapporten har lagt til grunn andres vurderinger. Det er særlig opplevelsen av at barnevernstjenesten vurderinger blir vektlagt som går igjen. Flere av foreldrene opplever at barnverntjenesten mener mye til tross for at de har hatt lite kontakt med familiene. Det settes ord på at de har opplevd at saksbehandlerne som har vært inne i deres barnevernssak ikke kjenner dem da de kun har truffet dem noen ganger før de får ny saksbehandler å forholde seg til. Foreldrene advarer om at det kan slå feil ut å bygge rapportene for mye rundt det barnverntjenesten mener fordi at det ikke nødvendigvis er sånn at det er riktig, eller at barneverntjenesten kjenner til familiene like godt i alle saker.

Flere av foreldrene trakk også frem at gamle dokumenter fremdeles gjør seg gjeldende i saker som skal opp mange år senere og ha stor innvirkning på rapportene. En av foreldrene uttrykte stor takknemlighet for å ha fått ny sakkyndig vurdering da barneverntjenesten ville bruke sakkyndige rapporter fra over 10 år siden når saken skulle opp igjen nylig. Etter å ha gjennomgått flere sakkyndige vurderinger satt forelderen igjen med en opplevelse av at positive sakkyndige rapporter ikke blir vektlagt på samme måte som en negativ rapport.

Samtlige av foreldrene som hadde gjennomgått flere sakkyndige utredninger fortalte om at rapportene var veldig like og at den nye sakkyndige hadde en tendens til å basere sin vurdering på tidligere sakkyndige rapporter: «*Hans rapport er sånn klipp og lim fra den første rapporten... Det er veldig skremmende. Jeg synes ikke sakkyndige rapporter skulle være i en barnevernssak i det hele tatt for det blir ikke noe sikkerhet med dem*» (F7). Foreldrene uttrykker at dette skaper mistillit systemet, men at de også føler på en avmakt da det å få inn en ny sakkyndig ikke nødvendigvis vil tilføre noe ny informasjon til barnevernssaken.

Varigheten på prosessen med sakkyndigvurdering og antallet møter med sakkyndig trekkes frem av 4 av foreldrene som en begrunnelse for at de ikke kjenner seg igjen i rapporten. De sitter med en opplevelse av at det er for lite kontakt mellom foreldrene og sakkyndig og at prosessen bærer preg av at dette er noe som haster med å få unnagjort. Foreldrene viser forståelse for at det er mye den sakkyndige skal sette seg inn i, men understreker at dette bare øker behovet for å bruke mer tid:

Det er ganske mye man skal sette seg inn i. Du kommer inn og skal bli kjent med nye mennesker, se dynamikken i familien og gjøre deg opp en mening om dette her og hvordan det fungerer og ikke. Dette skal du gjøre på veldig kort tid...(F7).

Foreldrene som kjenner seg igjen i rapporten opplevde det likevel som tøft å lese rapporten da det ikke er godt å få påpekt egne svakheter. Selv om det var ubehagelig å få påpekt mangler med en selv, så beskriver foreldrene det å få rapporten likevel som en lettelse fordi de fikk en bekreftelse på at den sakkyndige hadde fått med seg hvordan ting var. Foreldrene forteller om en underliggende redsel igjennom hele prosessen for at den sakkyndige ikke skulle få se hva de stod i eller forstå deres situasjon.

5.3 Mistillit til systemet

Informantene uttrykker ulik grad av tillit til sakkyndig, til barnevernet og til systemet generelt. Innstillingen til de ulike informantene fra starten av prosessen med å bli sakkyndig vurdert varierte da utgangspunktet for at den sakkyndige skulle inn var veldig ulikt. Noen av deltakerne hadde selv etterspurt sakkyndig og fått medhold eller avslag på dette, mens andre fikk sakkyndig mot sin vilje eller var likegyldig til oppnevningen av sakkyndig. I dette ligger det ulike forventninger til hva den sakkyndige vurderingen skulle føre til. Enkelte av informantene var skeptisk og gikk inn i den sakkyndige vurderingen på vakt, mens andre hadde et håp om at det skulle komme inn en nøytral og objektiv fagperson som skulle se det andre ikke hadde sett før. Informantene trekker frem ulike faktorer og hendelser som har vært viktig for utviklingen av et tillitsforhold/mistillitsforhold til sakkyndig og prosessen i sin helhet.

5.3.1 Anerkjennelse viktig for å skape tillit

Flere av foreldrene trekker frem manglende anerkjennelse som begrunnelse for manglende tillit. Det er særlig det at den sakkyndige valgte å bli kjent med dem gjennom papirer og ikke

satt av god nok tid til at de kunne bli kjent som går igjen som begrunnelse for at det å bygge tillit var vanskelig. På spørsmål om hva som er det første foreldrene tenkte på når de ser tilbake på den sakkyndige vurderingen svarte en av foreldrene følgende: *«Den sakkyndige hadde gjort seg opp en mening av meg ut ifra papirene i forkant.. Altså, ble ikke kjent med meg, men ble kjent med meg via papirene»* (F7).

Barnevernstjenestens og den sakkyndiges manglende anerkjennelse av foreldrenes uttalelser og synspunkter gjorde det også vanskelig for samtlige foreldre å bygge tillit. Flere kjente på at meningene deres ikke var betydningsfull under prosessen. En av dem beskrev dette på følgende måte: *«Jeg ble ignorert, jeg ble overkjørt og oversett. Alt uansett hva jeg sa eller foreslo så var det dumt»* (F1). Manglende anerkjennelse for ting som foreldrene har fått til eller ting som har gått bra er også et gjennomgående tema i flere av intervjuene. Disse foreldrene opplevde at den sakkyndige og barneverntjenesten overså ting de gjorde bra, men ble veldig interessert dersom ting ikke gikk som det skulle.

Foreldrene er veldig samstemte på at det å gå igjennom en eller flere sakkyndige vurderinger er en stor påkjenning. Også de foreldrene som var fornøyd med utfallet av rapportene forteller at det har vært en omfattende og psykisk belastende prosess. Flere av foreldrene uttrykte at de ikke følte at barneverntjenesten og den sakkyndige forstod hva denne prosessen kostet dem. En mor satte ord på dette på følgende måte *«...Så glemmer de at det faktisk er mennesker oppi dette og at det gjelder jo alt. Den største delen av livet dem sitt»* (F2). De var tydelig på at dette hadde fått ingen eller lite plass i samtalene som de hadde hatt underveis, og at de hadde ønsket at fagpersonene hadde vært mer ydmyk og forståelsesfulle ovenfor situasjonen foreldrene var i.

Foreldrene som hadde tillit til den sakkyndige begrunner dette blant annet med at den sakkyndige var tydelig på at han/hun hadde lest dokumentene som barneverntjenesten hadde sendt, men fortalte dem at han/hun skulle prøve å se ting med friske øyne. Foreldrene opplevde at de sakkyndige viste åpenhet, nysgjerrighet og villighet til å ta seg tid til å bli kjent med dem og ikke bare gjennom barneverntjenestens papirer. Foreldrene opplevde å få positive tilbakemeldinger fra sakkyndig underveis på ting som de gjorde bra, men også at den sakkyndige påpekte ting som barneverntjenesten kunne gjort bedre. En av foreldrene fortalte følgende om tillit til sakkyndig: *«Hun tok opp en del ting da og derfor fikk jeg tillit til henne. Når hun sa ting til meg så tenkte jeg bare at hvis hun skriver halvparten av det hun har sagt*

til meg i rapporten...» (F6). Det som er gjennomgående i intervjuene til de som hadde tillit er at de sakkyndige hadde tillat seg å dele litt tanker og observasjoner underveis med foreldrene.

5.3.2 Barneverntjenesten som oppdragsgiver

Hvem som har engasjert eller oppnevnt den sakkyndige er tema i alle intervjuene. Funnene tyder på at oppnevningen av sakkyndig er viktig for hvordan foreldrene opplever den sakkyndige vurderingen.

Flere av foreldrene er bekymret for relasjonen mellom barneverntjenesten og de sakkyndige, og oppgir dette som en av grunnene til at det var vanskelig å ha tillit. Mens dette med sakkyndig vurdering er noe som foreldrene har begrenset erfaring med, så er bruken av sakkyndig noe som barneverntjenesten har gjort tidligere og kommer til å gjøre igjen. Samtlige foreldre opplever at barneverntjenesten har en tendens til å bruke sakkyndige de har god erfaring med å ha brukt før. En av foreldrene beskriver dette på følgende måte: *«Hvis barnevernet får velge en sakkyndig så blir det jo veldig lett til at man velger de man har brukt før, som man kjenner og kanskje har en relasjon til fra før. Det blir et sånt lite avhengighetsforhold»* (F4). Flere av foreldrene opplever dette som så reelt at de definerer barneverntjenesten som oppdragsgiveren til den sakkyndige.

Det er en underliggende redsel hos de fleste foreldrene jeg intervjuet at den sakkyndige skal holde med barneverntjenesten fordi at dette sikrer dem nye oppdrag. En av foreldrene beskriver dette på følgende måte: *«Barneverntjenesten er oppdragsgivere. Sakkyndige er avhengig av sin jobb. Jeg tror de snakker barnevernet sin sak ellers så får de ikke flere jobber derifra»* (F1). Flere av foreldrene uttrykker at de i utgangspunktet er positiv til selve ideen om at en ekspert skal komme inn å vurdere situasjonen, men at koblingen til barneverntjenesten må bort. En av foreldrene forklarer dette på følgende måte:

Jeg tenker jo først og fremst at en sakkyndig bør inn i alle saker hvor det er ulikt ståsted, og det er jo ganske mange. Det bør være en uavhengig gruppe med sakkyndige som oppnevnes av retten eller fylkesnemnda fremfor at barnevernet leier inn sakkyndig (F4).

Flere av foreldrene setter ord på at de har gjort «research» på den sakkyndige og andre sakkyndige i forkant og/eller i etterkant av prosessen. Noen har forhørt seg med venner og bekjente, mens andre har henvendt seg til ulike fora på sosiale medier. Det florerer lister på

internett over de beste og verste sakkyndige, hvor de som er blant de verste har fått denne statusen for blant annet å holde med barneverntjenesten og oppfattes for å være i et avhengighetsforhold til barneverntjenesten. Det var også noen foreldre som hadde prøvd å leie inn privat sakkyndig, men fått beskjed om at de sakkyndige som de oppsøkte ikke tok på seg oppdrag for privat part. Flere av foreldrene hadde også fått beskjed om at det å investere i privat sakkyndig ikke ville lønne seg, og foreldrene som har erfaringer med å leie inn privat sakkyndig, sitter igjen med en opplevelse av at privat sakkyndig ikke blir vektlagt like mye som de offentlige.

Foreldrene som hadde tillit til den sakkyndige var også opptatt av hvem som hadde engasjert eller oppnevnt den sakkyndige. Foreldrene trekker frem at en av grunnene til at de opplevde sakkyndig som nøytral ikke bare var atferden til den sakkyndige, men også at det var nemnda eller tingretten som hadde oppnevnt de sakkyndige og ikke barneverntjenesten.

5.3.3 Sakkyndige er på leting etter feil

Flere av foreldrene satte ord på at de opplevde at den sakkyndige vridde på det som ble sagt og at det som ble sagt ble tolket i negativ retning. En forelder kommer med følgende beskrivelse av tankene hun hadde før sin andre sakkyndige vurdering: «*Andre gangen så bare gruet jeg meg og stålsatte meg fordi at jeg visste at spørsmålene som kom... Det bare var graving for å finne negative ting da*» (F7). Denne opplevelsen understøttes av samtlige intervjuer hvor foreldrene forteller at de følte at de ble møtt med mistenksomhet og at det er vanskelig å ha tillit til noen som er på leting etter ting som man gjør feil.

I etterkant av den sakkyndige utredningen beskriver flere av foreldrene at de satt igjen med en følelse av at hele prosessen har handlet om at den sakkyndige skulle bekrefte at mistankene som barneverntjenesten hadde stemte, eller understøtte vurderingen som barneverntjenesten hadde tatt underveis for å så bidra til at sakens utfall gikk i barneverntjenestens favør.

Flere av foreldrene opplever at ting de har sagt har blitt snudd på, feiltolket eller utelatt av rapporten. Dette er med på å skape mistillit til den sakkyndige, men også systemet som en helhet som tillater dette. Samtlige foreldre trekker frem at det ikke finnes et godt system eller sikringsmekanisme som kvalitets sikrer jobben de sakkyndige gjør, og at dette er med på å skape mistillit. En av foreldrene beskriver dette på følgende måte: «*Den sakkyndige kommisjonen som liksom skal kvalitetssikre ... Alt går igjennom der. Det er ingenting som blir stoppet. Det synes jeg er litt heftig. Det blir ikke stilt spørsmål til noen ting*» (F6). Flere av

foreldrene opplever at Barnesakkyndig kommisjon kun ser på oppsettet av rapporten, men ikke har muligheten til å kvalitetssikre innholdet da de ikke kan vite om det stemmer.

De to foreldrene som var jevnt over fornøyd med den sakkyndiges arbeid oppsummerer opplevelsen av å bli sakkyndig vurdert som nervepirrende, men beskriver prosessen som grundig og god. Den sakkyndige blir beskrevet som nøytral og pekte på mangler hos både foreldrene og i arbeidet til barneverntjenesten. En av foreldrene beskrev dette på følgende måte: «*Altså disse skal bare undersøke noe, de skal liksom ikke finne et resultat som man kanskje opplever mer med barnevernet da*» (F4). De opplevde ikke at den sakkyndige jobbet for å bekrefte barneverntjenestens mistanker, heller at den sakkyndige skulle få en forståelse av situasjonen og hva som var til det beste for barna.

6. Diskusjon

I dette kapittelet drøftes studiens funn i lys av relevant forskning og teori. Hensikten med studien har vært å finne ut hvordan det kan oppleves å bli sakkyndig vurdert som forelder i en barnevernssak. Målet er at studien bidrar til økt forståelse og kunnskap som kan være nyttig for barnevernsansatte og sakkyndige i fremtidig arbeid med familier i barnevernssaker.

Hovedfunnene fra studien er at foreldrene erfarer å ha hatt varierende grad av medvirkning i prosessen med å bli sakkyndig vurdert. Mens noen av foreldrene i utvalget opplevde at de ikke fikk medvirke i prosessen i det hele tatt, var det enkelte som fikk komme med innspill til mandatet, legge til ønskede dokument som den sakkyndige skulle få tilgang til, eller være med å planlegge aktiviteter og treff under den sakkyndige vurderingen. Foreldrene i utvalget opplever å stå i en avmaktssposisjon til barnevernet og den sakkyndige og samtlige uttrykker mistillit til bruken av sakkyndig i barnevernssaker.

Under analysen av datamaterialet utviklet jeg hovedtemaer og undertemaer. Disse danner grunnlaget for studiens funn og rekkefølgen de blir diskutert i dette kapittelet. Drøftingen starter med foreldrenes medvirkningsmuligheter, før jeg tar for meg opplevelsen av avmakt under den sakkyndige vurderingen og foreldrenes mistillit til systemet. Til slutt gjør jeg rede for studiens styrker og begrensninger.

6.1 Foreldrenes opplevelse av medvirkning

Foreldrene i utvalget forteller om ulike opplevelser med medvirkning under den sakkyndige vurderingen, og har ulike begrunnelser for graden av medvirkning som de har opplevd.

Foreldrene som hadde deltatt mest i form av innspill og planlegging begrunnet ikke dette med at barneverntjenesten eller den sakkyndige hadde lagt til rette for dette, men heller at de hadde gode advokater.

6.1.1 Er det mulig å medvirke i tvangssaker?

På bakgrunn av funnene i dette studiet kan man stille spørsmålet om det faktisk er mulig at foreldre kan medvirke i tvangssaker, og om dette vil være reell medvirkning. Selv om medvirkning i utgangspunktet er et faglig ideal og politisk kvalitetskrav (Uggerhøj, 2011a, s. 49), så er det ikke alltid det er så lett å legge til rette for. I tvangssaker, som barnevernssakene til foreldrene i denne studien var, så er det ikke nok at foreldrene har blitt lyttet til og hørt for at det skal kunne kategoriseres som medvirkning. Nordstoga (2011, s. 83) er tydelig på at dersom foreldrene ikke har hatt mulighet til å forhandle om resultatet så er det ikke snakk om reell innflytelse. Dette er det ikke mange av informantene i utvalget som har opplevelsen av å ha hatt.

Medvirkning innebærer at foreldrene deltar og ha reell innflytelse i prosessen (Slettebø & Seim, 2007, s. 28). Deltakelse vil her handle om at foreldrene skal ha opplevd å være med og bli hørt i under prosessen med å bli sakkyndig vurdert, mens innflytelse er knyttet til selve beslutningene som blir tatt (Nordstoga, 2011, s. 84). Samtlige foreldre i utvalget setter ord på at de har opplevd at det de har sagt ikke har blitt hørt eller verdsatt og at de har følt seg utelatt fra prosessen og de viktige diskusjonene. Dette gjelder også noen av dem som i utgangspunktet har fått vært med å lage mandat eller fått kommet med innspill til hvem den sakkyndige skal snakke med. Dette kan tyde på at det kan være problematisk å kalle disse aktivitetene for medvirkning.

Foreldrenes deltakelse og innflytelse i den sakkyndige prosessen bærer preg av å være en form for skinninnflytelse (Nordstoga, 2011, s. 83) da innspillene som foreldrene har fått kommet med ikke har hatt utslag eller påvirkning på resultatet. Skinninnflytelsen trenger ikke nødvendigvis å være et resultat av at barneverntjenesten og/eller den sakkyndige ikke ønsker å legge til rette for medvirkning. De juridiske rammene og barneverntjenestens kontrollerende

funksjon kan ha medført at den reelle medvirkningen ikke har vært mulig. Brukermedvirkning i barnevernssammenheng må ha en litt annen utforming enn i andre offentlige organ da barna og foreldrene kan ha motstridende behov (Nordstoga, 2011, s. 83). Dette vil særlig gjøre seg gjeldende i tvangssaker hvor tiltak ofte må settes inn mot foreldrenes vilje. Dersom foreldrenes ønsker og behov er i konflikt med barnets ønsker og behov så må foreldrenes vike.

6.1.2 Hinder for medvirkning i den sakkyndige prosessen

Retningslinjene for bruk av sakkyndig i barnevernssaker er tydelig på at foreldrene skal informeres og at synspunktene deres skal komme tydelig fram i rapporten (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 30), men det står lite om hvordan den sakkyndige og barnevernstjenesten kan legge til rette for foreldrenes involvering i prosessen. Dette kan være en av grunnene til at graden av foreldrenes medvirkning i prosessen med å bli sakkyndig vurdert er såpass varierende.

Samtlige av foreldrene trekker fram mangelen på informasjon, kunnskap, innsyn i egne dokumenter og vanskeligheter knyttet til samarbeidet med barnevernstjenesten som faktorer som gjorde medvirkning under den sakkyndige vurderingen vanskelig. Funnene understøttes av tidligere forskning hvor foreldrene satte ord på at de manglet kunnskapen som trengs for å navigere barnevernssystemet (Tembo, 2022, s. 262). Mangel på teoretisk kunnskap og forståelse for barnevernssystemets begrepsapparat gjør det vanskelig å vurdere ytelsene eller hjelpen man får og har fått, og klargjøre og begrunne de problemene en står oppe i (Skorstad, 2014b, s. 196).

De veiledende retningslinjene er tydelig på at det er den sakkyndige har ansvar for at de som skal utredes er godt informert (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 15). Dette kan ha ført til at barneverntjenesten har overlatt denne oppgaven til den sakkyndige.

Barnevernstjenesten og den sakkyndige sitter også med mer kunnskap, og bedre forståelse av systemet enn foreldrene (Skorstad, 2014b, s. 196), noe som kan medføre at det tas for gitt hva foreldrene vet og at de derfor ikke får denne informasjonen. Manglende informasjonstilgang kan med andre ord være et resultat av at sakkyndig og barneverntjenesten tar for gitt hvilken informasjon foreldrene sitter med om systemet og prosessen ved å bli sakkyndig vurdert.

Mangelen på samarbeid mellom foreldrene og barneverntjenesten kan også være med på å hindre informasjonstilgang og deltakelse i prosessen. Tidligere studier problematiserer at familiene som barnevernsansatte opplever å ha et negativt samarbeid med, kan ha enda mindre kjennskap til undersøkelsens ramme og innhold enn de familiene hvor samarbeidet vurderes som positivt (Uggerhøj, 2011b, s. 162). Foreldrene i utvalgets opplevelse av mangel på informasjon kan også ses i lys av dette. Dette kan være et resultat av at den sakkyndige eller barnevernsansatte trekker seg unna grunnet sterke følelsesuttrykk (Uggerhøj, 2011b, s. 162).

Selv om samarbeid er ønskelig så viser forskningen på feltet at det juridiske rammeverket for å beskytte barna og maktbruken som dette vil innebære gjøre utviklingen av en god samarbeidsrelasjon vanskelig (Tembo & Studsrød, 2019, s. 196). Det er umulig å unngå at makt og maktforskjeller preger samarbeidsrelasjonen når det er snakk om samarbeid mellom mennesker i ulike posisjoner (Uggerhøj, 2011a, s. 49). Tidligere forskning viser at familiene tar med seg tidligere samarbeidserfaringer med barnevernet og andre system i nye samarbeidsrelasjoner (Thrana & Fauske, 2014). Ut ifra dette så kan det tenkes at foreldrenes negative opplevelser av samarbeid med barneverntjenesten vil kunne ha innvirkning på samarbeidsrelasjonene med sakkyndig og gjøre medvirkning vanskelig.

6.1.3 Tilrettelegging for deltakelse i den sakkyndige prosessen

Grunnet det juridiske rammeverket, motstridende hensyn og bakgrunnen for den sakkyndiges oppdrag kan det være nødvendig å sette grenser for foreldrenes innflytelse på barnevernssaken og prosessen med å bli sakkyndig vurdert. Dette kan føre til at reell medvirkning ikke alltid er mulig å legge til rette for. Dette betyr likevel ikke at det ikke mulig å gjøre noe for å bedre foreldrenes opplevelse av å bli sakkyndig vurdert. Funnene peker på at mangelen på informasjon, innsyn i egne dokumenter og manglende samarbeid med barnevernet er faktorer som gjorde medvirkning under den sakkyndige vurderingen vanskelig. I dette ligger det viktig informasjon om hva som kan gjøres for å legge til rette for mer deltakelse under prosessen med å bli sakkyndig vurdert ved at det pekes på spesifikke ting som kan gjøres for å bedre foreldrenes opplevelse av prosessen.

Tidligere forskning på feltet trekker linjer mellom manglende informasjonstilgang og foreldrenes opplevelse av å bli holdt utenfor samarbeidet mellom offentlige samarbeidspartnere (Uggerhøj, 2011a, s. 72). Uggerhøj (2011a, s. 72) argumenterer for at

innsyn og involvering i skriftlige dokumenter kan være med på å redusere litt av gapet i den asymmetriske maktfordelingen, samtidig som man passer på at foreldrene får den informasjonen og har innsyn i de dokumentene som de har rett på. Dette samsvarer i stor grad med uttalelsene til foreldrene i denne studien og peker i retning av at tilgang på informasjon kan være en start for å forstå prosessen og gjøre det mulig å delta mer aktivt underveis. Foreldrenes deltakelse i prosessen er viktig for at saken skal opplyses så godt som mulig.

Selv om de veiledende retningslinjene er tydelig på at det er den sakkyndige som har ansvar for at de som skal utredes er godt informert (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 15), så betyr ikke dette at barneverntjenesten må trekke seg ut av dialogen med foreldrene. Om dette skjer bevisst eller ubevisst er det ikke mulig å si noe om ut ifra datamaterialet som ble innhentet i denne studien. Det studien kan si noe om er at samtlige av de 7 foreldrene opplevde at barneverntjenesten trakk seg helt eller delvis ut da den sakkyndige kom inn i saken. Det er grunn til å tro at dette vil ha innvirkning på foreldrenes opplevelse av samarbeid og medvirkningsmuligheter og at en tettere dialog med barneverntjenesten under den sakkyndige vurderingen vil kunne være positivt for foreldrenes opplevelse av prosessen.

Økt medvirkning, eller deltakelse og involvering som det kanskje heller vil være snakk om i tvangssaker, vil innebærer at den sakkyndige og de barnevernsansatte må gi fra seg litt av makten (Havnen, 2016, s. 171). For at dette skal være mulig må alle partene i samarbeidet både gi og ta så langt det er mulig (Backe-Hansen et al., 2016, s. 225). Handlingsrommet for dette i barnevernssaker som skal sakkyndig vurderes vil variere, men det betyr ikke at dette ikke bør være noe som barneverntjenesten og den sakkyndige strekker seg etter og prøve å tilrettelegge for. Grunnet alvorlighetsgraden i barnevernssaken, den sakkyndiges oppdrag i å utrede saken og problemstillingene i mandatet, så vil det ikke være mulig at foreldrene skal få bestemme hva den sakkyndige skal få vite og ikke og diktere innholdet i dokumentene og den sakkyndige rapporten. Dette betyr ikke at det ikke skal være mulig for foreldrene å få informasjon om hvilke dokumenter den sakkyndige har fått tilgang til, ha muligheten til å få uttale seg om disse og innholdet i dokumentene.

Det er ikke bare den sakkyndige og de barnevernsansatte som har innvirkning på samarbeidsrelasjonen og graden av medvirkning. Foreldrenes villighet til å akseptere eller tilpasse seg en institusjonell identitet og gjøre som barnevernet ber om trekkes frem i forskning som sentralt for hvordan samarbeidet mellom barneverntjenesten og foreldrene vil

være (Uggerhøj, 2011a, s. 53). Funnene i denne studien understøtter dette da de foreldrene som fortalte om en jevnt over god samarbeidsopplevelse med sakkyndig i utgangspunktet hadde falt til ro med at de ikke kunne ha barnet boende hjemme hos seg. Uenighetene i saken dreide seg ikke om familien skulle ha tiltaket eller ikke, men heller innholdet i tiltaket. Sakene var likevel preget av tvang og maktbruk, men ikke i like stor grad som hos de andre foreldrene. Disse foreldrene opplevde også å få delta mer i prosessen.

6.2 Foreldrenes opplevelse av avmakt

I studier med foreldreperspektiv på møtet med barnevernet er den asymmetriske fordelingen av makt mye diskutert (Dale, 2004; Dumbrill, 2006; Samsonsen & Willumsen, 2015; Studsrød et al., 2014; Tembo & Studsrød, 2019). Funnene i dette studiet viser at foreldrene i utvalget opplever å stå i en avmaktsposisjon ovenfor barneverntjenesten og den sakkyndige. Avmaktsfølelsen gjorde seg særlig gjeldene i opplevelsen av at makten er skjevt fordelt, i foreldrenes opplevelse av at de har alt å tape og lite vinne på den sakkyndige vurderingen og i samtlige foreldrenes manglende gjenkjennelse i den sakkyndiges rapport.

Avmaktsfølelsen som foreldrene kjenner på kan, ut ifra studiens funn, ses på som relasjonell og posisjonell. Foreldrenes møte med barnevernet og sakkyndig i vil innenfor dette perspektivet på makt sees som en konstant maktforhandling mellom de ansatte i barnevernet, foreldrene og den sakkyndige. Det at relasjonen mellom sakkyndig og de som skal utredes er asymmetrisk kan resultere i at foreldrene har en opplevelse av liten kontroll over utfallet av utredningen og beslutningene som tas på bakgrunn av den (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 14). Funnene i denne studien understøtter dette og peker på at foreldrenes avmaktsfølelse i tillegg handler om at de har lite innflytelse på innholdet i rapporten og vurderingene som blir gjort underveis.

Tidligere studier peker på at maktrelasjoner påvirker hvordan foreldre relaterer seg til barnevernsansatte (Tembo & Studsrød, 2019, s. 193). Rønning og Lesjø (2015, s. 35) er tydelig på at den som har minst interesse i en relasjon er som regel den som har mest makt og kan definere mye av innholdet i relasjonen. Det er foreldrene her som har størst interesse i relasjonen og er mest avhengig av barneverntjenesten og den sakkyndiges vurdering, og vil derfor også sitte med minst makt. Foreldrene må ha makt for å kunne medvirke i egen sak og i den sakkyndige prosessen, samtidig som denne makten må reguleres i saker hvor det er

motsetningsfylte interesser mellom barn og foreldre. Den sakkyndige vurderingen kan også føre til beslutninger som medfører enda mer bruk av makt og tvang noe som vil kunne ha innvirkning på foreldrenes opplevelse av situasjonen.

Maktforskjellene oppleves også å være knyttet til posisjonen som barnevernsansatte og den sakkyndige har i forhold til foreldrene. Dette kan ses på som en form for posisjonsmakt, som innebærer at den sakkyndige, men også den barnevernsansatte, har makt gjennom sin posisjon og rolle (Nordstoga, 2011, s. 78). Barnevernsansatte har i tillegg til yrkesspesifikke kunnskaper og ferdigheter også maktmidler til rådighet, blant annet muligheten til legalisert bruk av tvang (Skau, 2015, s. 38). Gjennom sin måte å opptre på som person i forholdet til foreldre kan den enkelte barnevernsansatte bidra til å forsterke eller svekke foreldrenes følelse av avmakt (Skau, 2015, s. 38).

De fleste sakkyndige er psykologer og psykologspesialister (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, 2017) som er en profesjon som er høyt ansett i samfunnet. Dette innebærer at de har lang utdanning og en forståelse for fagfeltet som kan stå i kontrast til en del av foreldrene som gjerne kjenner på at de er marginaliserte og avmektige i samfunnet (Rugkåsa et al., 2017, s. 27). Mangelen på ressurser i form av informasjon og kunnskap ble trukket fram som noe av begrunnelsen på avmakten foreldrene kjente på i møte med sakkyndig og barnevernsansatte, noe som også gjør seg gjeldene i annen forskning (Dale, 2004; Dumbrill, 2006; Samsonsen & Willumsen, 2015; Tembo & Studsrød, 2019).

6.2.1 Foreldrenes reaksjoner på maktbruk

Maktbruken som foreldrene opplever under den sakkyndige vurderingen kan forstås i lys av begrepene 'makt over' og 'makt med' som Dumbrill (2006, s. 30-31) presenterte i sin studie. Foreldrenes opplevelse av 'makt over', innebærer at de føler seg kontrollert, mens 'makt med', hvor foreldre opplever å være en deltaker eller samarbeidspartner i saken (Dumbrill, 2006, s. 30-31). Det var få av foreldrene i utvalget som satt med opplevelsen av at makten ble brukt med dem. Dette er uheldig, men samtidig vanskelig å unngå i tvangssaker hvor det er innhentet/oppnevnt sakkyndig da utredningen vil bli gjennomført uavhengig av om foreldrene deltar eller motsetter seg prosessen (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 25).

Forskning på foreldrenes møte med barneverntjenesten viser at foreldrene opplever svært sterke følelser i møte med barneverntjenesten (Bundy-Fazioli et al., 2009; Fylkenes et al.,

2015; Samsonsen & Willumsen, 2015; Studsrød et al., 2014; Tembo, 2022; Tembo & Studsrød, 2019; Thrana & Fauske, 2014). Det går igjen i tidligere forskning at foreldrenes sterke negative følelser kan knyttes til muligheten for å miste barnet/a sine (Samsonsen & Willumsen, 2015; Tembo & Studsrød, 2019, s. 189) og frykten for krenkelser i møte med profesjonelle (Fylkenes et al., 2015, s. 90). Samsonsen og Willumsen (2015, s. 15) argumenterer for at foreldrenes sterke reaksjoner må ses i lys av foreldrenes tilknytning til barna sine som kan være tilstedeværende uavhengig av foreldreferdigheter. Dette kan være et relevant perspektiv for å forstå foreldrenes sterke reaksjoner på å bli sakkyndig vurdert da utfallet av vurderingen kan bli føre til et enormt tap for foreldrene.

Samtlige av foreldrene i utvalget uttrykker at samarbeidet med den sakkyndige og barneverntjenesten er preget av frykt for å bli stemplet som lite samarbeidsvillig. Flere setter ord på at de unngikk å ta opp ting og rette opp feil underveis grunnet frykt for negative sanksjoner da de hadde alt å tape på å motsette seg prosessen. Dette tyder på at den asymmetriske fordelingen av makt i likhet med tidligere studier kan føre til at foreldrene føler seg presset til å etterkomme barneverntjenestens (Tembo & Studsrød, 2019, s. 193) og den sakkyndiges forespørsler. Lignende funn går igjen i både nasjonale og internasjonale studier (Dale, 2004; Dumbrill, 2006; Fylkenes et al., 2018; Tembo, 2022). Blant annet ved at foreldrene responderte på maktbruken til barnverntjenesten ved å gjøre motstand mot de barneversansatte eller «spille spillet» ved å late som de samarbeidet (Dumbrill, 2006, s. 33).

Fylkenes et al. (2018) trekker fram at kontakt med barneverntjenesten over tid kan gjøre at foreldrene lærer seg hvordan en god klient skal oppføre seg og at de retter seg etter dette. I funnene kom dette til synet i form av at samtlige foreldrene oppgav at de svarte på flere og mer private spørsmål enn de var komfortable med, gikk med på avtaler som ikke egentlig passet og møtte på kort varsel. Relatert til dette er også at foreldrene, i håp om å få tilgang til goder eller unngå tiltak, vil tilpasse seg barnevernssystemet som en villig agent for sin egen selv-disiplinering (Uggerhøj, 2011a, s. 52). Familiene er derfor ikke bare offer for makten, men er også ubevist med å opprettholde maktfordelingen (Uggerhøj, 2011a, s. 52).

Om de barneversansatte og den sakkyndige for den saks skyld har vært bevisst over egen maktbruk ovenfor disse foreldrene er det ikke mulig å si noe om ut ifra denne studien. Det er likevel viktig å ha med seg fagpersoners mangel på bevissthet rundt egen maktutøvelse kan føre til at foreldrene læres opp til å akseptere systemoppbyggende problem- og

klientkategorier, og at fokuset i barnevernssaken da blir lagt på myndighetenes og ikke foreldrenes forståelser (Uggerhøj, 2011a, s. 53). Det er også sentralt at foreldrene opplever at deres syn på problemstillingene respekteres og tas med i beslutninger, og at familiene får en reell opplevelse av at de barnevernsansatte og sakkyndige ar bruk for deres viten og ikke stille og rolig sosialiseres til å følge barnevernets problemforståelse (Uggerhøj, 2011a, s. 66). Opplevelsen av å bli utelatt fra viktige beslutninger og ikke bli hørt trekkes fram som særlig utfordrende for tillitsbyggingen av flere foreldre i utvalget.

6.2.2 Å bli definert av noen andre

Manglende gjenkjennelse i den sakkyndige rapporten går igjen i samtlige intervju og blir trukket fram som en av mange kilder til opplevelse av avmakt under prosessen med å bli sakkyndig vurdert. I saker som er preget av mangel på informasjon og vage og motsetningsfylte mål blir den faglige skjønnsutøvelsen til barnevernsansatte og den sakkyndige svært viktig og sentral, og den gir barneverntjenesten og den sakkyndige betydelig makt ovenfor foreldrene (Kojan & Christiansen, 2016, s. 31). Barnevernsansatte gjennom informasjonen som blir gitt videre og får prege saken og den sakkyndige ved at rapporten kan føre til bruk av tvang i form av omsorgsovertakelse, opprettholdelsen av tvangsvedtak eller mindre samvær enn det foreldrene hadde ønsket.

Barnevernsansatte har som bakkebyråkrater flere former for makt som påvirker både defineringen av problemet og selve problemforståelsen. Funnene tyder på at foreldrene opplever at barnevernsansatte og dels den sakkyndige sitter med definisjonsmakten til å ramme inn en forståelse av familiens situasjon som danner grunnlag for barnevernssaken videre (Nordstoga, 2011, s. 77). I forbindelse med den sakkyndige vurderingen synes dette å gjøre seg gjeldene ved at foreldrene opplever at barnevernsansatte i stor grad legger føringer for og definerer hva som er med i mandatet som gis til den sakkyndige, fokuset under samtalene mellom sakkyndig og foreldrene, og hva som blir vektlagt i den sakkyndige rapporten.

Foreldrenes opplevelser av at den sakkyndige rapporten i stor grad er basert på barneverntjenestens vurderinger og forståelse av problemet samsvarer ikke med tidligere forskning. Masson (2010, s. 17) i sin studie fant at de sakkyndige i England og Wales ikke bare bidrar med den informasjon som rettsinstansen krever i omsorgsovertakelsessaker, men

at de sakkyndige har stor definisjonsmakt i form av at den sakkyndige vurderingen produserer beslutningene om omsorgsovertakelser.

Det er viktig å ha med seg at barnevernansatte og den sakkyndige er menneskelig og derfor også kan ha begrensninger i sine evner til å håndtere informasjonen som blir gitt. Dette kan omhandle en tilbøyelighet til å feste blikket på deler av informasjonen og vansker med å justere seg etter førsteinntrykk (Backe-Hansen et al., 2016, s. 227). Mangler ved håndteringen av informasjon kan føre til at informasjonen som den sakkyndige rapporten er basert på er feilaktig. Dette kan være en alternativ forklaring på hvorfor såpass mange av foreldrene ikke kjenner seg igjen.

6.2.3 Maktforskjeller – alltid negativt?

Den kommunale barneverntjenesten er, som nevnt innledningsvis, tildelt et samfunnsoppdrag som innebærer å gi hjelp og støtte til barn, ungdom og familier når det er vanskelig hjemme. I dette ligger det en forpliktelse om å sikre at barn og ungdom som lever under skadelige eller utviklingshemmende forhold får hjelp og omsorg til rett tid (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, 2021b, s. 22). Sakkyndige benyttes i en del barnevernssaker for å sikre et godt og barnevernfaglig kvalifisert underlag for beslutningene som skal tas (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, 2017). Det er den sakkyndiges oppdrag å bidra til at saken blir tilstrekkelig opplyst (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, 2017). Dette fordrer makt.

Maktens tilstedeværelse og forskjellen i fordelingen av makt er tydelig i foreldrene i utvalgets skildringer av å bli sakkyndig vurdert. Uggerhøj (2011a, s. 49) er tydelig på at det vil være umulig å unngå at makt og maktforskjeller preger samarbeidsrelasjonen når det er snakk om samarbeid mellom mennesker i ulike posisjoner. Dette betyr likevel ikke at maktforskjellene alltid vil være noe negativt. Maktforskjeller kan være produktivt for saksgangen og sluttresultatet, og er helt nødvendig for at barneverntjenestens ansatte og den sakkyndige skal få gjennomført samfunnsoppdraget som de er gitt. Maktforskjellene som foreldrene opplever under den sakkyndige vurderingen, kan med andre ord til en viss grad være nødvendig for at familiene skal få den hjelpen de trenger. Dersom det oppstår motsetningsforhold mellom barnet og foreldrenes behov skal den sakkyndige sette barnets beste først i likhet med barneverntjenesten (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 30). Dette er nødvendig utøvelse av makt fra den sakkyndiges side.

Selv om de fleste foreldrene hadde negative følelser og opplevelser knyttet til maktforskjellene under den sakkyndige vurderingen, så var det enkelte av dem som likevel kunne trekke fram episoder hvor den sakkyndige hadde brukt sin makt på en måte som hadde vært positivt. Foreldrene var tydelig på at de selv ikke var med på å utøve makt, men at den sakkyndige hadde handlet på en måte som gagnet dem. Samarbeidet som disse foreldrene hadde opplevd å ha med den sakkyndige, handlet om å bli hørt, føle seg anerkjent og få delta i planleggingen. Denne kan ses i lys av det som Uggerhøj (2011a, s. 57) betegner som produktiv makt hvor sakkyndiges bevisste eller ubevisste maktbruk, kan føre til positive endringer for foreldrene.

6.3 Foreldrenes mistillit til systemet

Foreldrene i utvalget uttrykte mistillit til barneverntjenesten og en generell mistillit til systemet som er basert på manglende anerkjennelse, mistenksomhet til sakkyndiges mulige koblinger til barneverntjenesten og opplevelsen av at den sakkyndige er på leting etter feil. Også foreldrene som hadde tillit til sakkyndig problematiserte at koblingen mellom sakkyndig og barnevernstjenesten kan bli for tett i noen saker og at det er vanskelig å få tillit til en sakkyndig innhentet av barneverntjenesten.

6.3.1 Å bli sett og hørt er viktig for tillitsbygging

Involvering av foreldre er tett knyttet til opplevelsen av å bli respektert, sett og hørt (Uggerhøj, 2011a, s. 64). Foreldrene i utvalget er tydelige på at måten de blir møtt av barneverntjenesten og den sakkyndige er viktig for tilliten som de har til systemet og den sakkyndige vurderingen. Funnene i studiet viser at foreldrene som hadde tillit til den sakkyndige begrunner dette med at de har følt seg sett og hørt og blitt møtt med anerkjennelse for at de står i en vanskelig situasjon. Dette henger sammen med foreldrene som ikke har hatt tillit, som oppgir at de ikke har blitt sett, hørt eller blitt anerkjent av den sakkyndige eller barneverntjenesten. Det er viktig at foreldrene føler seg respektert som menneske og som samarbeidspartner for at de skal føle seg berettiget til å ta opp problemstillinger og komme med innspill i prosessen (Uggerhøj, 2011a, s. 65).

Disse funnene kan ses i lys av Axel Honneths teorier om anerkjennelse. I forbindelse med å bli sakkyndig vurdert tyder funnene på at det særlig er det å bli møtt med anerkjennelse i den rettslige og den solidariske sfæren som er viktig. Anerkjennelse i den rettslige sfæren vil for

foreldrene i denne studien innebære at de opplever å ha en rettsstatus i samfunnet og å bli respektert som et selvstendig individ (Ellingsen & Skjefstad, 2015, s. 100). Innenfor den solidariske sfæren handler anerkjennelse om at foreldrene opplever å verdsatt som en del av felleskapet med egenskaper og ressurser som er verdifull for andre (Ellingsen & Skjefstad, 2015). Enkelte av foreldrene beskrev opplevelser som kan ligne disse formene for anerkjennelse, men funnene tyder på at flertallet ikke opplevde anerkjennelse i den rettslige eller solidariske sfæren.

Foreldrenes opplevelse av å ikke få anerkjennelse i den rettslige eller solidariske sfæren kan oppleves som en krenkelse. Å bli krenket i den rettslige sfæren kan gjøre seg gjeldende ved at foreldre opplever at de ikke får tjenester de har krav på eller ikke får medhold i en barnevernssak. Et eksempel fra funnene vil være at foreldrene kan kjenne seg krenket når de ikke får tilgang til egne saksdokumenter. Krenkelse i den solidariske sfæren kan innebære manglende anerkjennelse av visse livsstiler og virkelighetsoppfatninger (Ellingsen & Skjefstad, 2015, s. 101), noe som gjør seg gjeldende i samtlige foreldres opplevelse av å ikke få anerkjennelse sin virkelighetsoppfatning eller problemforståelse. Denne formen for krenkelsen kan oppstå ved at foreldrene opplever å bli objektivert eller degradert (Skorstad, 2014b, s. 198). I dette ligger den en opplevelse av å bli behandlet som en sak fremfor å bli sett som en person, noe som samtlige av foreldrene i utvalget setter ord på.

Begrunnelsen for mistillit ble av samtlige knyttet til manglende samarbeid og negative erfaringer med barneverntjenesten og barnevernsansatte. Dette understøttes av tidligere studier med foreldreperspektiv som viser til at foreldres negative opplevelser av barnevernsansatte fører til oppfatninger av barnevernsansatte som uærlige og mistanker om at det tilbakeholdes informasjon (Dale, 2004; Dumbrill, 2006; Studsrød et al., 2014; Tembo & Studsrød, 2019, s. 193). Disse funnene understøttes av Slettebø (2007, s. 106-107) som peker på at foreldre som ikke har klart å medvirke eller få til et samarbeid ofte legger mye av skylden på sosialarbeideren. Flere av foreldrene i utvalget beskriver seg selv som åpen for samarbeid med barnverntjenesten, men at dette viste seg å ikke være mulig da de ikke følte seg hørt, ikke opplevde at de kunne delta eller hadde reell innflytelse på beslutninger i prosessen.

6.3.2 Tette koblinger mellom sakkyndig og barnevernet

Engasjeringen av sakkyndige i barnevernssaker går ut på at den sakkyndige engasjeres og betales av den offentlige parten i saken, samtidig som at den sakkyndige skal være en upartisk aktør (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 15). Fagpersoner som jobber som sakkyndige kan også ha andre roller og oppgaver knyttet til det offentlige, for eksempel i form av veiledningsoppdrag i den kommunale barneverntjenesten (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 15). Den sakkyndige kan også ha hatt oppdrag som sakkyndig i saker fra den samme barneverntjenesten tidligere. Funnene i studien tyder på at samtlige av foreldrene opplever dette gjør at koblingen mellom barneverntjenesten og sakkyndige blir sterk og det stilles spørsmål knyttet til habilitet og om barneverntjenesten innhenter noen de vet vektlegger barneverntjenestens synspunkter.

Som nevnt innledningsvis er den sakkyndiges rolle er knyttet til myndighetsutøvelse og innebærer inngripen i privatlivets fred og de mest sentrale livsområdene for barnet og foreldrene (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 14). Habilitetsspørsmålet blir derfor svært viktig. Retningslinjene understreker viktigheten av at den sakkyndige vurderer de ulike bindingene han/hun har til både foreldre, offentlig part og beslutningsorgan før oppdraget påbegynnes (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 16). Foreldrenes opplevelse av den sakkyndiges manglende redegjørelse av eventuelle uheldige koblinger og foreldrenes opplevelse av mangelfull informasjon under prosessen kan være medvirkende faktor til foreldrene mistenksomhet og mistillit til sakkyndig i forbindelse med habilitetsspørsmålet.

Foreldrene i utvalgets bekymringer knyttet til koblingen mellom sakkyndig og barneverntjenesten og den sakkyndiges habilitet er ikke et nytt funn, men noe som har vært problematisert både i NOU 2006:9, i evalueringen til Agenda Kaupang (2015) og i høringsnotatene til Organisasjonen for barnevernsforeldre (2019, 2020). OBF er tydelig på at medlemmene opplever at sakkyndiges bindinger til barneverntjenesten gjør at den sakkyndige ikke fremstår som uavhengig nok, og at sakkyndige sitter med stor makt over barna og foreldrenes liv (Barne- og familiedepartementet, 2020, s. 4). Videre etterlyses det økt fokus på problemstillinger knyttet til bindinger mellom involverte og økonomiske fordeler ved å sitte på «rett side» av bordet (Organisasjonen for barnevernsforeldre, 2020, s. 1).

Funnene i dette studiet bekrefter budskapet som OBF har uttrykt utad i form av høringsnotat, og peker på et behov for økt fokus på dette framover. Funnene understøtter også mye av

innholdet i evalueringen til Agenda Kaupang (2015). Tilliten til sakkyndige og sakkyndige rapporter er svak blant samtlige av foreldrene og dem som hadde tillit uttrykte også mistillit til sakkyndig innhentet av barneverntjenesten. I likhet med foreldrene i evalueringen begrunner en stor andel av foreldrene i utvalget mistilliten de har til sakkyndig med deres opplevelse av at de sakkyndige gjennomfører for lite egne undersøkelser og baserer seg for mye på dokumentasjon fra barnevernet (Agenda Kaupang, 2015, s. 59). Ut ifra dette er det grunn til å tro at økt fokus på å sikre at foreldrene har fått tilstrekkelig informasjon om den sakkyndiges mandat, rolle, arbeidsmetoder og rapport, i tillegg til økt transparens rundt den sakkyndiges habilitet vil være viktig for barnevernets og sakkyndiges videre arbeid med familier som skal igjennom en sakkyndig vurdering i forbindelse med en barnevernssak.

Ut ifra funnene i studien det diskuteres om barneverntjenestene fremdeles bør få lov til å innhente sakkyndig i barnevernssaker. Tette koblinger mellom barneverntjenesten og sakkyndig ble også problematisert av foreldre som var oppnevnt av nemnd eller domstol og ønsket om en nøytral sakkyndig er stor blant foreldrene i utvalget. På den ene siden tyder funnene på at dette vil kunne være med på å minske mistilliten til sakkyndige og systemet, da foreldrene kan være trygge på at barneverntjenesten ikke har valgt en sakkyndig de vurderer vil være enig med dem. Samtidig så vil barneverntjenesten uansett hvordan man vender på det ha mer erfaring med bruk av sakkyndige i barnevernssaker enn foreldrene, så det vil være en ubalanse i form av erfaring og kunnskap som er uavhengig av hvem som har innhentet/oppnevnt den sakkyndige.

På den andre siden, så vil det å fjerne muligheten til å innhente sakkyndig i barnevernssaker føre til barneverntjenesten mister muligheten til benyttet eksterne barnesakkyndige for å sikre et godt og barnevernfaglig kvalifisert underlag i saker som er ekstra krevende. Formålet med sakkyndig vurdering i barnevernssaker er som nevnt tidligere at oppdragsgiveren og partene skal få et faglig perspektiv som igjen vil bidra til at saken blir tilstrekkelig opplyst (Barne- ungdoms- og familiedirektoratet, 2017). Barneverntjenesten i Norge har også en viss forventning om at bruken av sakkyndig skal lede til en skriftlig rapport som vanligvis må bekrefte og ikke avkrefte bevisene og analysen som barneverntjenesten har gjort for at barnevernssaken skal gå videre til rettsapparatet (Dickens et al., 2017, s. 1030). Mangelen på muligheten til å innhente sakkyndig kan muligens ha innvirkning på antallet saker som blir sendt til nemnd. Om dette vil være positivt eller negativt for familiene er det ikke mulig å ta stilling til i dette studiet, men det er viktig å ha i bakhodet.

6.3.3 Å bli møtt med mistenksomhet er grobunn for mistillit

Foreldrene i denne studien er ikke alene om å oppleve at fokuset ligger på negative forhold og feil som de gjør. Tidligere studier med foreldreperspektiv på møtet med barnevernet viser at foreldre opplever at barnevernet har en «i verste fall» tilnærming til sakene (Dale, 2004, s. 152). Opplevelsen av at sakkyndige er på leting etter feil blir brukt som et samlende uttrykk for at fokuset er rettet mot problemer som foreldrene ikke erkjenner og det foreldrene ikke får til og ikke foreldrenes forståelse av barnevernssaken og det foreldrene opplever å få til. Barnevernets og sakkyndiges leting etter feil, vektlegges av foreldres mindre fordelaktige sider og manglende åpenhet for foreldrenes synspunkter trekkes fram som faktorer som er grobunn for mistillit. Dette kan være et eksempel på at manglende anerkjennelse, men også det å bli møtt med mistenksomhet kan føre til mistillit.

Opplevelsen av at barneverntjenesten og den sakkyndige retter oppmerksomheten mot negative forhold og leter etter feil kan ses i sammenheng med Skjervheims teori om den treleddede relasjon. I denne formen for subjekt/objekt relasjon så vil det være motivene som står i sentrum og ikke foreldrenes uttalelser og problemforståelse (Wyller, 2011, s. 56). Den sakkyndiges fokus på motiver som ligger bak kan oppleves som et tegn på at den sakkyndige egentlig ikke hører på hva forelderen sier, og heller er på leting etter forhold som vil bekrefte mistankene som barneverntjenesten og/eller den sakkyndige har (Wyller, 2011, s. 56). Det å bli møtt med mistenksomhet eller ikke få anerkjennelse for egen forståelse av eget liv i møte med sakkyndig kan oppleves som nedverdiggende for foreldrene (Ellingsen & Skjefstad, 2015, s. 101), men også føre til mistillit da tillit er knyttet til forventninger om å bli behandlet som et medmenneske, bli lyttet til og søkt forstått (Skorstad, 2014b, s. 196).

Forskning viser også at ansatte i barneverntjenesten ofte møter familier med en grunninnstilling som enten er preget av tillit eller mistillit (Kojan & Christiansen, 2016, s. 27). Barnevernsansatte plukker lettere opp informasjon som bygger opp under grunninnstillingen, mens informasjon som peker i motsatt retning har en tendens til å bli oversett eller bagatellisert (Kojan & Christiansen, 2016, s. 27). Dette kan være noe som bevisst eller ubevisst fra barneverntjenesten og den sakkyndige legger føringer for spørsmålene og fokuset i saken. Samtidig så er det viktig å påpeke at den sakkyndige skal utrede det som står i mandatet, noe som vil legge føringer for spørsmålene som foreldrene blir stilt.

Foreldrene i denne studien har som nevnt tidligere ikke gode opplevelser med barnevernstjenesten, noe som dels skyldes ulik problemforståelse, manglende medvirkning og trusselen om bruk av tvang. Kildedal et al. (2011) fant i sin studie at helhetsopplevelsen av å bli undersøkt vil være påvirket av om foreldrene følte seg møtt på sin problemforståelse eller ikke. Foreldrene som opplevde at barneverntjenesten så på dem som «problemet» var mindre fornøyd med samarbeidsrelasjonen enn dem som opplevde å bli hørt og forstått i sin problemdefinering (Nordstoga, 2011, s. 87). Melinder et al. (2021, s. 66) fant i sin gjennomgang av sakkyndige mandat at fokuset er lagt på foreldrene og at det sakkyndige oppdraget ofte omhandler en vurdering av omsorgspersonenes fungering, omsorgsevne og kompetanse. Ut ifra dette er det grunn til å tro at foreldrene i en del av sakene kan bli sett på som «problemet», noe som vil ha innvirkning på hvordan de opplever å bli møtt.

Opplevelsen av at den sakkyndiges blikk er på leting etter feil eller negative forhold trenger ikke nødvendigvis å handle om at den sakkyndige har lignende problemforståelse som barneverntjenesten, men kan også skyldes mandatet som den sakkyndige har fått. En sakkyndig vurdering er en utredning hvor mandatet vil være førende for hva som er fokuset til sakkyndige (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 21). Dersom dette er rettet mot ting som foreldrene opplever som negative, så er det vanskelig for den sakkyndige å komme unna dette da oppdraget innebærer at det er disse aspektene som skal utredes. Dette understreker viktigheten av foreldrenes medvirkning i mandatet og deltakelse i prosessen i forbindelse med tillitsbygging.

Ut ifra studiens funn er det naturlig å stille spørsmål til om det er realistisk å tenke at tillitsrelasjoner er noe som vil være mulig å få vedlikeholdt eller bygge opp under en sakkyndig vurdering. Det er kun et fåtall av foreldrene som opplever å ha hatt tillit til den sakkyndige og ingen av dem hadde tillit til barneverntjenesten. Dette lover ikke bra for samarbeidsrelasjonen og foreldrenes helhetsopplevelse av den sakkyndige vurderingen.

Foreldrene som fikk tillit til den sakkyndige i løpet av prosessen begrunnet dette med at de opplevde å bli anerkjent og at den sakkyndige virket nøytral. Dette er funn som det kan bygges videre på, men det er ikke så lett å overføre det til barnevernsansatte. Fylkenes et al. (2015, s. 94) stiller spørsmål til om barnevernets doble mandat, som hjelper og kontrollør, er særlig problematisk i møte med grupper der mistilliten er stor. Selv om dette er forskning på minoritetsforeldre så vurderer jeg at det kan være et viktig spørsmål å stille seg i arbeidet med

mennesker i en sårbar situasjon hvor det allerede er knuter på tråden og mangel på samarbeid og tillit begge veier. Motstridende mål, uklare retningslinjer, begrensede ressurser og ujevnheter i maktforholdet mellom barnevernsansatte og klient, gjør at relasjonsarbeid vanskelig i denne typen saker (Fylkenes & Netland, 2013, s. 222). Men dette betyr ikke at vi skal slutte å prøve.

6.4 Studiens styrker og svakheter

Dette forskningsprosjektet er basert på kvalitative semi-strukturerte intervju, og gir innblikk i opplevelsene til 7 foreldre som har erfart å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak. Erfaringene som disse foreldrene har hatt med å bli sakkyndig vurdert gir ny og viktig kunnskap som kan brukes i barneverntjenesten og sakkyndiges fremtidige oppfølging av foreldre og barn i forbindelse med en barnevernssak.

Dette er et masterprosjekt noe som innebærer begrensninger i form av tid, økonomi og størrelsen på oppgaven. Studiet har et foreldreperspektiv, noe som betyr at datamaterialet består av foreldrenes beskrivelser med å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak. I analysen av datamaterialet har jeg forsøkt å være bevisst på egen forforståelse i tolkningen av foreldrenes uttalelser. Min vurdering er at intervjuguiden fungerte etter hensikt, men jeg ser i ettertid at jeg kunne fått enda mer informasjon dersom jeg benyttet oppfølgingsspørsmålene i større grad.

Funnene er basert på et begrenset omfang og utvalg noe som gjør at det ikke er mulig å generalisere resultatet. Studiens funn overlapper likevel med funn fra tidligere forskning på feltet, noe som taler for studiens overføringsverdi (Thagaard, 2018, s. 19).

Jeg håper at dette studiet kan bidra til å inspirere til økt fokus på å involvere foreldrene mer i prosessen med å bli sakkyndig vurdert og dermed minske litt av den sterke avmaktsfølelsen som foreldre kan føle på.

7. Oppsummering

Denne studien har hatt som formål å få innsikt i, og kunnskap om, hvordan det kan oppleves for foreldre å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak. For å besvare problemstillingen intervjuet jeg 7 foreldre som har erfart å bli sakkyndig vurdert i forbindelse

med en barnevernssak om deres opplevelser. Fokuset har vært rettet mot foreldrenes opplevelse av makt, medvirkning og tillit.

Problemstillingen for denne studien er: «*Hvordan oppleves det å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak?*». Studien ble gjennomført grunnet et ønske om å belyse hvordan foreldre opplever å bli sakkyndig vurdert for å få en bredere forståelse eller innsikt i foreldrenes opplevelser. Dette er et område innenfor forskningen som ikke har blitt utforsket tidligere

I dette kapittelet oppsummeres studiens viktigste funn før jeg avslutningsvis viser til implikasjoner for videre forskning.

7.1 Studiens viktigste funn

Foreldrene i studien har opplevd varierende grad av medvirkning. Noen fikk komme med innspill til mandatet, mens andre kunne få legge til ønskede dokument som den sakkyndige skulle få tilgang til, eller være med å planlegge aktiviteter og treff under den sakkyndige vurderingen. Mulighetene for medvirkning og om de faktisk fikk medvirke varierer.

Foreldrene som hadde erfaringer fra flere sakkyndige utredninger, erfarte varierende grad av deltakelse og innflytelse i de ulike prosessene. Samtlige foreldre problematiserte også om det var mulig for dem å medvirke i så stor grad grunnet mangel på kunnskap, informasjon og manglende tilrettelegging for medvirkning fra barneverntjenesten og den sakkyndige. Flere av foreldrene opplevde at deres medvirkning var et resultat av gode advokater, og ikke som et resultat av barneverntjenestens eller sakkyndigs aktive involvering og/eller tilrettelegging under prosessen. Dette kan tyde på at det er mangler på rutiner eller er usikkerhet rundt hva som kan gjøres for å legge til rette for foreldre og barns deltakelse i prosessen

Ingen av foreldrene i studien opplevde å ha hatt et godt samarbeid med barneverntjenesten før, under eller etter den sakkyndige utredningen. Samtlige av foreldrene opplevde at barneverntjenesten forsvant da den sakkyndige kom inn og at samarbeidet egentlig handler om at de må gjøre som de får beskjed om ellers så kan det få negative konsekvenser.

Det var kun et fåtall av informantene som opplevde å ha hatt et godt samarbeid med den sakkyndige. Disse begrunner det med at de fikk delta og var involvert i prosessen.

Analysen av intervjuene viste også at maktaspektet gjorde seg også gjeldende under den sakkyndige vurderingen. Samtlige foreldre setter ord på opplevelser knyttet til avmakt og foreldrene forteller jevnt over at de har kjent på maktforskjeller i møte med barneverntjenesten og den sakkyndige. Foreldrene opplever at barnevernsansatte og den sakkyndige har stor makt og at de selv er har lite de skulle sagt for resultatet av den sakkyndige vurderingen. Dette har særlig gjort seg gjeldene i forbindelse med manglende gjenkjennelse i den sakkyndiges rapport og opplevelsen av å ha alt å tape og lite å vinne på den sakkyndige vurderingen. Foreldrene som opplever å ikke kjenne seg igjen i rapportene begrunner dette med at den er basert på vurderinger som er gjort av andre og at de selv har hatt lite innflytelse på innholdet i rapportene og dokumentene rapporten er bygget på.

Foreldrene uttrykte også en generell mistillit til barnevernet som er basert på mangel på anerkjennelse, opplevelsen av at koblingen mellom barneverntjenesten og den sakkyndige er for tett og samtlige foreldres opplevelse av at den sakkyndige er på leting etter feil. Koblingen mellom barneverntjenesten og den sakkyndige fører til mistillit og mistenksomhet knyttet til en mulig tilsløring av inhabilitet. Funnene tyder også på at foreldrenes opplevelse av å bli sett, hørt og anerkjent er viktig for tillitsbygging og helhetsopplevelsen av å bli sakkyndig vurdert.

7.2 Implikasjoner av studien og videre forskning

Basert på denne studien kan det se ut som det kan være behov for tydeligere retningslinjer for involvering av foreldre og barn i den sakkyndige vurderingen. Foreldrenes involvering og deltakelse i prosessen med å bli sakkyndig vurdert er varierende og kan virke litt tilfeldig. Til tross for at det rettslige grunnlaget for medvirkning som foreldrene har gjennom sine partsrettigheter (Uggerhøj, 2011a, s. 49) så er ikke foreldrenes medvirkning nevnt en eneste gang i de veiledende retningslinjene for bruken av sakkyndige i barnevernssaker.

Retningslinjene er tydelig på at foreldrene skal informeres og at synspunktene deres skal komme tydelig fram i rapporten (Barne- og likestillingsdepartementet, 2009, s. 30), men det står lite om hvordan den sakkyndige og barnevernstjenesten kan legge til rette for foreldrenes involvering i prosessen. Funnene i denne studien taler for retningslinjer for medvirkning da foreldrene som er mest fornøyd med prosessen er de som har fått deltatt og opplevd å ha hatt størst grad av medvirkning under prosessen.

Da foreldrene og barns interesser kan være motsetningsfylte så er det ikke snakk om at de skal gis definisjonsmakt eller få diktere prosessen, men heller at de skal sitte igjen med

opplevelsen av at de er deltakere og ikke tilskuere i den sakkyndige vurderingen. Motsetninger mellom barna og foreldrenes interesser må selvsagt tas hensyn til og regulere graden av foreldrenes involvering og innflytelse på prosessen. Det er likevel viktig at barneverntjenesten og sakkyndige jobber med å legge til rette for at foreldre og barn kan få medvirke i alle prosesser som gjelder dem selv, også i forbindelse med en sakkyndig vurdering.

Denne studien er ikke stor nok til å utarbeide retningslinjer eller prosedyrer for medvirkning da dette fordrer mer informasjon og kunnskap om foreldre og barns opplevelse av å bli sakkyndig vurdert. Jeg vurderer derfor at det kunne vært interessant med et større forskningsprosjekt som tok for seg foreldreperspektiv og barns perspektiv på bruken av sakkyndig i barnevernssaker. Fokus på medvirkning og medvirkningsmuligheter i tillegg til grep som kan tas for å redusere negative opplevelser knyttet til avmakt, vil være viktig for å kunne bedre måten systemet følger opp barn og foreldre som blir sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak. Videre kunne det vært interessant og undersøkt om hvem som oppnevner/innhenter sakkyndig vil ha innvirkning på barn og foreldres opplevelse av den sakkyndige vurderingen, og eventuelt også utfallet av saken, da foreldrene i denne studien er såpass opptatt av den sakkyndiges tilknytning til barneverntjenesten.

Litteraturliste

- Agenda Kaupang. (2015). *Evaluering av Barnesakkyndig kommisjon og vurdering av utvidet ansvarsområde* (R8979). Barne-, likestillings- og inkluderingdepartementet.
https://www.agendakaupang.no/wp-content/uploads/2018/10/Rapport_BLD_Evaluering-av-Barnesakkyndig-kommisjon_AK.pdf
- Backe-Hansen, E. (2004). *God nok omsorg: Riktige beslutninger i barnevernet*. Kommuneforlaget.
- Backe-Hansen, E., Christiansen, Ø. & Kojan, B. H. (2016). Best mulige beslutninger til best mulig hjelp. I Ø. Christiansen & B. H. Kojan (Red.), *Beslutninger i barnevernet* (s. 214-229). Universitetsforlaget.
- Barne- og familiedepartementet. (2020). *Høringsnotat om endringer i barnevernloven - Regulering av bruk av sakkyndige i barnevernssaker*.
<https://www.regjeringen.no/contentassets/702b63a92c5243eea4cd68c95b3d0b5a/horingsnotat-om-endringer-i-barnevernloven--regulering-av-bruk-av-sakkyndige-i-barnevernssaker3.pdf>
- Barne- og likestillingsdepartementet. (2009). *Veildende retningslinjer for sakkyndig arbeid i barnevernssaker for barneverntjenesten, fylkesnemnda og domstolen* (Q-1158) [Veileder]. Regjeringen.
<https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/bld/barnevern/q-1158-b-veiledende-retningslinjer-for-sakkyndig-arbeid-i-barnevernssaker.pdf>
- Barne- ungdoms- og familiedirektoratet. (2017, 15.12.20). *Sakkyndige i barnevernet* Bufdir.
https://www.bufdir.no/Barnevern/Om_barnevernet/Sakkyndige_i_barnevernet/
- Barne- ungdoms- og familiedirektoratet. (2021a, 06.juli 2021). *Barnevernsstatistikk* Bufdir.
https://www.bufdir.no/Statistikk_og_analyse/Barnevern/
- Barne- ungdoms- og familiedirektoratet. (2021b, 09.02.21). *Slik jobber barnevernet*. Bufdir.
https://www.bufdir.no/Barnevern/Om_barnevernet/Om_barnevernet/
- Barnevernloven. (1992). *Lov om barneverntjenester* (LOV-1992-07-17-100). Lovdata.
<https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100?q=bv1>
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

- Braun, V. & Clarke, V. (2014). What can “thematic analysis” offer health and wellbeing researchers? *International Journal of Qualitative Studies on Health and Well-being*, 9(1), 26152. <https://doi.org/10.3402/qhw.v9.26152>
- Braun, V. & Clarke, V. (2020). Can I use TA? Should I use TA? Should I not use TA? Comparing reflexive thematic analysis and other pattern-based qualitative analytic approaches. *Counselling and psychotherapy research*, 21(1), 37-47. <https://doi.org/https://doi.org/10.1002/capr.12360>
- Braun, V. & Clarke, V. (2021). One size fits all? What counts as quality practice in (reflexive) thematic analysis? *qualitative Research in Psychology*, 18(3), 328-352. <https://doi.org/10.1080/14780887.2020.1769238>
- Braun, V. & Clarke, V. (2022). Conceptual and design thinking for thematic analysis. *Qualitative psychology (Washington, D.C.)*, 9(1), 3-26. <https://doi.org/10.1037/qup0000196>
- Brottveit, G. (2018a). Analyse av kvalitative materialer i et vitenskapsteretisk perspektiv. I G. Brottveit (Red.), *Vitenskapsteori og kvalitative forskningsmetoder: Om å arbeide forskningsrelatert* (s. 129-153). Gyldendal
- Brottveit, G. (2018b). Den kvalitative forskningsprosessen og kvalitative forskningsmetoder. I G. Brottveit (Red.), *Vitenskapsteori og kvalitative forskningsmetoder: Om å arbeide forskningsrelatert* (s. 84-106). Gyldendal.
- Brottveit, G. (2018c). Hermeneutikk og vitenskap. I G. Brottveit (Red.), *Vitenskapsteori og kvalitative forskningsmetoder: Om å arbeide forskningsrelatert* (s. 32-45). Gyldendal
- Brottveit, G. (2018d). Om forskningsdesign. I G. Brottveit (Red.), *Vitenskapsteori og kvalitative forskningsmetoder: Om å arbeide forskningsrelatert* (s. 62-73). Gyldendal.
- Brottveit, G. (2018e). Om vitenskapsteoretiske begreper og grunnsyn. I G. Brottveit (Red.), *Vitenskapsteori og kvalitative forskningsmetoder: om å arbeide forskningsrelatert* (s. 16-31). Gyldendal
- Bundy-Fazioli, K., Briar-Lawson, K. & Hardiman, E. R. (2009). A qualitative examination of power between child welfare workers and parents. *The British Journal of Social Work*, 39(8), 1447-1467. <https://www.jstor.org/stable/23724503>
- Clarke, V. & Braun, V. (2017). Thematic analysis. *The journal of positive psychology*, 12(3), 297-298. <https://doi.org/10.1080/17439760.2016.1262613>
- Creswell, J. W. & Poth, C. N. (2018). *Qualitative inquiry & research design: Choosing among five approaches* (4. utg.). Sage.

- Dale, P. (2004). 'Like a Fish in a Bowl': Parents' Perceptions of Child Protection Services. *Child Abuse Review*, 13(2), 137-157. <https://doi.org/10.1002/car.837>
- Dalen, M. (2011). *Intervju som forskningsmetode: en kvalitativ tilnærming* (2. utg.). Universitetsforlaget.
- Del Busso, L. (2018). Å bli en etisk forsker. I G. Brottveit (Red.), *Vitenskapsteori og kvalitative forskningsmetoder: Om å arbeide forskningsrelatert* (s. 118-128). Gyldendal.
- Dickens, J., Berrick, J., Pösö, T. & Skivenes, M. (2017). Social workers and independent experts in child protection decision making: Messages from an intercountry comparative study. *The British Journal of Social Work*, 47(4), 1024-1042. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bcw064>
- Dumbrill, G. C. (2006). Parental experience of child protection intervention: A qualitative study. *Child Abuse & Neglect* 30(1), 27-37. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2005.08.012>
- Ellingsen, I. T. & Skjefstad, N. S. (2015). Anerkjennelse, myndiggjøring og brukervedvirkning. I I. T. Ellingsen, I. Levin, B. Berg & L. C. Kleppe (Red.), *Sosialt arbeid: En grunnbok* (s. 97-111). Universitetsforlaget.
- Fylkenes, M. K., Iversen, A. C., Bjørkenes, R. & Nygren, L. (2015). Frykten for barnevernet: en undersøkelse av etniske minoritetsforeldres oppfatninger. *Norges Barnevern*, 92(2), 80-95. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2015-02-02>
- Fylkenes, M. K., Iversen, A. C. & Nygren, L. (2018). Negotiating deficiency: Exploring ethnic minority parents' narratives about encountering child welfare services in Norway. *Child & family social work*, 23(2), 196-203. <https://doi.org/10.1111/cfs.12400>
- Fylkenes, M. K. & Netland, M. (2013). God praksis i møte med etniske minoritetsfamilier i barnevernet: saksbehandleres og foreldres erfaringer. *Norges Barnevern*, 89(4), 220-235. <https://doi.org/10.18261/ISSN1891-1838-2012-04-02>
- Grønmo, S. (2016). *Samfunnsvitenskapelige metoder* (2. utg.). Fagbokforlaget.
- Havnen, K. J. S. (2016). Familieråd som beslutningsmodell i barnevernet. I Ø. Christiansen & B. H. Kojan (Red.), *Beslutninger i barnevernet* (s. 162-177). Universitetsforlaget.
- Hennum, N. (2016). Kunnskapens makt i beslutninger. I Ø. Christiansen & B. H. Kojan (Red.), *Beslutninger i barnevernet* (s. 48-61). Universitetsforlaget
- Kildedal, K., Uggerhøj, L., Nordstoga, S. & Sagatun, S. (2011). *Å bli undersøkt - norske og danske foreldres erfaringer med barnevernsundersøkelsen*. Universitetsforlaget

- Kojan, B. H. & Christiansen, Ø. (2016). Å fatte beslutninger i barnevernet. I B. H. Kojan & Ø. Christiansen (Red.), *Beslutninger i barnevernet* (s. 19-33). Universitetsforlaget.
- Læret, O. K. & Skivenes, M. (2016). Kvalitet og legitimitet i barnevernets beslutninger. I Ø. Christiansen & B. H. Kojan (Red.), *Beslutninger i barnevernet* (s. 34-47). Universitetsforlaget.
- Mackenzie, C., McDowell, C. & Pittaway, E. (2007). Beyond 'Do No Harm': The challenge of constructing ethical relationships in refugee research. *Journal of Refugee Studies*, 20(2), 299-319. <https://doi.org/10.1093/jrs/fem008>
- Malterud, K. (2018). *Kvalitative forskningsmetoder for medisin og helsefag* (4. utg.). Universitetsforlaget.
- Masson, J. (2010). *The use of Experts in child care proceedings in England and Wales: benefits, costs and controls*. Annual Legal Research Network Conference University of Groningen. <https://www.bristol.ac.uk/media-library/sites/law/migrated/documents/alrnc2010masson.pdf>
- Melinder, A., Koch, K. & Bernt, C. (2021). Som du spør, får du svar: En gjennomgang av mandater til sakkyndige i barnevernssaker *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernsrettslige spørsmål* 19(1), 52-76. <https://doi.org/10.18261/issn.0809-9553-2021-01-04>
- Nordstoga, S. (2011). Å definere problemet sammen? I K. Kildedal, L. Uggerhøj, S. Nordstoga & S. Sagatun (Red.), *Å bli undersøkt - norske og danske foreldres erfaringer med barnevernundersøkelsen* (s. 77-102). Universitetsforlaget.
- NOU 2006:9. (2006). *Kvalitetssikring av sakkyndige rapporter i barnevernssaker*. Barne- og familiedepartementet <https://www.regjeringen.no/contentassets/693a372835ce456b9125df84d042b37e/nou/pdfs/nou200620060009000dddpdfs.pdf>
- Organisasjonen for barnevernsforeldre. (2019). *Høringssvar ny barnevernlov*. Regjeringen (Barne- og familiedepartementet). <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing--forslag-til-ny-barnevernslov/id2639982/?uid=dbdf63ec-829a-48f7-b568-ccea8424687e>
- Organisasjonen for barnevernsforeldre. (2020). *Høringsnotat regulering av bruk av sakkyndige i barnevernssaker* Regjeringen (Barne- og familiedepartementet). <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/horing4/id2695799/?uid=d3fc8cf1-c2cf-42a1-a24d-942db31bb3af>

- Rugkåsa, M., Ylvisaker, S. & Eide, K. (2017). *Barnevernet i et minoritetsperspektiv: Sosialt arbeid med barn og familier*. Gyldendal Akademisk.
- Rønning, R. & Lesjø, J. H. (2015). *Vårt politiske Norge: En innføring i stats- og kommunalkunnskap* (4. utg.). Fagbokforlaget.
- Samsøen, V. & Willumsen, E. (2015). Narratives from parents in England and Norway. *Journal of Comparative Social Work*, 10(1). <https://doi.org/10.31265/jcs.w.v10i1.120>
- Skau, G. M. (2013). *Mellom makt og hjelp: Om det flertydige forholdet mellom klient og hjelper* (4. utg.). Universitetsforlaget.
- Skau, G. M. (2015). *Gode fagfolk vokser: Personlig kompetanse i arbeid med mennesker* (4. utg.). Cappelen Damm akademisk.
- Skorstad, B. (2014a). Etik, organisasjon og kultur. I S. B. Eide & B. Skorstad (Red.), *Etikk - til refleksjon og handling i sosialt arbeid* (3. utg., s. 203-225). Gyldendal akademisk.
- Skorstad, B. (2014b). Profesjonsetikk. I S. B. Eide & B. Skorstad (Red.), *Etikk - til refleksjon og handling i sosialt arbeid* (3. utg., s. 174-202). Gyldendal akademisk.
- Slettebø, T. (2007). Foreldrenes opplevelse av medvirkning i barnevernet. I S. Seim & T. Slettebø (Red.), *Brukermedvirkning i barnevernet* (s. 89-111). Universitetsforlaget.
- Slettebø, T. & Seim, S. (2007). Brukermedvirkning i barnevernet. I T. Slettebø & S. Seim (Red.), *Brukermedvirkning i barnevernet* (s. 21-45). Universitetsforlaget.
- Studsrød, I., Willumsen, E. & Ellingsen, I. T. (2014). Parents' perceptions of contact with the Norwegian Child Welfare Services. *Child & family social work*, 19(3), 312-320. <https://doi.org/10.1111/cfs.12004>
- Tembo, M. J. (2022). Navigation emotions in child welfare: Immigrant parents' experiences and perceptions of involvement with child welfare services in Norway. *International Social Work*, 65(2), 254-267. <https://doi.org/10.1177/0020872819897770>
- Tembo, M. J. & Studsrød, I. (2019). Parents' emotional experiences of their contact with the Child Welfare Services: a synthesis of previous research. *Nordic Social Work Research*, 9(2), 184-198. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2018.1489885>
- Tembo, M. J., Studsrød, I. & Young, S. (2021). Governing the family: immigrant parents' perceptions of the controlling power of the Norwegian welfare system. *European Journal of Social Work*, 24(3), 492-503. <https://doi.org/10.1080/13691457.2020.1738349>
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: En innføring i kvalitative metoder* (5. utg.). Fagbokforlaget.

- Thrana, H. M. & Fauske, H. (2014). The emotional encounter with child welfare services: the importance of incorporating the emotional perspective in parents' encounters with child welfare workers. *European Journal of Social Work*, 17(2), 221-236.
<https://doi.org/10.1080/13691457.2013.798628>
- Uggerhøj, L. (2011a). Familiernes involvering og deltakelse i undersøgelsesprocessen. I K. Kildedal, L. Uggerhøj, S. Nordstoga & S. Sagatun (Red.), *Å bli undersøkt - norske og danske foreldres erfaringer med barnevernsundersøkelsen* (s. 49-77). Universitetsforlaget
- Uggerhøj, L. (2011b). Konklusjon og perspektivering. I K. Kildedal, L. Uggerhøj, S. Nordstoga & S. Sagatun (Red.), *Å bli undersøkt - norske og danske foreldres erfaringer med barnevernsundersøkelsen* (s. 159-169). Universitetsforlaget.
- Wifstad, Å. (2018). *Vitenskapsteori for helsefagene*. Universitetsforlaget.
- Wyller, T. (2011). Dydsetikk, medborgerskap og sosial praksis. I S. A. Christoffersen (Red.), *Profesjonsetikk: Om etiske perspektiver i arbeidet med mennesker* (2. utg., s. 44-64). Universitetsforlaget.
- Yilmaz, K. (2013). Comparison of Quantitative and Qualitative Research Traditions: epistemological, theoretical, and methodological differences. *European Journal of Education*, 48(2), 311-325. <https://doi.org/10.1111/ejed.12014>

Vedlegg

Vedlegg 1: Informasjonsskriv og samtykkeskjema

Vil du delta i forskningsprosjektet

«Foreldres opplevelse av å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak»

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å belyse foreldres opplevelse av å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Bakgrunn og formål

Jeg er masterstudent i barnevern ved institutt for helse, miljø og likeverd (HEMIL) ved Universitetet i Bergen. Gjennom min masteroppgave ønsker jeg å belyse foreldres opplevelse av å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak. Fokuset til studiet er det prosessuelle, ikke selve barnevernssaken. Jeg ønsker å intervju foreldre som har opplevd å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak. Noen av spørsmålene kan omhandle sensitive opplysninger om deg. Du velger selv hvor mye du vil dele under intervjuet.

Problemstillingen for masteroppgaven er: «Hvordan oppleves det å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak?».

Hvem er ansvarlig for prosjektet?

Prosjektet er en masteroppgave i barnevern ved Institutt for helse, miljø og likeverd ved Universitetet i Bergen. Ansvarlig for prosjektet er førsteamanuensis Vibeke Samsonsen og masterstudent Ragni Stokke.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Målgruppen for prosjektet er foreldre som har opplevd å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak. Du har blitt invitert fordi du har erfaringer knyttet til dette.

Hva innebærer deltakelse i studien?

Deltakelse i studien innebærer å delta på et intervju som vil ta anslagsvis 45 minutter.

Intervjuet vil inneholde spørsmål om din opplevelse av å bli sakkyndig vurdert og prosessen rundt dette.

Jeg ønsker å både ta notater og benytte lydopptak under intervjuet dersom du samtykker til det. Dersom koronatiltakene tillater det, treffer jeg deg gjerne til et intervju fysisk. Om ikke så legger jeg til rette for et digitalt intervju.

Hva skjer med informasjonen fra deg?

- Vi vil ikke oppbevare persondata om deg annet enn lydopptaket som er anonymisert.
- Lydopptaket vil bli slettet når prosjektet er over, senest 2 år etter at opptaket ble tatt opp.
- Det skal ikke være mulig å kjenne deg igjen i det skrevne materialet. Før gjengivelse vil den som siteres få sitatet til godkjenning.
- Det er kun veileder Vibeke Samsonsen og masterstudent som vil ha tilgang til alle innsamlede data.
- Dokumenter som ikke lagres elektronisk vil oppbevares innelåst slik at konfidensialitet ivaretas. Elektroniske data vil bli lagret på datamaskin med passord.
- Prosjekter ved UiB som behandler personopplysninger registreres og følges opp i RETTE. RETTE er en form for internkontroll for å sikre etterlevelse av lovverk knyttet til behandling og oppbevaring av personopplysninger i prosjekter gjennomført på UiB.

Masteroppgaven skal leveres våren 2022. Samtlige personopplysninger og datamaterialet vil bli makulert ved prosjektslutt innen 30.06.2023.

Frivillig deltakelse

Det er helt frivillig å delta i forskningsprosjektet og du kan trekke ditt samtykket til å delta når som helst uten å oppgi noen grunn. Opplysningene som er samlet inn fra deg vil da bli slettet.

Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Opplysningene om deg vil bli behandlet basert på ditt samtykke.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet har du rett til:

- Innsyn i hvilke personopplysninger som er registrert om deg
- Å få rettet personopplysninger om deg
- Få slettet personopplysninger om deg
- Få utlevert en kopi av dine personopplysninger (dataportabilitet)
- Å sende klage til personvernombudet eller Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hva gir oss rett til å behandle opplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra HEMIL-senteret ved Universitetet i Bergen har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personregelverket.

Hvor kan jeg finne ut mer?

Dersom du ikke ønsker å delta eller har spørsmål om forskningsprosjektet, ta kontakt med masterstudent Ragni Stokke på tlf.nr 92 02 77 86 eller førsteamanuensis Vibeke Samsonsen på tlf.nr 46 52 57 46.

Dersom du ønsker å benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- HEMIL-senteret ved Universitetet i Bergen som er behandlingsansvarlig institusjon.
- Personvernombud på UiB: Jannecke Helene Veim på personvernombud@uib.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med: NSD – Norsk senter for forskningsdata AS, på epost personverntjenester@nsd.no eller telefon 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Ragni Stokke
Masterstudent

Vibeke Samsonsen
førsteamanuensis/veileder

Samtykkeskjema:

Jeg har mottatt, lest og forstått informasjonsskriv om prosjektet «*Foreldres opplevelse av å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak*» og har fått anledning til å stille spørsmål.

Jeg samtykker til:

- å delta på intervju
- at mine opplysninger lagres og behandles frem til prosjektet er avsluttet, ca. juni 2023 eller før dersom prosjektet er ferdigstilt tidligere.

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

---

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 2: Intervjuguide

Intervjuguide (semistrukturert intervju)

Forberedelser: Intervjuguide og taleopptak

Intervjuer: Ragni Stokke (masterstudent). Førsteamanuensis og veileder Vibeke Samsonsen er med på det første intervjuet.

På noen av spørsmålene kan det være aktuelt med oppfølgingsspørsmål. Disse står i parentes og vil bare bli brukt ved behov.

Innledning:

Hei og velkommen, presentasjon av intervjuet og prosjektets formål som er å få innblikk i foreldres opplevelse av å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak. I tillegg vil studenten sørge for at deltakeren er godt informert om prosjektet, rettigheter og har samtykket til å delta.

Oppvarmingsspørsmål:

Når du tenker tilbake på den sakkyndige vurderingen. Hva er det første du tenker på?

Tema 1: Medvirkning

Hvem var det som kom med forespørsel om at sakkyndig skulle oppnevnes og hva var begrunnelsen?

(Virket dette fornuftig for deg/gav det mening?)

Hva tenkte du om oppnevning av sakkyndig?

(Ønsket du at saken skulle vurderes av sakkyndig?)

(Hvorfor/hvorfor ikke?)

Fikk du mulighet til å komme med forslag/innspill til hvem som skulle utføre oppdraget?

Fikk du være med på å utforme mandatet?

(Hvis ja, hvordan/på hvilken måte?)

Fikk du komme med innspill til hvilken informasjon den sakkyndige skulle få tilgang til?

(Komme med forslag til hvem den sakkyndige skulle snakke med og om hva?)

Hva og hvordan fikk du av informasjon om prosessen du nå skulle gjennom?

(Forstod hvorfor det ble satt inn sakkyndig og hva den sakkyndige hadde som oppdrag?)

Hvordan opplevde du samarbeidet med den sakkyndige og barnevernet under den sakkyndige utredningen?

Tema 2: Makt

Har/hadde du tillit til den sakkyndige?

(Hvorfor/hvorfor ikke?)

Hvordan var kontakten mellom barneverntjenesten og den sakkyndige? Kan du si noe om dette?

(Hvordan merket du dette?)

(Kan du utdype dette/forklare det litt nærmere?)

Var din mening like viktig som den sakkyndige og barneverntjenestens mening?

(Hvorfor/hvorfor ikke?)

(På hvilken måte merket du dette?)

(Kan du si noe mer om din opplevelse av makt og avmakt i det du beskriver?)

Avslutningsspørsmål:

Hvordan vil du oppsummere opplevelsen av å bli sakkyndig vurdert?

(Hva var bra?)

(Hva var dårlig/vanskelig?)

Hva kan vi lære av dine erfaringer?

(Er det noe mer du vil fortelle om å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak?)

Meldeskjema / Foreldres med erfaring fra å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak / Vurdering

Vurdering

Skriv ut

Referansenummer

943258

Prosjektittel

Foreldres med erfaring fra å bli sakkyndig vurdert i forbindelse med en barnevernssak

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Bergen / Det psykologiske fakultet / Heril-senteret

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Vibekke Samsonsén, Vibekke.Samsonsén@hfil.no, tlf: 46525746

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Ragni Stokke, Ragni.Stokke@student.uib.no, tlf: 92027786

Prosjektperiode

02.08.2021 - 30.06.2023

Vurdering (1)**16.08.2021 - Vurdert**

Det er vår vurdering at behandlingen vil være i samsvar med personvernlovgivningen, så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjema med vedlegg 16.8.2021. Behandlingen kan starte.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige personopplysninger og særlige kategorier av personopplysninger om helseforhold frem til 30.6.2023.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 nr. 11 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse, som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake.

For alminnelige personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

For særlige kategorier av personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke videreføres til nye uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lenger enn nødvendig for å oppfylle formålet.

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og dataportabilitet (art. 20).

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1 f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og eventuelt rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere

meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilken type endringer det er nødvendig å melde:

<https://www.nsd.no/personverntjeneste/nytt-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare status for behandlingen av personopplysninger.

Kontaktperson hos NSD: Lasse Raa

Lykke til med prosjektet!